

Jaarverslag 2012

Algemene samenvatting

INHOUDSTAFEL

Over Leefmilieu Brussel	3	5 Duurzaam beheer van energie en gebouwen	55
Opdrachten	3	5.1 De ontwikkeling van een technische expertise inzake duurzaam bouwen	57
Intern milieubeleid	4	5.2 De energieprestatie van gebouwen (EPB)	58
Organisatorische structuur	4	5.3 De bevordering van energie-efficiëntie en van duurzaam bouwen	59
Lokalisatie	4	5.4 Vrijgemaakte elektriciteits- en gasmarkten	62
1 Enkele kerncijfers	6	6 Communicatie	63
2 Milieubehoud ten dienste van economie en tewerkstelling	9	6.1 De professionalisering	63
2.1 Bevordering van de circuits van de groene economie	9	6.2 Toegang tot informatie	63
2.2 Acties ten gunste van duurzame ontwikkeling	12	6.3 De campagnes, acties en evenementen	65
2.3 De toekenning van milieuvergunningen	18	6.4 Milieu- en energie-educatie	68
2.4 De Milieupolitie	21	7 De inter- en bovengewestelijke betrekkingen	70
3 Strategische en thematische plannen	27	7.1 De intergewestelijke betrekkingen	70
3.1 Het Afvalplan	27	7.2 Bovengewestelijke betrekkingen	71
3.2 Het Lucht-Klimaatplan	30	7.3 De internationale partnerschappen	73
3.3 Het Geluidsplan	33	7.4 Door Europa gefinancierde projecten	74
3.4 Een gewestelijke strategie "Leefmilieu – Gezondheid"	36	8 Gegevensvergaring en -analyse	75
3.5 Beheer en sanering van verontreinigde bodems	37	8.1 De laboratoria	75
3.6 Duurzaam waterbeheer	43	8.2 De milieugegevens	77
4 De ontwikkeling, het behoud en het beheer van groene ruimten en biodiversiteit	47	9 De interne administratie	78
4.1 Beheer van de groene ruimten	47	9.1 Het personeelsbeheer	78
4.2 De aanlegwerken	48	9.2 Het economaat	79
4.3 De bescherming van de natuur en van de biodiversiteit	50	9.3 De juridische coördinatie	79
4.4 Het woud	53	9.4 Informatica	80
		9.5 Het beheer van het patrimonium	81

OVER LEEFMILIEU BRUSSEL

Het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) is de **milieu- en energieadministratie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.**

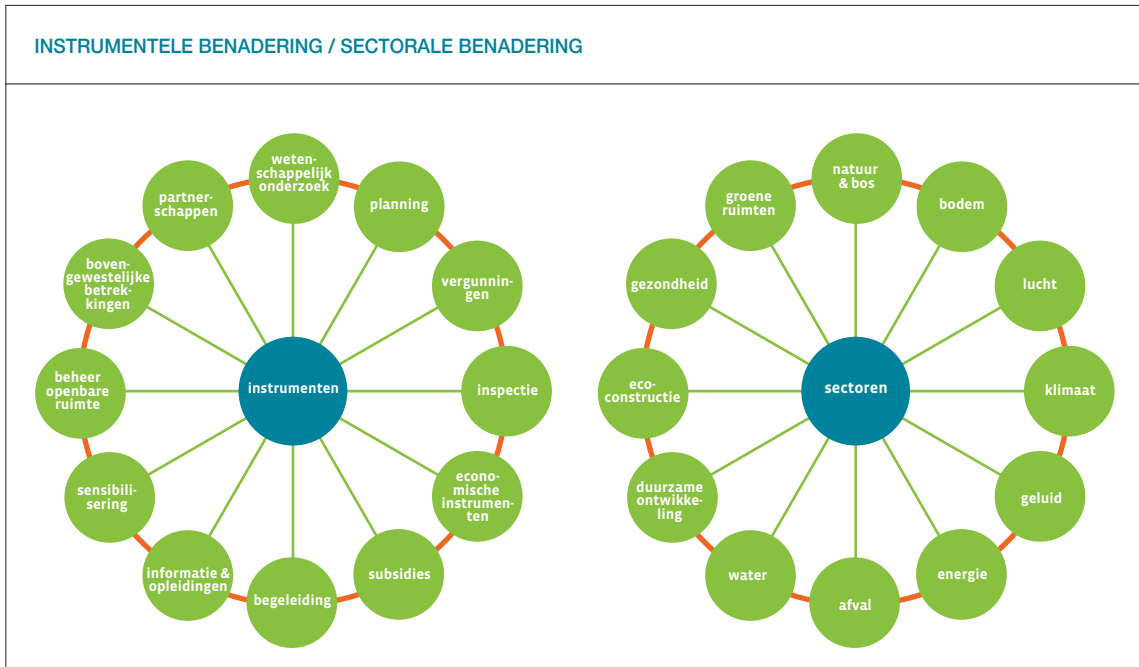
Het BIM is een Autonome Bestuursinstelling (ABI) van eerste categorie, opgericht bij koninklijk besluit van 8 maart 1989.

Om de herkenbaarheid van de administratie bij de burger te vergroten, werden in 2006 de algemene benaming “Leefmilieu Brussel” en een nieuw logo ingevoerd.

OPDRACHTEN

Aansluitend op de grote uitdagingen van het Gewest heeft Leefmilieu Brussel specifiek tot taak:

- ▶ het verrichten van onderzoek en studies rond leefmilieu en energie;
- ▶ het verstrekken van milieu- en energieadvies;
- ▶ de bevolking bewustmaken voor en opvoeden rond milieuproblemen;
- ▶ het uitreiken van milieuvergunningen en erkenningen;
- ▶ het inspecteren en het bestrijden van milieu-overtredingen;
- ▶ de strijd tegen de klimaatverandering en voor de luchtkwaliteit, tegen water- en bodemverontreiniging, tegen geluidshinder en tegen afvalstoffen;
- ▶ het opstellen van sectorale plannen en de coördinatie van de uitvoering ervan;
- ▶ de bescherming van de natuur en de biodiversiteit;
- ▶ het beheer van het grondwater, het oppervlaktewater en de vijvers;

- ▶ het beheer van het Zoniënwood;
- ▶ de inrichting en het beheer van de groene ruimten;
- ▶ het bevorderen van energie-efficiëntie en de coördinatie van het beleid aangaande de vrijmaking van de energiemarkt;
- ▶ ...

[Raadpleeg hier](#) het detailoverzicht van de opdrachten van Leefmilieu Brussel.

INTERN MILIEUBELEID

Als promotor van meer bepaald een specifiek label voor **ecobeheer** (het Brusselse “ecodynamische onderneming”-label) wil Leefmilieu Brussel graag het voorbeeld geven en zelf de talrijke maatregelen toepassen die het Instituut aanbeveelt: zie kader ‘Onze engagementen voor de toekomst’.

ORGANISATORISCHE STRUCTUUR

Om zijn opdrachten te kunnen uitvoeren, heeft Leefmilieu Brussel een betrekkelijk soepele en dynamische interne organisatiestructuur: enerzijds is er de uitgebreide administratieve werking, en anderzijds zijn er themagebonden afdelingen, dit alles met een evenwichtige verdeling van de verantwoordelijkheden.

[Raadpleeg hier](#) het organigram van Leefmilieu Brussel.

LOKALISATIE

Op 6 december 2007 keurde de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de **verhuizing** goed **van de administratieve zetel** van Leefmilieu Brussel, die zich op dit

ONZE ENGAGEMENTEN VOOR DE TOEKOMST

- ▶ De dynamiek van het “Ecodynamische onderneming”-label voortzetten met het specifieke doel de internationale EMAS-certificering te verwerven. Zo werd het ecolabel behaald in 2012 voor de administratieve site Gulledele en de technische sites te Laken en Oudergem.
- ▶ Het personeel concreet blijven sensibiliseren en ondersteunen op het vlak van ecobeheer: verplaatsingen, eetgewoonten op kantoor, papier-, energie- en waterverbruik, afvalpreventie, hergebruik, composteren, sorteren van afval...
- ▶ De eisen ten aanzien van de onderaannemers versterken opdat ze bij opdrachten voor aanname van werken en diensten “duurzame” prestaties zouden verstrekken.
- ▶ Een voorbeeldfunctie nastreven in de acties die Leefmilieu Brussel organiseert en waarvoor het de toelating geeft, gebaseerd op de talrijke initiatieven die in het kader van het Milieufeest werden opgezet.

Bouw van de nieuwe administratieve zetel op Thurn & Taxis.

KOOLSTOFBALANS VAN DE ACTIVITEITEN VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

- ▶ Voor elektriciteit werd er 0 ton CO₂ uitgestoten, omdat 100% van de elektriciteit gedekt wordt door groenestroomcertificaten;
- ▶ Voor verwarming (gas, stookolie, propaan) werd er 820 ton CO₂ uitgestoten;
- ▶ Voor dienstverplaatsingen werd er 300 ton CO₂ uitgestoten;
- ▶ Ofwel 1,35 ton CO₂ per voltijds equivalent.

ogenblik in Woluwe bevindt, **naar de site van Thurn & Taxis**. In 2008 werd een huurovereenkomst getekend tussen de nv Project T&T en Leefmilieu Brussel voor de bouw (door Project T&T) en de huur (door Leefmilieu Brussel) van een voorbeeldgebouw dat aan erg strikte milieukwaliteitscriteria zal voldoen en ook een “ecocentrum” zal omvatten.

De bouwwerken zijn gestart in augustus 2012 en zouden – overeenkomstig de bepalingen in het huurcontract – na 20 maanden klaar moeten zijn.

Het project waarbij de administratieve zetel van Leefmilieu Brussel wordt overgeplaatst naar de site van Thurn & Taxis, biedt het Instituut de gelegenheid om zijn rol van milieu- en energieadministratie in het Brussels Gewest te vernieuwen wat betreft werkwijze, impact en relatie met de bevolking en de stad.

In deze context werden alle veranderingen in verband met de verhuizing rond vier grote pijlers gestructureerd:

- ▶ **ecogebouw** (voorbeeldfunctie van het gebouw op vlak van milieuprestaties op Europees niveau, gekoppeld aan het welzijn van het personeel dat er werkt);
- ▶ **ecocentrum** (een informatie-/animatiecentrum, met inbegrip van een voorbeeldrefter op het vlak van duurzame voeding die zal uitgroeien tot een referentie in het Brussels Gewest en de integratie van dit centrum en zijn omgeving in een dynamiek van groene openbare ruimten en duurzame wijken);
- ▶ **eco-organisatie** (nieuwe interne werkwijzen, met het oog op een grotere ecodoeltreffendheid en een beter ecobeheer);
- ▶ een 4de pijler houdt verband met **de directe omgeving van het gebouw**; de integratie ervan in de wijk, de groene ruimte op de T&T-site alsook haar link met het Groene Netwerk.

1 ENKELE KERNCIJFERS

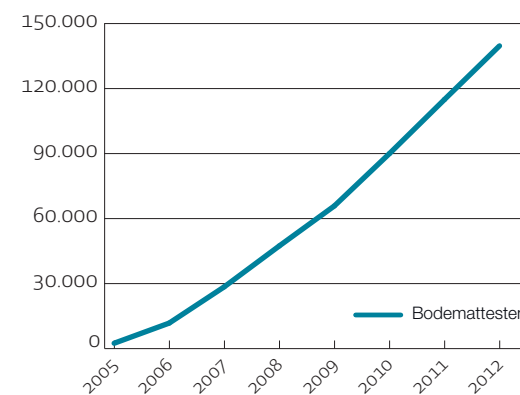

Iedere dag zetten ca. **850 personeelsleden** zich in voor het behoud van het leefmilieu.

Actief op het volledige gewestelijke grondgebied via het beheer van meer dan **200 gebouwen** en van een oppervlakte van **2.260 ha**, waarvan 400 ha park, 1.735 ha bos en 125 ha natuurreservaat.

13.609 planten – waarvan 4.950 beuken en 6.200 eiken – werden aangeplant in het Zoniënwood.

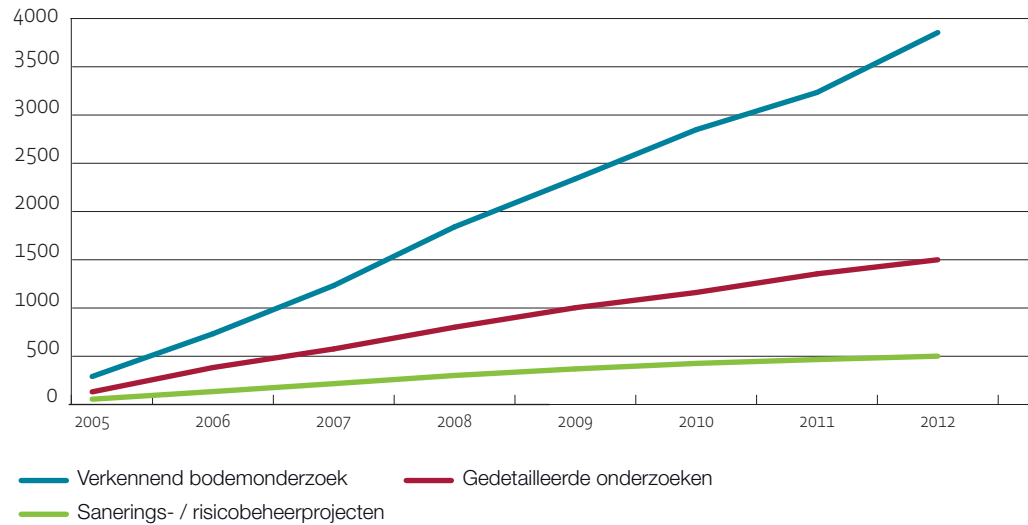
EVOLUTIE VAN HET GECUMULEERDE AANTAL BODEMATTESTEN

Sinds 2005 werden er 140.000 bodemtesten afgeleverd in het kader van vastgoedtransacties

EVOLUTIE VAN HET GECUMULEERDE AANTAL BESTUDEERDE EN GESANEERDE KADASTRALE PERCELEN: 2005-2012

De inventaris van de bodemtoestand bevat op dit ogenblik ongeveer 20.000 potentieel verontreinigde kadastrale percelen. Tussen 2005 en 2012 werden er meer dan 3.900 percelen bestudeerd. 1.514 bleken daarbij verontreinigd (39%) en 508 werden er gesaneerd (13%). In totaal werd er 398 hectare verontreinigd terrein gesaneerd en opnieuw ter beschikking gesteld in het economische circuit (industrie, huisvesting en infrastructuur van collectief belang).

Op twee jaar tijd kunnen we spreken van een verdubbeling van het aantal milieuvergunningaanvragen, voornamelijk omwille van de regularisatie van de gsm-masten.

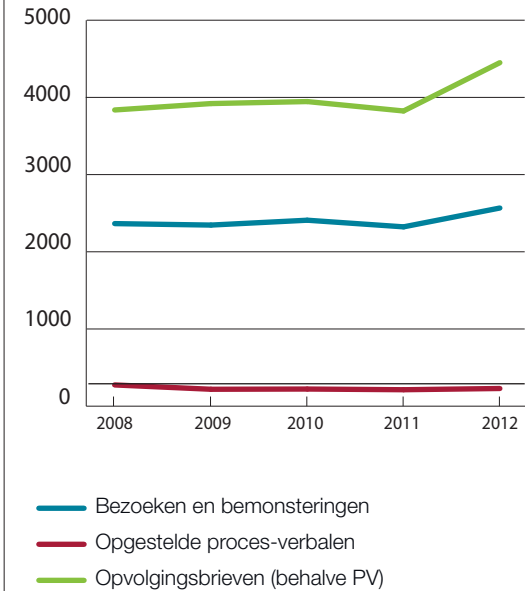
Via het nummer 02 775 75 75 en het adres info@leefmilieu.irisnet.be liepen er meer dan **43.000 informatieaanvragen** binnen.

942.095 bezoeken aan onze website, waaronder 59% particulieren, 38% professionals en 3% scholen.

Dagelijks meer dan 50.000 maaltijden bereid door grootkeukens die deelnamen aan het project "duurzame voeding" (sinds 2008 namen 59 grootkeukens hieraan deel).

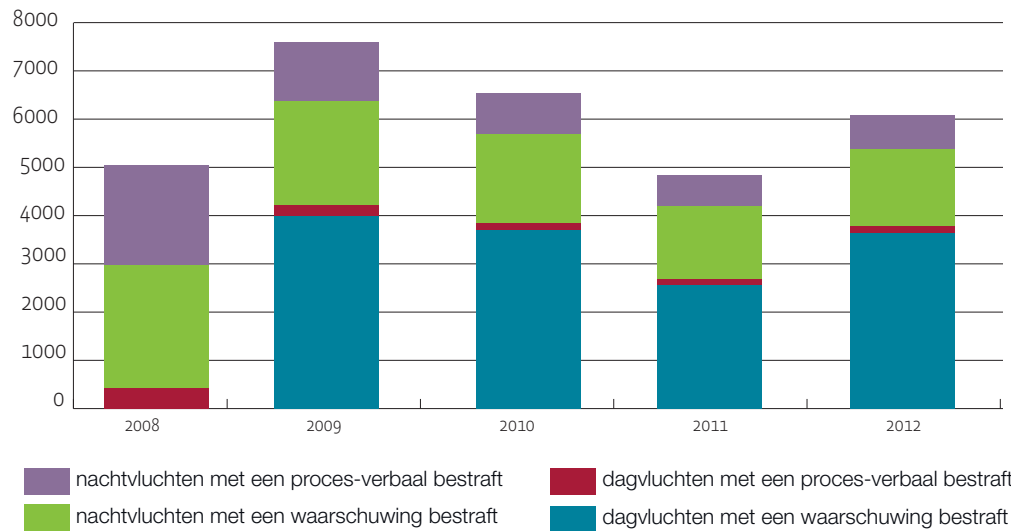
EVOLUTIE VAN HET AANTAL ACTIES DAT DOOR DE MILIEUPOLITIE WORDT ONDERNOMEN

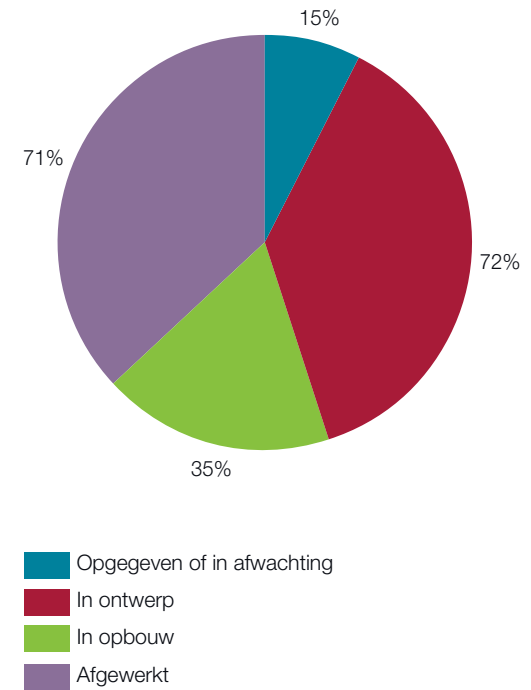
1.770.000 € gefactureerd aan de exploitanten van industrieel afvalwater voor het boekjaar 2011 (wat overeenstemt met 813 lozingsites) en bestemd voor de financiering van werken ter verzameling, drainage en zuivering van het water.

BATEX: **52 voorbeeldgebouwen** in gebruik en 42 projecten in aanbouw.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL VASTGESTELDE INBREUKEN OP HET BESLUIT VAN 27/05/1999 BETREFFENDE DE BESTRIJDING VAN GELUIDSHINDER VOORTGEBRACHT DOOR HET LUCHTVERKEER

VERDELING VAN DE DOSSIERS (VAN DE 5 OPROEPEN) OP BASIS VAN HUN VORDERINGSSTAAT

2 MILIEUBEHOUD TEN DIENSTE VAN ECONOMIE EN TEWERKSTELLING

2.1 BEVORDERING VAN DE CIRCUITS VAN DE GROENE ECONOMIE

Sinds 2009 voert Leefmilieu Brussel zijn werking op economisch vlak op om:

- de al in het Gewest bestaande economische activiteiten duurzamer te maken (in de bedrijfswereld gelanceerde strategie van duurzame groei);
- de creatie van nieuwe economische activiteiten (en dus banen) in de milieucircuits te bevorderen met als prioriteiten de volgende 7 groene circuits: hernieuwbare energie, ecoconstructie, afvalstoffen, water, groene chemie en groene en witte biotechnologie, en duurzame voeding;
- van Brussel een “center of excellence” te maken voor beroepen die samenhangen met het milieu.

Die doelstellingen werden verdeeld over 6 actiepijlers, met extra aandacht in 2012 voor de volgende acties:

1. **Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu:** steun voor het scheppen van economische activiteit en groene banen door een versterkte dynamiek van de meest beloftevolle milieucircuits binnen de sectoren duurzame constructie en hernieuwbare energie, afval/grondstoffen, water en voeding. Met deze laatste drie pijlers werd in 2012 begonnen. Wat de pijler “afval/grondstoffen” betreft, vond er in augustus een eerste begeleidingsvergadering plaats tussen Leefmilieu Brussel en de externe coördinator (Perspective Consulting). Intussen had het bestuur al een analyse van het consultancy-

bureau PriceWaterhouseCoopers ontvangen van de bestaande en potentiële banen in de afvalsector in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze analyse dient als inspiratiebron voor het project.

De contacten met de belangrijkste Brusselse “stakeholders” zijn in september opgestart in de vorm van wederzijdse ontmoetingen tussen het ANB, de FE-BEM, de vzw Ressources en Leefmilieu Brussel. Het officiële startschot voor de activiteiten “voor het grote publiek” werd op 16 november 2012 gegeven. Toen werd ook de privésector van het Gewest op de hoogte gebracht van de strategie die er voor de pijler afval/grondstoffen gevolgd zou worden.

Wat de pijler “water” betreft, werden er 2 prioritaire studies gelanceerd: de ene studie beoogt het verzamelen van uitgebreide informatie van alle watermarkten en van de actoren die actief zijn in de hele watersector teneinde de behoeften/tekortkomingen van de Brusselse ondernemingen beter te identifice-

ren (“kadaster van de werkzaamheden en actoren van het water”). De andere studie wil de Brusselse expertise op het vlak van vernieuwend beheer van regenwater voor de openbare ruimte en de wegen versterken en dat zowel in kwantitatief als in kwalitatief opzicht (“verbetering van de kennis over het vernieuwend beheer van regenwater”).

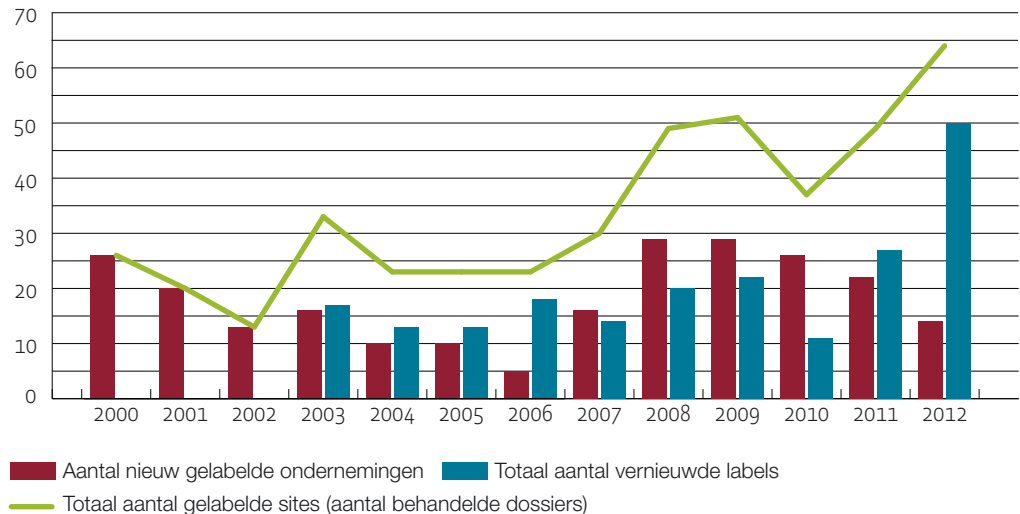
2. Brussels sustainable Economy (BSE): voortzetting van het door het EFRO gefinancierde project dat de doorvoering steunt van een ontwikkelingsplan voor economische circuits op het gebied van leefmilieu in de kanaalzone (zie kaart van Brussels

Greenfields – [3.5 – Het beheer en de sanering van verontreinigde bodems](#)).

- 3. Referentiecentrum voor de bouwsector:** steun aan het BRC voor de programmering en het organiseren van opleidingen duurzaam bouwen.
- 4. Cluster Ecobuild:** steun aan dit organisme dat bedrijven bij elkaar brengt die zich engageerden tot duurzaam bouwen.
- 5. Brussels Greenbizz:** Leefmilieu Brussel engageert zich verder bij de ontwikkeling van de incu-

De **Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu** is één van de vijf prioritaire domeinen opgenomen in de New Deal voor Opleiding en Economie (het Pact voor een Duurzame Stedelijke Groei). Het concept van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu vertrekt vanuit de vaststelling dat de uitdagingen inzake leefmilieu een aanzienlijke bron voor banen en economische ontwikkeling vormen voor ondernemingen die zich snel zullen weten aan te passen.

AANTAL SITES MET HET 'ECODYNAMISCHE ONDERNEMING'-LABEL

bator voor bedrijven die op de TIVOLI-site wordt opgetrokken (EFRO-project).

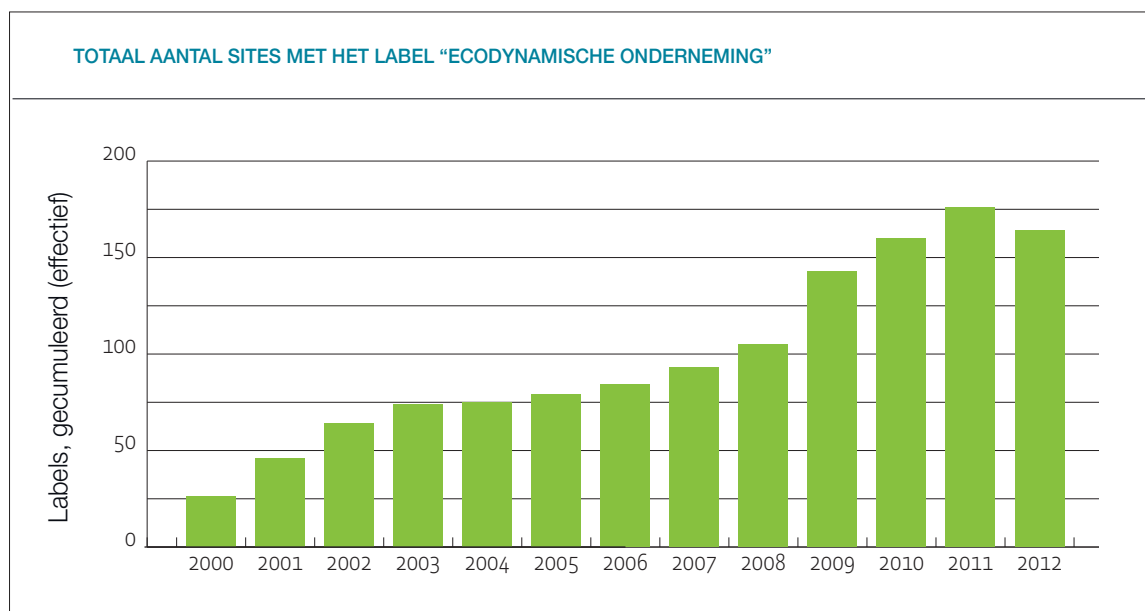
6. Invoering van een duurzame strategie in de bedrijfswereld: lancering van het project Resilient Web dat gefinancierd wordt door het Europese programma Interreg IV B ter begeleiding van een twintigtal ondernemingen (met focus op bouwen) bij het invoeren van een duurzaamheidsstrategie.

**Een doelgerichte aanpak:
het label “ecodynamische onderneming”**

In 2012 werden de meeste documenten bijgewerkt, die nuttig zijn voor de kandidaten voor het label en die op de website te vinden zijn.

Laureaten 2012 van het label “ecodynamische onderneming”.

Wat de kandidaturen betreft, ontvingen 64 sites het label: 14 nieuwe sites en 50 sites waarvan het label werd vernieuwd.

Het aantal sites dat per jaar gelabeld wordt (en dus het aantal gecontroleerde dossiers) blijft stijgen. In 2012 waren er bijzonder veel vernieuwingen. Sommige ondernemingen of instellingen zijn intussen al toe aan hun vierde vernieuwing. Dat betekent dat ze al meer dan 10 jaar meewerken aan het labelinitiatief. Dat toont het belang aan van deze aanpak voor diegenen die ermee begonnen zijn.

Daarnaast waren er in 2012 ook 39 nieuwe kandidaten voor het label (tegenover 20 in 2011).

Het **totale aantal gelabelde sites** is van 176 eind 2011 naar **164 eind 2012** gezakt. Deze daling laat zich verklaren door het feit dat sommige bedrijven de aanpak hebben opgegeven. Bij de ondernemingen in kwestie zijn er verschillende hotels die in 2009 aan het ecohotelproject deelnamen. Ofwel zijn zij intussen overgestapt naar andere labels die specifiek voor de horecasector zijn bestemd, ofwel zijn ze van eigenaar veranderd. In dit tweede geval hebben sommige nieuwe eigenaars echter al wel te kennen gegeven dat ze na de voltooiing van de geplande renovatiewerken vast van plan zijn om opnieuw voor het label te gaan.

2.2 ACTIES TEN GUNSTE VAN DUURZAME ONTWIKKELING

Onze westerse levenswijze vereist enorme hoeveelheden energie en materiaal en brengt indrukwekkende hoeveelheden afval voort. Onze dagelijkse, zelfs meest onbeduidende, handelingen hebben een impact op het leefmilieu en op de duurzaamheid van onze ontwikkeling.

Leefmilieu Brussel heeft diverse projecten rond duurzame ontwikkeling lopen. Die hebben betrekking op ondernemingen, besturen, gezinnen, scholen. Dit jaar werd bijvoorbeeld voorrang gegeven aan de bevordering van duurzame wijken en gebouwen, en aan duurzame voeding. Dankzij de vele contacten met de professionele wereld slaagden we er in de context van

het Contract voor Economie en Tewerkstelling in om stimuleringsstructuren voor de Brusselse economie in het leven te roepen.

Naar een meer duurzame consumptie van de gezinnen

In het kader van de acties inzake ecogedrag zette Leefmilieu Brussel haar partnerschap met het Onder-

zoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties (OIVO) voor de ontwikkeling van de activiteiten van het Brussels Observatorium voor Duurzame Consumptie (BODC) voort met activiteiten die voornamelijk op voedselverspilling gefocust waren. Het **proefproject met de complementaire munt eco-iris** die het voorwerp uitmaakte van een haalbaarheidsstudie in 2010 en 2011, werd in de herfst van 2012 in 2 proef-

Energiecampagne in de gemeentes (Ukkel).

wijken gelanceerd (Vorst, Schaarbeek). Het doel en de voorwaarden van deze munt werden heel 2012 door besproken. Er worden in feite twee doelstellingen beoogd: duurzaam/participatief handelen aanmoedigen en de lokale economie versterken. Eind 2012 waren

er **26 handelszaken die de munt aanvaardden in Vorst en 13 in Schaarbeek**. In ruil voor het verrichten van 649 handelingen werden er 13.300 eco-irissen toegewezen aan 266 deelnemers.

Een prioriteit:

duurzame voeding voor alle doelgroepen

Eind 2012 werd het “actieprogramma ter ondersteuning van de vraag voor een duurzame voeding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” voltooid en gepubliceerd.

Na de beëindiging medio 2012 van een studie naar het werkgelegenheidspotentieel in de sector van de duurzame voeding (waaruit een potentieel tot 7.000 banen bleek), werd er eind 2012 een actie voor meer duurzaamheid op het vlak van voeding gelanceerd naar het model van de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu.

Daarnaast positioneerde Leefmilieu Brussel zich ook als lead partner van een **Europees URBACT-project genaamd “sustainable food in urban communities”** (‘duurzame voeding in stedelijke gemeenschappen’), waarvan fase 1 in april 2012 werd goedgekeurd (voor de periode mei tot oktober 2012). Fase 2 zal in februari 2013 van start gaan en zal tot de ontwikkeling van een “local action plan” (‘lokaal actieplan’) leiden. Het betreft hier een uitwisselingsnetwerk tussen 10 Europese steden rond de consumptie, de distributie en de productie van duurzame voeding.

Niet alleen organiseerde Leefmilieu Brussel een grote jaarlijkse campagne (zie verderop), maar verstreekte het Instituut ook **financiële steun aan organismen die**

Lancering van de complementaire munt eco-iris te Vorst.

De participatieve tuinen in Etterbeek.

tot doel hebben duurzame voeding te bevorderen en dat des te meer aangezien 2012 het jaar van de gastronomie was in Brussel, met de gewestelijke campagne “Brusselicious”: het “Convivium Slow Food” voor de actie “Proef Brussel” (promoten van duurzame gastronomie bij het grote publiek), de vzw “EVA” voor

de ruime verspreiding van een veggie day in Brussel, het netwerk van Brusselse actoren voor duurzame Voeding (RABAD) voor het bevorderen en de netwerking van actoren van duurzame voeding (met name een specifieke actie rond brood), les Jardins de Pomone voor het bevorderen van het kweken van verge-

ten groenten (conferenties, kookcursussen...), Nature & Progrès voor de 2de editie van de Valeriaanbeurs op de site van Thurn & Taxis alsook POSECO (Landelijk Brussel voedingspecial), Vredeseilanden (vakbeurs Your Choice)...

In het kader van de promotie van korte ketens tussen producent en consument geniet het Brusselse netwerk “Solidaire AankoopGroep voor Artisanale Landbouw” sinds 2009 financiële steun.

Leefmilieu Brussel zette ook de ontwikkeling van het **project “duurzame voeding in grootkeukens”** voort: 20 grootkeukens beëindigden hun opleidingscyclus 2011/2012 (goed voor 7.501 maaltijden per dag) met hoopvolle resultaten, zoals een gemiddelde vermindering van de voedselverspilling met 27%, een toename van het aandeel van de seizoensgroenten en -fruit met 12% en een stijging van het aandeel van de bioproducten met 5%. Er werd een omvangrijk project opgezet, inclusief de opstelling van een gids, de realisatie van voorbeeldfiches, de opmaak van een stand van zaken, een benchmarkingstudie, een studie naar de kostprijs van de overschakeling en een studie naar de haalbaarheid van een erkenningsstelsel. In een ziekenhuis en in een gevangenis werden er proefprojecten gelanceerd. Dit alles zal het mogelijk maken om in 2013 het project verder uit te werken. Voorts werd er voor de tweede keer een projectoproep gelanceerd bij burgers, verenigingen, in de openbare sector en bij ondernemingen om diverse projecten te ontwikkelen die verband houden met duurzame voeding: daarop

werden er meer dan 80 projecten ingediend (tegenover 51 in 2011), waarvan er 19 weerhouden werden door een jury (sociale kruidenierswinkel, coöperatieve vereniging, begeleiding van kansarmen, aquaponica, markt aan de universiteit...). De 19 projecten van de oproep van 2011 bleken bijna allemaal voltooid eind 2012.

De acties ter **bevordering van de individuele moestuinen** waarmee in 2011 werd begonnen, werden in 2012 nog uitgebreid met de uitreiking van een diploma aan de 26 eerste “moestuinmeesters”, gevolgd door de start van een nieuwe opleiding met 36 kandidaat-moestuinmeesters. Via rechtstreeks voor de bevolking bestemde opleidingen konden er ook nog eens 114 inwoners van Brussel worden opgeleid. De in de loop van het jaar opgestarte helpdesk “moestuin” beantwoordde 79 oproepen en bovendien werd er een **starterskit “Mijn gemakkelijke moestuin”** met 4 zakjes zaad verspreid in een oplage van 4.950 exemplaren, gekoppeld aan een maandelijkse nieuwsbrief. Uit de verrichte evaluatie bleek dat 66% van de deelnemers dankzij deze kit met een moestuin was begonnen en dat de algemene tevredenheid over dit project 84% bedroeg!

Bevordering van duurzame overheidsaankopen

In toepassing van de rondzendbrief betreffende de opname van ecologische criteria en duurzameontwikkelingscriteria in de overheidsopdrachten voor leveringen en diensten, zette Leefmilieu Brussel zijn acties ter begeleiding van de overheidsbesturen en gemeen-

ten voort: het organiseren van opleidingsmodules en workshops (gevolgd door 110 personen), voortzetting van een webplatform, helpdesk... De inkoopcentrale voor ecologische kantoorbenodigdheden voor alle Brusselse administraties die in 2011 werd opgericht, telde eind 2012 16 deelnemende besturen, goed voor een bestellingstotaal van 190.000€ en een aandeel aan bestelde ecologische producten van 56%.

Promotie van de lokale Agenda 21

In partnerschap met de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (VSGB) en de Stichting voor Toekomstige Generaties, kende ook het project “Agenda Iris 21” een vervolg bij de gemeenten en OCMW's. Een eerste evaluatie van de behaalde resultaten en de door het Gewest

toegepaste methode bracht niet alleen de successen van het project aan het licht (grote deelname, snelheid, goede integratie in de gemeenten, begin van netwerkvorming...), maar formuleerde ook enkele aanbevelingen (communicatie & valorisatie, politieke ondersteuning, gewestelijke coördinatie...). Eind 2012 beschikten **13 gemeenten en 4 OCMW's** over een actieplan dat door hun bestuur was gevalideerd. 22 gemeenten en OCMW's werden gesubsidieerd voor de ontwikkeling of de invoering van de agenda via projectoproepen.

Bijeenkomst in Vorst in het kader van een “Duurzame wijk”-project.

Steun aan duurzame evenementen

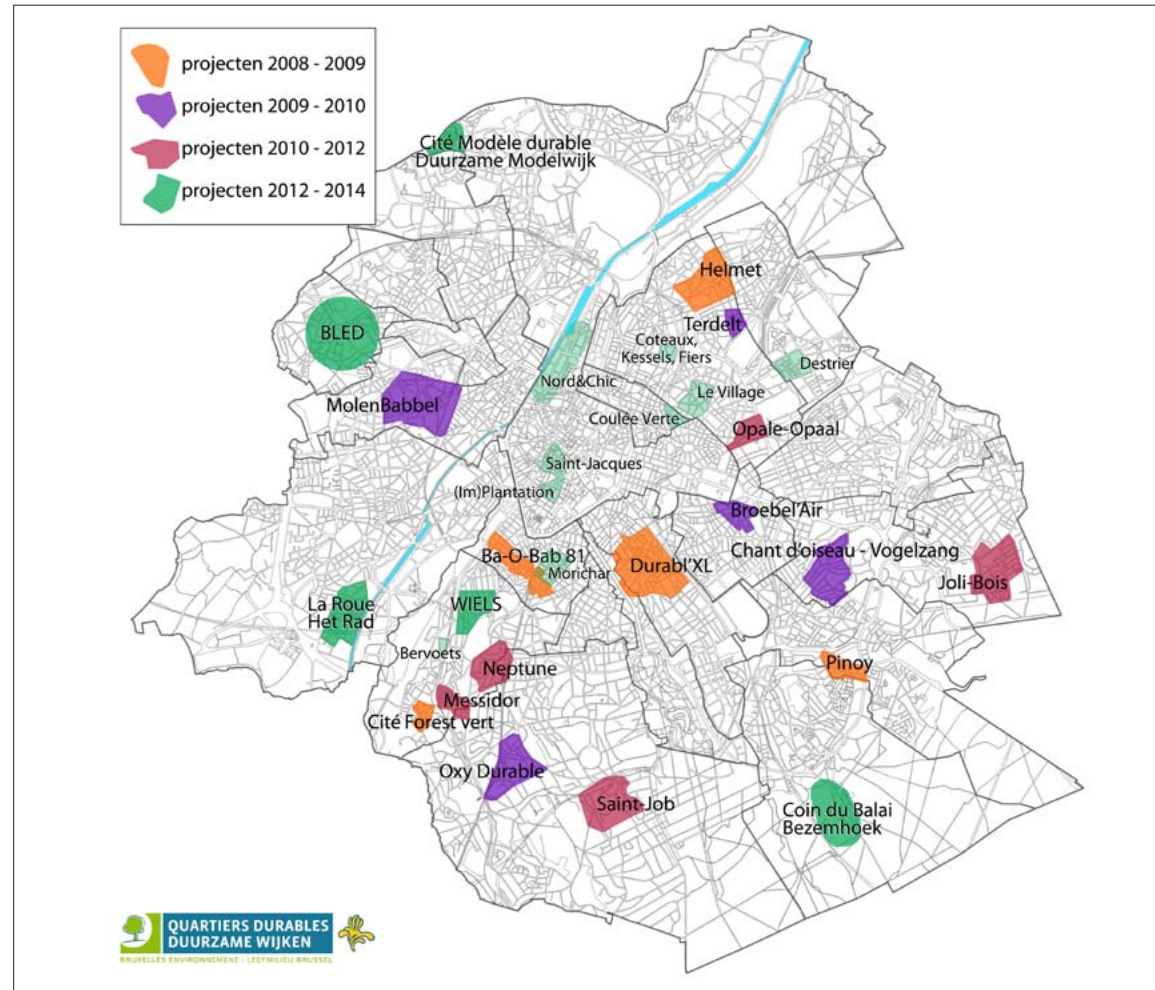
Leefmilieu Brussel subsidieerde organisatoren van evenementen die milieuvriendelijke criteria integreren in de voorbereiding en het verloop van hun evenement. Enkele voorbeelden daarvan zijn het festival Couleur Café, compagnie des Nouveaux Disparus...

Sinds 2011 staat een **facilitator “duurzame evenementen”** garant voor een individuele begeleiding van de organisatoren. Zie ook [3.1. – Verpakkingsafval](#).

De ontwikkeling van duurzame wijken

Leefmilieu Brussel bevordert het creëren van duurzame wijken via projectoproepen die zich richten tot de bewoners in het kader van de omvorming van hun wijk of in het kader van de ontwikkeling van vastgoedprojecten op wijkniveau. Ter ondersteuning van de initiatiefnemers of de aannemers van dergelijke grote projecten, werd er een facilitatordienst opgericht en werd er een praktische gids, genaamd **“Memento voor Duurzame Wijken”** opgesteld en online geplaatst. In dat verband vond er een denkoefening plaats over het concept van een “terreinketen”: hoe op duurzame wijze in overleg met de omwonenden een geheel van terreinen ontwikkelen die deel uitmaken van een gedeeltelijk verstedelijkt weefsel?

In 2012 werden er na de projectoproep **vijf nieuwe wijken** weerhouden, wat het aantal participatieve duurzame wijken op 20 brengt, verspreid over 13 Brusselse gemeenten. In deze wijken krijgen de bewoners methodologische en technische ondersteuning om gemakkelijker projecten te identificeren, op te

zetten en samen uit te voeren. Verder werden er ook financiële middelen ter beschikking gesteld voor de concretisering van de projecten. Bovendien genieten negen wijken een lichte vorm van begeleiding teneinde de dynamiek die ontstond bij de kandidaatstelling te

handhaven: deze wijken zullen zich bij de volgende oproep opnieuw kandidaat kunnen stellen.

Als echte participatieve laboratoria van duurzame ontwikkeling brengen ze **originale knowhow** voort. Ten-

einde deze kennis te valoriseren en het uitwisselen van ervaringen tussen wijken mogelijk te maken, verleent Leefmilieu Brussel ook zijn steun aan het Netwerk Duurzame Wijken (www.reseauquartiersdurables.be) dat een eerste publiek evenement organiseerde in februari 2012 genaamd “Samen handelen om de stad te bedenken”.

Duurzame Wijken betekent ook **burgers, organisaties en de overheid de mogelijkheid bieden om te leren samenwerken** teneinde gemeenschappelijke

doelen na te streven op wijkniveau en de stad te laten evolueren in de richting van een duurzame samenleving. In 2012 werd de nadruk gelegd op de ontwikkeling van dit aspect door de creatie en de animatie van gemeenschappelijke debatruimten, in het bijzonder de Duurzaamewijkvergadering, die concrete voorstellen aanreikten voor de uitwerking van de projectoproep. Om aan de wensen tegemoet te komen die op de eerste Vergadering (maart 2012) geformuleerd werden, en op basis van een evaluatie die werd verricht, werden er verschillende nieuwigheden doorgevoerd:

- ▶ herziening van de keuzecriteria voor de wijken op basis van de voorstellen van de Vergadering;
- ▶ integratie van de bewoners van de voordien al weerhouden wijken in het Onthaalcomité;
- ▶ gesprek met de kandidaat-wijken;
- ▶ invoering van een “lichte” vorm van begeleiding voor niet-weerhouden wijken, zodat de begeleidingsmiddelen over meer wijken worden verspreid.

...en de projectoproep zal nog verder evolueren om een uitgebalanceerde en aangepaste ondersteuning van nog meer wijken mogelijk te maken en zo het netwerk van duurzame wijken uit te breiden.

In 2012 werd er voor een delegatie van 50 inwoners van Brussel, actoren en openbare en private besluitvormers, een studiereis naar Wenen georganiseerd. Het doel was om concrete realisaties op het vlak van wijkontwikkeling en duurzaam bouwen met eigen ogen te aanschouwen. Dankzij uitwisselingen met de Weense experts, ontwerpers en private en openbare besluitvormers die deze projecten tot een goed einde brachten, konden de deelnemers inspiratie opdoen met het oog op de uitwerking van voorbeeldprojecten op het gewestelijke grondgebied.

De opvolging van de gewestelijke plannen

Het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP), het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO) en zijn Milieueffectenrapport werden opgevolgd en gecoördineerd door de thematische experts van Leefmilieu Brussel.

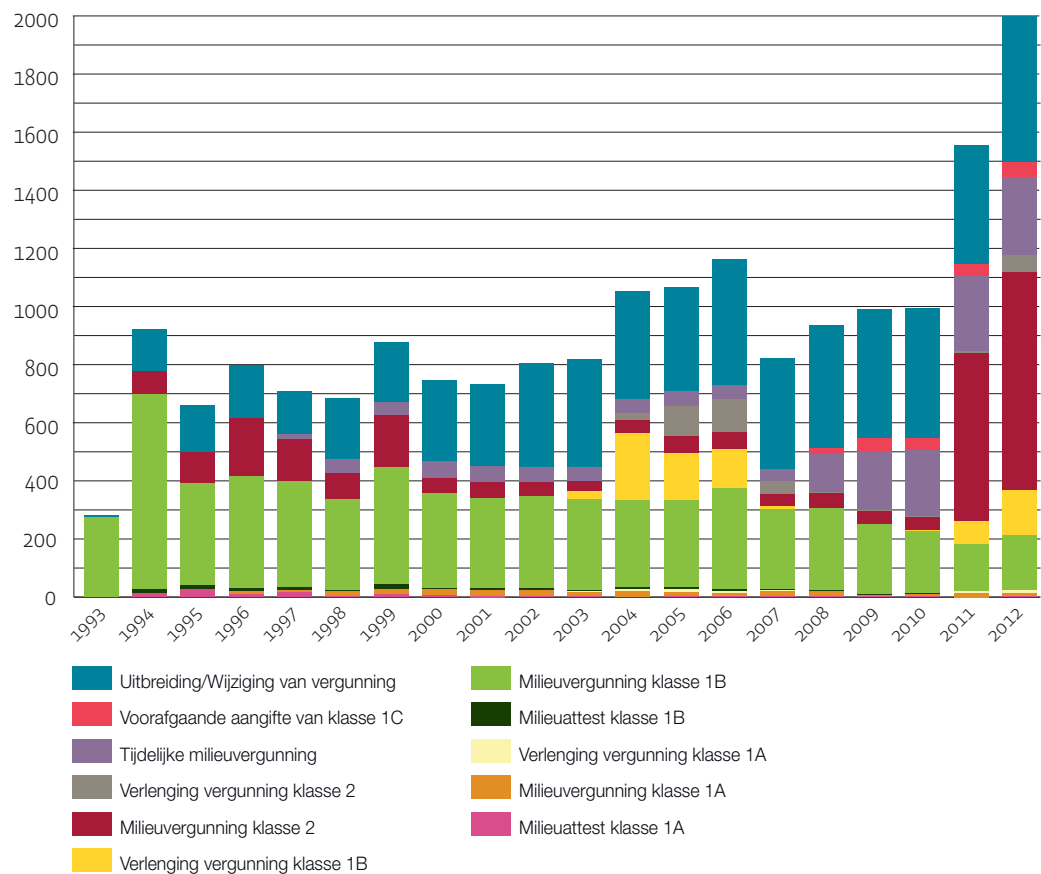
Het “RecréArt”-project: originele kleren maken op basis van tweedehandskledij.

2.3 DE TOEKENNING VAN MILIEUVERGUNNINGEN

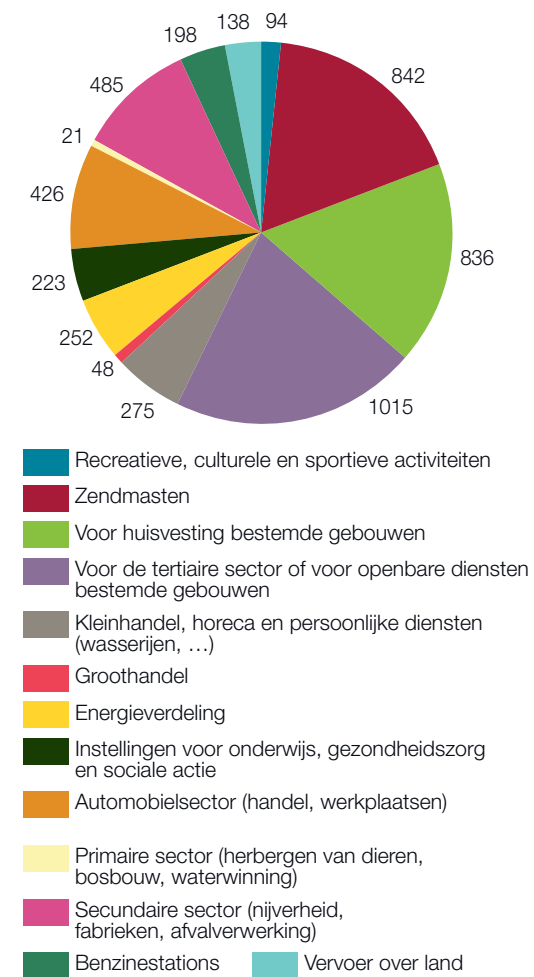
De laatste twee jaar stelt Leefmilieu Brussel een gevoelige stijging vast van het aantal uitgereikte milieuvergunningen. Deze stijging is te wijten aan drie essentiële

factoren: het hernemen van de verlengingen van aflopende vergunningen na een onderbreking van 4 jaar, de regularisatie van de gsm-masten ten gevolge van de inwerkingtreding van de nieuwe reglementering, de frequentere aangifte van wijzigingen aan installaties sinds de invoering van een vereenvoudigde procedure.

BIJ LEEFMILIEU BRUSSEL INGEDIENDE DOSSIERS IN VERBAND MET MILIEUVERGUNNINGEN

VERDELING VAN DE GEWESTELIJKE VERGUNNINGEN PER ACTIVITEIT

De industrie is goed voor 10% van de vergunningen met een erg sterke vertegenwoordiging van de afvalverwerkingssector. Grote collectieve wooncomplexen nemen 17% van het totaal voor hun rekening, terwijl de tertiaire sector een aandeel van 21% vertegenwoordigt. Dat betekent dat bijna 40% van alle dossiers verband houdt met gebouwen (parkings, verwarmingsketels, HVAC, warmtekrachtkoppeling...). De telecommunicatiesector is met haar gsm-masten ten slotte goed voor een aandeel van 17%.

Vereenvoudigde administratie en begeleiding van de ondernemers

Leefmilieu Brussel zette zich actief in om de gewestelijke doelstellingen van administratieve vereenvoudiging te behalen:

- ▶ deelname aan het gewestelijk platform van administratieve vereenvoudiging;
- ▶ online zetten van diverse formulieren ter vereenvoudiging van de taak van exploitanten (verandering van titularis, wijziging van ingedeelde inrichtingen...);
- ▶ uitwisseling van gegevens tussen administraties via het gebruik van het "NOVA"-platform,...enz.

Verder dienen we hier ook nog de invoering van een elektronisch loket te vermelden voor de vereenvoudigde vergunningsaanvragen ten gevolge van een wijziging, een uitbreiding of een verbouwing, alsook de ontwikkeling van een elektronisch loket voor bepaalde vergunningsaanvragen (bv. voor gsm-masten). **Doelstelling op termijn (2014): over een centraal elektronisch loket (IRISBOX) beschikken voor alle belangrijke procedures.**

In samenwerking met COMEOS (Belgische federatie van handel en diensten) werd er gestart met een herziening van de voorwaarden die voor grote handelszaken gelden. Deze herziening zou in 2013 tot een verduidelijking en een grotere eenvormigheid van de algemene exploitatievoorwaarden moeten leiden.

Anderzijds werd er voor het tweede jaar op rij ook een "bezoek na vergunning"-dienst aangeboden aan de ex-

ploitanten die een bevoorrecht contact wensen met de administratie bij de uitvoering van hun vergunning. In de loop van het jaar werden er op die manier meer dan 80 organisaties begeleid.

Ten slotte werden de houders van een aflopende vergunning op de hoogte gebracht van de noodzaak van een vernieuwing en in het bijzonder diegenen die na 15 jaar van een vereenvoudigde procedure kunnen genieten.

HET "NOVA"-PLATFORM

Het door het CIBG ontwikkelde NOVA-platform wordt gebruikt voor informatie-uitwisseling tussen gewestelijke besturen onderling en tussen het Gewest en de gemeenten, voor een gecoördineerd beheer van stedenbouwkundige vergunningen, milieuvergunningen en EPB-verklaringen.

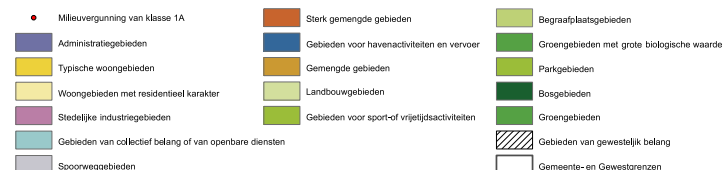
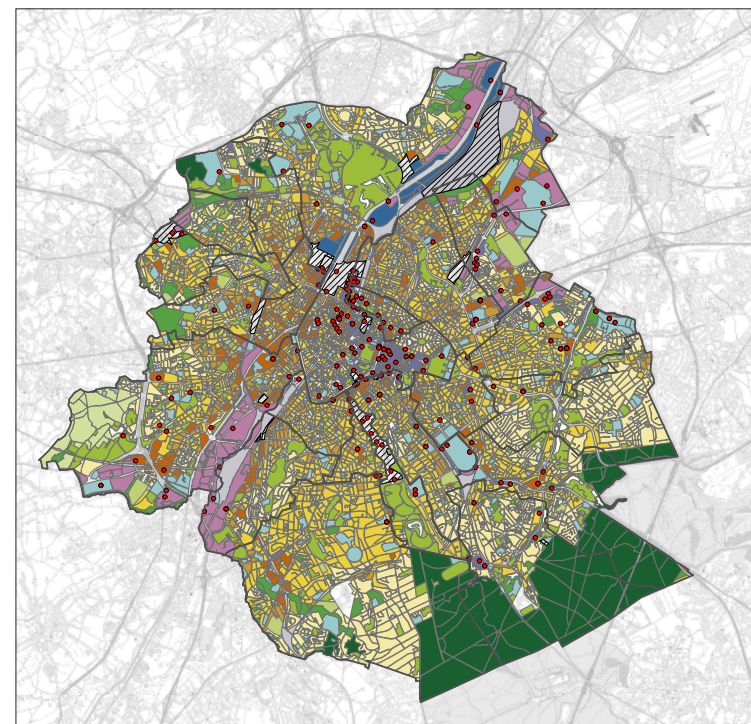
Het systeem werd in 2012 in gebruik genomen voor de milieuvergunningsaanvragen die door Leefmilieu Brussel worden beheerd. In de loop van het jaar werden er diverse verzoeken tot aanpassing aan het CIBG bezorgd, met het oog op een verbetering van het systeem.

Het systeem zelf zal op termijn de basis worden van een volledig elektronisch beheer van de aanvragen en zal daarnaast ook gebruikt worden in het kader van de invoering van een "centraal loket".

De grote stedenbouwkundige projecten

In Brussel moet er voor het merendeel van de grote projecten een effectenstudie worden verricht. Dat biedt Leefmilieu Brussel de kans om zijn knowhow op verschillende vlakken, zoals mobiliteit, waterbeheer, energiebesparingen, enz., over te brengen.

UITTREKSEL VAN DE NOVA-DATABANK – GEVALIDEERDE DOSSIERS VERGUNNING 1A

In de meeste gevallen gaat het om grote vastgoedprojecten in de tertiaire sector of de sector van de collectieve huisvesting.

In 2012 situeerden de **grote tertiaire projecten zich in de buurt van belangrijke verbindingswegen**: de stations, de metrolijnen en, in minder mate, de per tram ontsloten verkeersaders.

De projectontwikkelaars achter dergelijke grote projecten mikken er dan ook op dat er bij voorkeur gebruikgemaakt wordt van het openbaar vervoer.

De verkeersopstoppingen op de Ring maken projecten in de rand minder aantrekkelijk, tenzij het gaat om de inplanting van grote gespecialiseerde handelszaken.

Zoals we op de kaart (p.19) kunnen zien, concentreren de grote vastgoedprojecten zich eerder in de richting van het centrum van het Gewest, niet alleen in de buurt van Brussel-Centrum, de Europese wijk en de Louizalaan maar ook rond het Oefenplein (nabij Delta), de Vorstlaan of langs de Leopold III-laan.

De thematische aspecten

De acties opgezet in het kader van de milieuvergunningen zijn van nature uit transversaal en raken aan heel uiteenlopende activiteitensectoren. Leefmilieu Brussel zette binnen die verschillende sectoren talrijke acties rond milieuvergunningen op. Hieronder enkele voorbeelden daarvan.

- ▶ **Energie:** invoering van een verplicht auditsysteem voor grote energieverbruikers om het energieverbruik van bestaande gebouwen onderworpen aan de milieuvergunning te beperken.
- ▶ **Lucht en klimaat:** registratie van de koeltechnici en erkenning van de opleidingscentra, coördinatie, opvolging en evaluatie van de noodplannen bij verontreinigingspieken, enz.
- ▶ **Geluidshinder:** metingen van geluid veroorzaakt door bouwplaatsen op wegen, enz.
- ▶ **Afval:** beheer van vergunningen voor het verwijderen van asbest, erkenning van ophalers van gevaarlijke afvalstoffen, afgewerkte olie en PCB's, enz.
- ▶ **Bodem:** preventie van het risico van bodemverontreiniging door ingedeelde inrichtingen.
- ▶ **Water:** preventie van de verontreiniging ten gevolge van lozingen van ingedeelde inrichtingen, preventie van het risico op overstromingen, bv. door de verplichting van systemen die het regenwater vasthouden...
- ▶ **Veiligheid en gezondheid:** GGO-beheer, beheer van de dossiers en van de voorafgaande aangiftes bij werken voor het verwijderen van asbest, advies over het starten van nieuwe projecten in de buurt van Seveso-installaties, beheer van vergunningsaanvragen in het kader van de goedkeuring van de REACH-ordonnantie betreffende de toepasselijke sancties in het geval van niet-naleving van de Verordening (EG) nr. 1907/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2006 inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie van chemische stoffen.

BLOOTSTELLING AAN ELEKTRO-MAGNETISCHE STRALING

Sinds twee jaar loopt er voor de gsm-masten een regularisatiefase, waarbij deze moeten voldoen aan de Brusselse norm die de strengste immissienorm (hoeveelheid waaraan een mens mag worden blootgesteld) ter wereld is.

Voor elke antenne gaat Leefmilieu Brussel na of de norm wordt nageleefd en verricht het Instituut een simulatie van de gegenereerde straling.

[Klik hier](#) voor meer informatie.

2.4 DE MILIEUPOLITIE

Het is de taak van de Milieupolitie om de naleving van de wetgeving te controleren. Bij een klacht of probleem kan zij de verantwoordelijke ook verplichten om maatregelen te treffen die nodig zijn om elk gevaar voor de volksgezondheid en het leefmilieu te verhelpen. Speciaal daarvoor beschikt zij over meerdere actiemiddelen die dialoog en informeren steeds boven bestraffing stellen. Bij overtredingen kan ze een proces-verbaal opstellen, administratieve maatregelen treffen of administratieve boetes opleggen.

De preventieve controles

De inspecteurs verrichten preventieve controles in heel wat ondernemingen. Die controles kunnen thema- of

sectorgericht zijn, door bv. te focussen op zwembaden of laboratoria die werken met genetisch gewijzigde organismen. Daarnaast kunnen deze controles

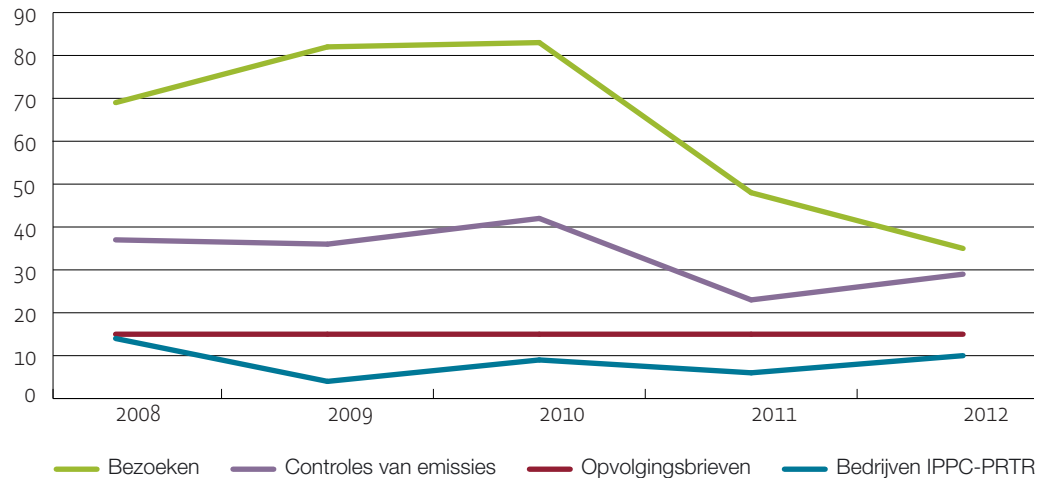
ook gericht zijn op ondernemingen waarbij er sprake is van risico op een aanzienlijke uitstoot van verontreinigende stoffen of op incidenten met ernstige gevolgen. We hebben het dan voornamelijk over ondernemingen die onder bijlage I van de Europese richtlijn betreffende industriële emissies (vroeger de IPPC-richtlijn) ressorteren of ondernemingen die onderworpen zijn aan de richtlijn betreffende de beheersing van de gevaren van zware ongevallen waarbij gevaarlijke stoffen zijn betrokken (die over het algemeen de SEVESO-richtlijn wordt genoemd). De desbetreffende inrichtingen worden jaarlijks gecontroleerd. Alle IPPC-ondernemingen alsook enkele andere bedrijven zijn bovendien verplicht om jaarlijks aangifte te doen bij Leefmilieu Brussel van hun uitstoot van verontreinigende stoffen en van hun afvaltransfers. Eind 2012 werden deze gegevens voor het eerst gepubliceerd op de website van Leefmilieu Brussel.

HERZIENING VAN DE ORDONNANTIE MILIEUPOLITIE

De beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 16 juli 2009 voorziet dat de ordonnantie van 25 maart 1999 wordt geëvalueerd teneinde de procedures te verbeteren ter controle en bestraffing van milieu-inbreuken. Zodoende heeft Leefmilieu Brussel na meer dan 10 jaar praktijkervaring en een toepassingsgebied dat doorheen de jaren veel groter is geworden, in 2012 een denkoefening gelanceerd met het oog op de herziening van de wetgeving die de naleving van het milieurecht en de preventie van inbreuken ertegen beoogt. De belangrijkste doelstellingen die door het nieuwe wetsvoorstel worden nagestreefd, zijn: de integratie van de inspectieordonnantie in de ordonnantie die milieuschade regelt, de actualisering van de onderzoeksmiddelen alsook een vereenvoudiging van de administratieve boetes en de versterking van hun doeltreffendheid en van het recht op verdediging. Deze aanzienlijke vernieuwingen kaderen ook in de naleving van de Europese richtlijn betreffende de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL ONDERNOMEN ACTIES IN IPPC/PRTR-ONDERNEMINGEN

Ook de kanaalzone met haar concentratie van industriële ondernemingen wordt gecontroleerd. Verder worden er eveneens controles verricht bij ondernemin-

gen vóór en na het verkrijgen van hun milieuvergunning; een groot deel van deze controles wordt verricht op verzoek van de agenten van het Instituut die de

milieuvergunningen afleveren, wanneer ze vaststellen dat de aanvraagdossiers onvolledig zijn. Ondanks de opgestarte dialoog, moeten er in tal van gevallen ook herinneringen en ingebrekestellingen worden verstuurd, alvorens de situatie geregulariseerd wordt.

In 2012 werd bijzondere aandacht besteed aan de twee zuiveringsstations voor afvalwater geloosd in de rioleringen en het herstel van 2 grote industriële sites (de voormalige drukkerij ILLOCHROMA en de voormalige SEVESO-site van de distributeur van chemische producten UNIVAR).

PREVENTIEVE CONTROLES IN 2012

Aantal bezoeken en controles van lozingen	1.395
Aantal verstuurd brieven	376
Aantal verstuurd waarschuwingen	521
Aantal herinneringen verstuurd vóór ingebrekestelling	539
Aantal verstuurd ingebrekestellingen	370
Aantal opgestelde processen-verbaal	70

Afval

Naast de preventieve controles bestaan er nog andere instrumenten die de naleving van de milieuwetgeving controleren.

Specifiek wat het beheer van afvalstoffen betreft, worden om en bij de 200 afvalophalers en -verwerkingscentra gevolgd door de **afvalstoffenregisters** die regelmatig aan Leefmilieu Brussel moeten worden overgemaakt.

Sommige afvaltransfers vereisen een **invoer-uitvoervergunning** uitgereikt door het Instituut. Wat betreft de afvalstoffen waarvoor een **terugnameplicht** geldt, richten de acties van de inspecteurs zich onder meer op het opsporen van producenten/invoerders die niet tot het collectieve systeem toetreden of geen afzonderlijk plan indienen. Verder worden er eveneens controles verricht in de hele bevoorradingsketen, met specifieke acties ten aanzien van de sector van de oliedistributie en de producenten van gebruikte frituurolie. Medio 2012 werd er een nieuwe verplichting van kracht, nl. de verplichting tot sortering van het huishoudelijke afval, en in deze context bereidde Leefmilieu Brussel een controleactie voor voor 2013.

De opvolging van **asbestafval** via de **controle van vergunde werven**, blijft een aandachtspunt.

De energie- en milieuprestaties van verwarmingsinstallaties

Er werden meer dan 160 verwarmingsinstallaties van meer dan 100 kW gecontroleerd om na te gaan of ze

beantwoorden aan de bepalingen van de ordonnantie van 07/06/2007 betreffende de energieprestatie en het binnenklimaat van gebouwen en hun milieuvergunning. De gecontroleerde installaties werden gekozen op basis van het jaar waarin hun milieuvergunning werd afgeleverd, ontvangen klachten, de ontvangst van het attest van oplevering of een periodieke controle of diagnose waaruit de niet-naleving van een wettelijke bepaling blijkt (niet-gehaalde prestaties, ontbreken van vergunningen...). **Voor 94% van de installaties werd na onze acties alles in orde gebracht.**

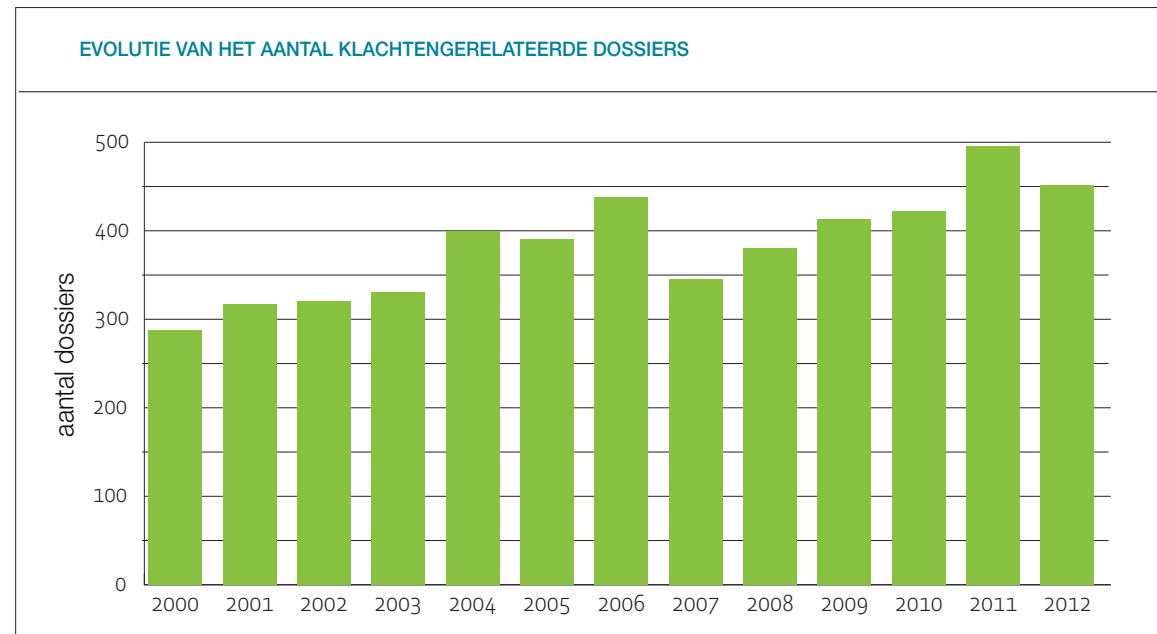
Vermindering van de blootstelling aan elektromagnetische straling

Uit metingen van de elektromagnetische straling op 68 sites is gebleken dat bij 2,96% van deze metin-

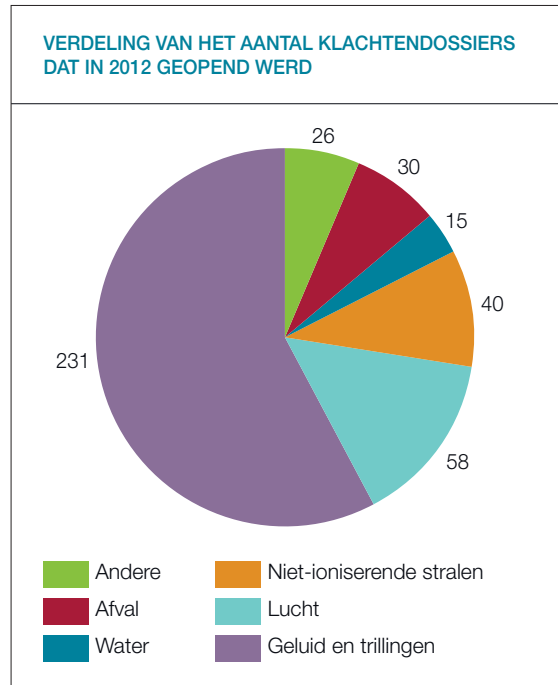
gen de geldende normen (0,024 W/m² bij 900 MHz) overschreden worden. Het aantal klachten dat werd ingediend in verband met de straling van gsm-masten, is met 38% gedaald. Van deze afname werd gebruikgemaakt om een groot deel van de achterstand bij de ontvangen klachten weg te werken en geplande controles te verrichten voor mastsites die zich in de buurt van gevoelige locaties bevinden (crèches, scholen, ziekenhuizen...).

Klachtenbeheer

In 2012 kwam er een einde aan de tot dan toe continue stijging van het aantal klachten en was er zelfs sprake van een aanzienlijke daling (-10%) ten opzichte van het jaar voordien; het aantal klachten blijft echter groter dan de jaren daarvoor.

Geluidshinder blijft de voornaamste klachtenbron binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Controle van de door het luchtverkeer veroorzaakte geluidshinder

In 2012 werden er 6.925 overschrijdingen op de door het besluit vastgelegde geluidsnormen vastgesteld.

Aangezien een vlucht meerdere meetstations kan overvliegen, kunnen bepaalde geluidsevenementen waarbij de normen worden overschreden, worden veroorzaakt door eenzelfde vlucht. Voormelde 6.925 geluidsevenementen hebben zo betrekking op 6.083

vluchten, wat al een toename is met 25,8% in vergelijking met alle vluchten die de normen het jaar voordien overschreden.

De vluchten die minstens één geluidsevenement veroorzaken dat groter is dan of gelijk is aan 9 dB(A) tussen 7u00 en 22u59 of aan 6 dB(A) tussen 23u00 en 6u59, maken het voorwerp uit van een aan de Procureur des Konings gericht proces-verbaal. De andere krijgen simpelweg een waarschuwing.

De resultaten van de vaststellingen voor het jaar 2012 wijzen op een aanzienlijke algemene toename van de vastgestelde inbreuken, behalve tijdens de ochtendperiode (6u00-6u59) waar er slechts sprake is van een erg lichte stijging. Bij de vluchten die de normen overschrijden, die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van kracht zijn, lijkt de toename ook groter te zijn bij de vluchten die louter met een waarschuwing gesanctioneerd worden, namelijk de minder luidruchtige vluchten.

DE VERDELING VAN DE SANCTIES VOOR DERGELIJKE VLUCHTEN IN FUNCTIE VAN DE PERIODES VASTGELEGD DOOR HET BESLUIT EN DE UITBATING VAN DE LUCHTHAVEN, ZIET ER ALS VOLGT UIT:

	Periode Besluit	Periode luchthaven	WAARSCHUWING		PV		Totaal	
			VERTR	AANK	VERTR	AANK	VERTR	AANK
7u00-22u59	DAG	DAG	3644	5	107	0	3751	5
				3649 (60,0%) + 43,2%*		107 (1,8%) + 0,9%*		3756 (61,8%) + 41,5%*
23u00-5u59	NACHT	NACHT	242	5	193	0	435	5
				247 (4,0%) + 71,7%*		193 (3,2%) + 14,9%*		440 (7,2%) + 40,6%*
6u00-6u59	NACHT	DAG	1347	1	539	0	1886	1
				1348 (22,2%) - 3,7%*		539 (8,8%) + 15,4%*		1887 (31,0%) + 1,1%*
Totaal				5244 (86,2%) + 28,1%*		839 (13,8%) + 3,2%*		6083 + 25,8%*

* ten opzichte van het hele jaar 2011

De 6.083 **gesanctioneerde vluchten vertegenwoordigen 2,8%** van de 216.629 vluchten van en naar de luchthaven Brussel-Nationaal¹ in 2012.

Toegang tot informatie

In 2012 registreerde Leefmilieu Brussel bijna 50 verzoeken om toegang tot informatie. Meer dan de helft van deze verzoeken had te maken met geluidshinder.

Voorts dient nog opgemerkt dat er in 2012 een aanzienlijke herziening van de procedures en formulieren werd verricht om met name tegemoet te komen aan de doelstelling van een eenvoudiger administratie voor de bedrijven en van een gemakkelijkere toegang tot de informatie via Irisbox.

Beheer van dringende problemen

Bij onverwachte gebeurtenissen die ernstige milieuhinder kunnen veroorzaken, stelt de Milieupolitie onmiddellijk de eventuele inbreuken vast en neemt zij maatregelen die de schade moeten beperken en/of herstellen.

¹ Informatie afkomstig van de door Belgocontrol bezorgde verkeersgegevens

In 2012 kwam de Milieupolitie tussen naar aanleiding van **22 gesignaleerde milieu-incidenten**. Het merendeel daarvan (68%) had te maken met geurhinder afkomstig van riolen (stookoliegeur en styreengeur afkomstig van rioolbekledingswerven).

Processen-verbaal en administratieve boeten

Leefmilieu Brussel, de gemeenten, de politie en Net Brussel (uitsluitend voor het toezicht op sluikestorten en het vervolgen van gedrag dat getuigt van een gebrek aan respect voor de stad) zijn gemachtigd om processen-verbaal op te stellen als er milieuovertredingen worden vastgesteld. Deze processen-verbaal worden naar het parket van de Procureur des Konings van Brussel gestuurd.

Alleen de processen-verbaal die niet door het parket van de Procureur des Konings worden vervolgd en opgesteld werden door de gemeenten, de politie en Leefmilieu Brussel, worden overgedragen aan het Instituut dat eventueel een administratieve boete kan

AANTAL DOOR LEEFMILIEU BRUSSEL BEHANDELDE PROCESSEN-VERBAAL DAT NIET DOOR HET PARKET VAN DE PROCUREUR DES KONINGS WERD VERVOLGD IN 2012

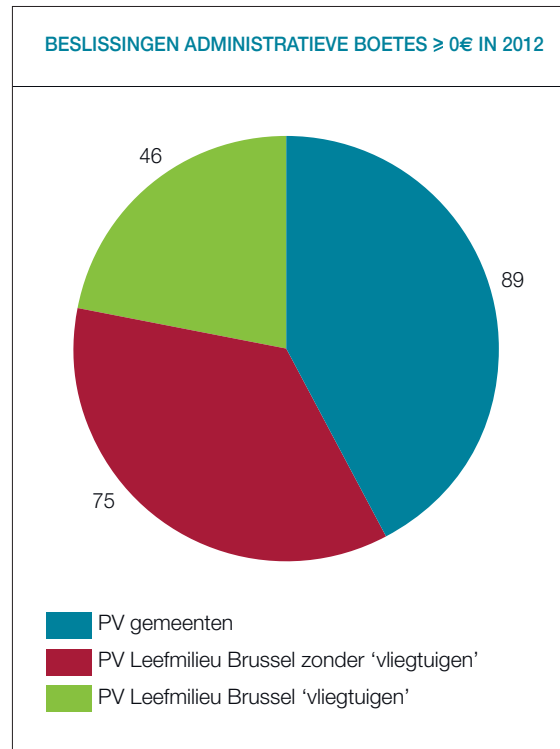
	Op gemeenten- en politieniveau	Op niveau van Leefmilieu Brussel Geluidshinder zonder vliegtuigen	Op niveau van Leefmilieu Brussel Geluidshinder door vliegtuigen
Aantal processen-verbaal zonder administratieve boete (AB)	23	0	0
Aantal processen-verbaal met administratieve boete (AB)	89	75	46
Bedragen in euro	35.933,50	100.721	1.547.730

opleggen. Leefmilieu Brussel kan administratieve boetes opleggen tot maximaal 125.000€.

Tegen alle beslissingen in verband met onze administratieve boetes kan beroep worden aangetekend en dat in eerste instantie bij het Milieucollege en daarna bij de Raad van State.

Hiernaast een korte samenvatting van de beroepen die Leefmilieu Brussel volgde en voor zijn rekening nam.

BEROEPEN BIJ HET MILIEUCOLLEGE IN 2012

	Bevestigde beslissingen	Niet-bevestigde beslissingen	Hangende
Leefmilieu Brussel*	10	1	-
Leefmilieu Brussel/vliegtuigen**	17	3	11
Gemeenten en politie	4	1	-
TOTAAL	31	5	11

* Met uitzondering van de processen-verbaal in verband met door vliegtuigen veroorzaakte geluidshinder
 ** Alleen de processen-verbaal in verband met door vliegtuigen veroorzaakte geluidshinder

In 2012 werden er 7 beroepen bij de Raad van State (RvS) ingediend voor beslissingen die verband hielden met processen-verbaal, waarvan er 6 betrekking hadden op door vliegtuigen veroorzaakte geluidshinder.

In 2012 bracht de Raad van State 34 arresten uit in verband met beslissingen die in de periode 2005-2011 genomen werden.

30 beroepen bleken ontvankelijk en ongegrond. 1 beroep bleek ontvankelijk en deels ongegrond. Bij 2 beroepen werd er afstand van geding gedaan en bij 1 beroep werd de impliciete beslissing van het Milieucollege nietig verklaard.

De toename van het aantal arresten dat door de RvS werd uitgebracht en de analyse van de rapporten van de auditeur die dergelijke arresten vergezelden, leidde ertoe dat het Instituut almaar meer tijd besteedt aan het onderzoek van geluidshinder veroorzaakt door vliegtuigen.

3 STRATEGISCHE EN THEMATISCHE PLANNEN

3.1 HET AFVALPLAN

In Brussel wordt elk jaar ongeveer 2 miljoen ton afval geproduceerd. Voor de productie van dit afval waren energie en grondstoffen nodig en ook de inzameling en recyclage vereisen energie. Bovendien zorgt de verbranding van het niet-gerecycleerde afval eveneens voor verontreiniging. Dit alles betekent een belangrijke verspilling voor de maatschappij, zowel vanuit ecologisch als vanuit financieel oogpunt. Daarom zijn en blijven afvalvermindering en -preventie een cruciale opdracht. Brussel heeft immers nog altijd een enorm potentieel voor afvalvermindering en dat zowel bij gezinnen als bij openbare instanties en ondernemingen.

Wat de reglementering inzake afval betreft, werd er aanzienlijke vooruitgang geboekt:

- ▶ in juni 2012 keurde de Brusselse Hoofdstedelijke Regering de **afvalordonnantie** en twee andere besluiten goed (sorteerverplichting voor niet-huishoudelijk afval en registratie van de ophalers en vervoerders van ander niet-gevaarlijk afval dan huishoudelijk afval);
- ▶ er wordt volop gewerkt aan de opstelling van het kaderbesluit over afvalstoffen (BRUDALEX) alsook aan een kaderbesluit over de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en over de omzetting van de AEEA-richtlijn (die op termijn opgenomen moet worden in BRUDALEX);
- ▶ en er wordt gewerkt aan regels voor de invoering van belastingen op verbranding.

De doorvoering van het 4de Afvalplan

Het in maart 2010 goedgekeurde 4de “plan voor de preventie en het beheer van afvalstoffen” werd verder doorgevoerd.

2012 was het jaar waarin de eerste tussentijdse balans werd opgemaakt van de doorvoering van het plan. Dankzij een peiling bij het grote publiek konden de ontwikkelingen met betrekking tot de gedragingen van de Brusselaars in kaart worden gebracht.

Verder dient opgemerkt dat er ook een analyse van de afvalstoffen van de horecasector werd verricht, die tot een verdere verfijning van de beschikbare gegevens en een verbetering van de kennis over de praktijken op het terrein leidde.

Huishoudelijk afval

Een belangrijk deel van het 4de Afvalplan betreft het voorkomen van afval en het ter zake bewustmaken van de bevolking. In die optiek heeft Leefmilieu Brussel aan verschillende Europese projecten deelgenomen:

- ▶ de “**Europese Week van de Afvalvermindering (EWAV)**”: in november 2012 werden er 109 acties georganiseerd door 90 projecthouders (zie hierna voor de gevoerde informatiecampagne);
- ▶ het **Pre-Waste**project: voltooiing van de coördinatie van de gegevensvergaring en het online zetten op de site www.prewaste.eu van goede preventiepraktijken, slotcolloquium in Brussel op 7 november

2012 met 150 personen, haalbaarheidsstudie van een goede praktijk (in verband met het verbod op het gebruik van wegwerpvaatwerk bij evenementen);

- ▶ het **Green Cook-project**: strijd tegen voedselverspilling: projecten in refters (scholen, ondernemingen), proefprojecten (niet-verkochte producten

van supermarkten, sociaal restaurant...), brochure, campagne gericht op de gezinnen, studie naar verspilling in de horecasector, deelname aan de formulering van beleidslijnen tot op Europees niveau (waar dit onderwerp prioritair was in 2012).

De continue activiteiten ter bevordering van de **anti-reclame**sticker en het **composteren** bij het grote publiek werden verdergezet. Wat de antireclamesticker betreft, was eind 2012 22,5% van de brievenbussen van zo'n sticker voorzien. Wat het composteren betreft, gaan de acties nog steeds uit van dezelfde principes

“Green Cook”-campagne: strijd tegen voedselverspilling.

(netwerk van compostmeesters, opleiding van de bevolking, projectoproep wijkcomposteren). Sinds meer dan 10 jaar geleden zijn er meer dan 400 compostmeesters opgeleid, waarvan er 305 nog altijd actief zijn.

Wat **hergebruik en kleine herstellingen** betreft, zette Leefmilieu Brussel haar steun voort aan de sociale economie die zich toelegt op hergebruik (Terre, Spullenhulp, Oxfam Solidariteit, la Poudrière, Emmaüs, het Leger des Heils, Giga Services). De toelage aan de vereniging "Ressources" werd hernieuwd zodat de coördinatie van de verenigingen uit deze sector kan worden voortgezet.

Wat het **beheer van gemeentelijk afval** betreft, zette Leefmilieu Brussel haar steun aan de afvalbeheernetwerken voort via onder meer de toekenning van een subsidie aan de 4 gemeenten met een containerpark. Anderzijds wordt gewerkt aan een ondersteunende strategie voor de ontwikkeling van nieuwe containerparken.

Daarnaast werd er ook een studie gelanceerd met het oog op de invoering van een betalingssysteem voor de ophaling en verwerking van huishoudelijk afval.

Verpakkingsafval

In het kader van het samenwerkingsakkoord betreffende de preventie en het beheer van verpakkingsafval werden verschillende acties, medegefinancierd door Fost Plus, gevoerd:

- ▶ **voortzetting van de acties inzake duurzame evenementen**: facilitator duurzame evenementen

die de opvolging van 7 evenementen tot een goed einde bracht, uitbesteden van de verhuurservice van herbruikbare drinkbekers (89 aanvragen, goed voor in totaal 97.000 herbruikbare drinkbekers in 2012), lancering van een studie naar de milieu-impact van wegwerpbekers;

- ▶ **acties rond oververpakking**: lancering van 2 studies naar overbodige verpakkingen en hun alternatieven, lancering van een projectoproep over hetzelfde onderwerp (15 ontvangen projecten, waarvan er 6 werden weerhouden, o.a. aangaande verpakkingen van biologische groenten en fruit, herbruikbare verpakkingen voor meeneemaltaijden...), uitvoering van een studie over de winkels zakken van kleine handelszaken, verrichting van een studie over de distributiesystemen, ondersteuning van de Greener Packaging Award.

Industrieel afval en specifieke afvalstromen

Met het oog op de invoering van een circuit voor het hergebruik van bouw materiaal (zie Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu) werden twee projecten verder uitgewerkt: het eerste betreft het opstellen van een gids voor het hergebruik van bouw materiaal (inclusief de ontmanteling ervan) op basis van de ervaringen met pilotprojecten op bouwplaatsen. Het tweede stelt een reeks interventiedomeinen voor het activeren van het circuit en een vereenvoudigde afstemming tussen de vraag naar en het aanbod van tweedehands bouw materiaal voor. De resultaten hiervan worden verwacht in 2013.

Er werd gezorgd voor de verdere terbeschikkingstelling van een adviseur “afvalstoffen” die de ondernemingen begeleidt in hun programma collectief afvalbeheer.

De contacten met de privésector en de gemeenten voor een mogelijke terugname van asbestafval van particulieren werden verder uitgebouwd.

Terugnameverplichtingen

Kenmerkende gebeurtenissen in 2012 betreffende de terugnameverplichtingen:

- ▶ voortzetting van de werken in verband met de herziening van het besluit “terugnameverplichting” van 2002 om de verantwoordelijkheden tussen de verschillende actoren van de keten (beheerorganismen, producenten van producten, afvalproducenten) op te helderen;
- ▶ aanvatting van de werken met het oog op de omzetting van de nieuwe Europese richtlijn betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur;
- ▶ deelname aan de onderhandeling en/of de uitvoering van de milieuovereenkomsten specifiek voor:
  - ▶ **producten gebruikt in de fotografie:** door een aanzienlijke daling van de voor gezinnen bestemde gecommercialiseerde fotografieproducten en dus van de teruggenomen hoeveelheden, wordt momenteel een afwijking op de terugnameverplichting van deze producten onderzocht. Dienaangaande werd er een nota opgesteld voor het Voorgedijkabinet;
  - ▶ **draagbare en industriële batterijen:** er werd een voorstel van overeenkomst opgesteld;
  - ▶ **autobatterijen:** er werd een voorstel van overeenkomst opgesteld dat nu goedgekeurd moet worden;

- ▶ **papier:** samen met de perssector werd een voorstel van overeenkomst voltooid; momenteel loopt nog een overeenkomst voor reclamedrukwerk;
- ▶ **voedingsoliën en -vetten:** er werd over een milieuovereenkomst onderhandeld;
- ▶ **verpakkingen:** Leefmilieu Brussel nam deel aan de activiteiten van de Interregionale Verpakkingcommissie (IVC) en meer bepaald aan de goedkeuring van het nieuwe Val-I-Pac-akkoord;
- ▶ **elektrisch en elektronisch afval:** de overeenkomst werd gevolgd.

In 2012 werden er vijf milieuovereenkomsten ondertekend in verband met de volgende afvalstromen: afgedankte elektrische en elektronische apparatuur, afgedankte auto's, minerale oliën, banden en geneesmiddelen. De overeenkomsten in kwestie gelden voor een periode van vijf jaar.

3.2 HET LUCHT-KLIMAATPLAN

Jaarlijks wordt in Brussel bijna 30.000 ton gasvormige polluenten uitgestoten. Die stoffen zitten in de lucht die wij inademen en kunnen een rechtstreeks effect hebben op onze gezondheid. En dan hebben we het nog niet gehad over de 4 miljoen ton broeikasgassen. De acties van Leefmilieu Brussel zijn erop gericht de luchtkwaliteit te verbeteren en de uitstoot van gasvormige polluenten – waaronder broeikasgassen – te verminderen: energiebesparingen in de woonomgeving, de tertiaire sector en vervoer, ontwikkeling van hernieuwbare-energiebronnen, enz. Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan een geïntegreerd Lucht-Klimaat-Energieplan.

Maatregelen betreffende het wegvervoer

In het kader van het uitreiken van vergunningen werden maatregelen ten gunste van de mobiliteit uitgewerkt. Verder omvat het Brussels Wetboek van Lucht, Klimaat en Energiebeheer (BWLKE) ook doelgerichte maatregelen, waaronder:

- ▶ de bevestiging van de milieuvergunning als beheerinstrument voor parkeerplaatsen buiten de openbare weg;
- ▶ voor kantoorgebouwen de keuze tussen het naleven van de GSV-normen of het betalen van een belasting op het teveel aan parkeerplaatsen;
- ▶ de verplichting voor overheidsadministraties om maatregelen met een voorbeeldfunctie te treffen;
- ▶ de verplichting voor het openbaar vervoer om hun voertuigen die op diesel rijden uit circulatie te halen.

Daarnaast werden er nog andere acties gevoerd ter verbetering van de luchtkwaliteit:

- ▶ het voortdurend bijwerken van de site www.ecoscore.be, zodat ieder voertuig vanuit milieuoogpunt kan worden beoordeeld;
- ▶ de doorvoering van het besluit “Schone voertuigen” dat met name de diensten van het Ministerie, van de autonome overheidsinstanties en lokale overheden een ecoscorecriterium oplegt bij iedere aankoop van dienstvoertuigen;
- ▶ informatiecampagnes in het kader van de uitvoering van het noodplan bij verontreinigingspieken (opleiding binnen ondernemingen, communicatiecampagne...).

Maatregelen betreffende de ondernemingen

Leefmilieu Brussel zette verschillende acties op het getouw om de uitstoot van industriële activiteiten te beperken (uitstoot van Vluchtige Organische Stoffen).

De acties Lucht

De luchtkwaliteit in Brussel wordt gemeten sinds het einde van de jaren 1960. Het meetnet wordt beheerd door het Laboratorium voor Milieu-Onderzoek (LMO) van Leefmilieu Brussel.

De **Regionale Cel voor Interventie bij Binnenhuisvervuiling (RCIB)** die binnen het LMO werd opgericht, reikt artsen een diagnosehulpmiddel aan wanneer ze een gezondheidsprobleem vermoeden veroorzaakt door de woonomgeving van hun patiënten. Het laboratorium analyseert chemische componenten en stelt acties voor om de toestand te verbeteren.

De RCIB analyseert de binnenhuisomgeving van de Brusselse woningen.

Leefmilieu Brussel ging door met het inventariseren van atmosferische uitstoot op gewestelijk niveau.

Deze uitstootwaarden worden berekend op basis van de richtlijnen die op internationaal niveau worden vastgelegd. De voornaamste uitstootbronnen hou-

den verband met energieverbruik (woon-, tertiaire en industriële sector) en wegvervoer. De aldus geformuleerde ramingen worden voortdurend onderworpen aan herzieningen in functie van de evolutie van het wetenschappelijke onderzoek en de beschikbaarheid van gegevens.

Krachtens beschikking 280/2004/EG betreffende een bewakingssysteem voor de uitstoot van broeikasgassen, moet elke lidstaat tegen uiterlijk 15 januari van elk jaar de inventaris van de atmosferische uitstoot van Broeikasgassen (BKG) bezorgen, tegen 31 december de NEC-inventaris (NH₃-, VOS-, SO₂- en NO_x-uitstoot) en tegen 15 februari de LRTAP-inventaris van het jaar x-2 (x-1 voor NEC).

De inventarissen worden dus elk jaar aangevuld voor het jaar x-2 en geactualiseerd in functie van de terbeschikkingstelling van bijkomende gegevens of bronwijzigingen.

De klimaatacties

In het kader van de doorvoering van het Verdrag van Kyoto en van de Europese richtlijn National Emission Ceiling (NEC) inzake luchtverontreiniging, moet het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

- ▶ de impact evalueren van zijn huidige en toekomstige beleid om de gewestelijke doelstellingen aangaande de daling van de uitstoot van broeikasgassen en van luchtpolluenten bedoeld in NEC I (VOS, SO₂, NO_x, NH₃) te behalen;
- ▶ de toekomstige onderhandelingen tussen de gewesten en/of met de federale overheid technisch ondersteunen in verband met de regionalisering van de nationale uitstootplafonds voor verontreinigende stoffen bepaald in de nieuwe NEC II-richtlijn en de doelstellingen voor de daling van de BKG-uitstoot tegen 2020.

Om aan deze verplichtingen tegemoet te komen, werkte Leefmilieu Brussel een model uit dat de aan het verbruik van brandstof en benzine gekoppelde atmosferische uitstoot door energiebronnen tot in 2020 berekent.

De energieacties

Leefmilieu Brussel ziet toe op de jaarlijkse opstelling van de “energiebalans”, en op de analyse en interpretatie van de gegevens, de verspreiding van informatie en op de interne en intergewestelijke coördinatie ter zake. Deze balans bevat een samenvatting van de energiestatistieken sinds 1990.

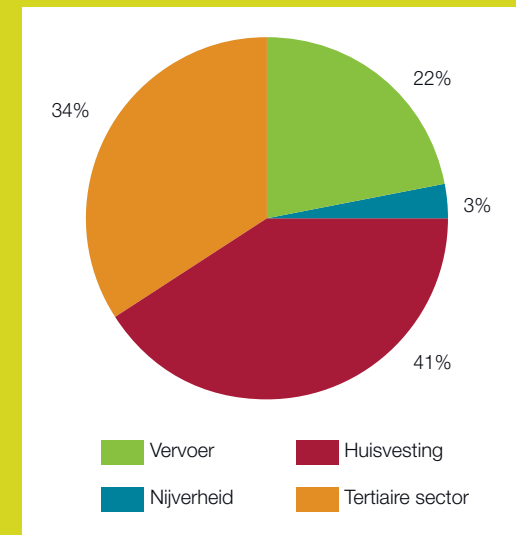
De acties die een daling van het energieverbruik van gebouwen en een bevordering van hernieuwbare energie voorstaan, kenden ook een vervolg (zie [“Duurzaam beheer van energie en gebouwen”](#)).

Naar een geïntegreerd Lucht-Klimaat-Energieplan

Via het Burgemeestersconvenant en in het kader van haar Algemene Beleidsverklaring van 2009, heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering er zich toe verbonden om tegen 2025 voor een vermindering met 30% van de uitstoot van broeikasgassen te zorgen in vergelijking met 1990.

Om deze doelstelling te concretiseren, wordt op dit ogenblik de laatste hand gelegd aan een geïntegreerd Lucht-Klimaat-Energieplan. Dit plan kadert in een langetermijnperspectief (2050) en zal het actieplan tot 2020 bepalen.

Van 1990 tot 2010 steeg het verbruik van de tertiaire en de woonsector respectievelijk met 26% en 18%. Hierbij dient opgemerkt dat 2010 wel 34% meer graaddagen 15/15 telde dan 1990. Het verbruik van de vervoersector steeg over diezelfde periode maar met 3% dankzij de dalende tendens die we sinds 2005 ontwaren. Ten slotte was er eveneens sprake van een scherpe daling van het verbruik van de industrie dat sinds 1990 met 35% afnam. In 2010 bleef de woonsector met zijn aandeel van 42% van het totaal veruit de belangrijkste energieverbruiker van het Gewest, gevolgd door de tertiaire sector (33%) en daarna de vervoersector.

Het geïntegreerde plan en het BWLKE streven er beide naar het verband tussen de thema's lucht, klimaat en energie op de voorgrond te stellen: ze willen allebei tegelijkertijd een antwoord formuleren op de uitdagingen op het vlak van energie, klimaat en luchtkwaliteit. Over het algemeen gaat het over dezelfde behoeften (huisvesting, mobiliteit...), dezelfde installaties en gebruikswijzen (gebouwen, verwarmingsketels, motoren, producten...) alsook dezelfde economische sectoren (vastgoedsector, transportsector, tertiaire sector...).

Het voormelde plan zal het belangrijkste instrument vormen van het geïntegreerde beleid dat op gewestelijk niveau gevoerd zal worden in verband met de vermindering van de atmosferische uitstoot en de verbetering van de luchtkwaliteit, de bescherming van het klimaat, de vermindering van het energieverbruik en de productie van energie aan de hand van hernieuwbare energiebronnen.

Het nieuwe geïntegreerde Lucht-Klimaat-Energieplan zal de al gevoerde acties versterken, door met name het doelpubliek uit te breiden dat in de vorige plannen beoogd werd, door de voorbeeldinitiatieven voort te zetten, door duidelijke en ambitieuze normen te bepalen, door massaal steun te verlenen aan gezinnen en professionals, door te werken aan de voorbeeldfunctie van de overheid en door snel de verbeteringsmogelijkheden op korte termijn uit te proberen en deze tegelijkertijd in te passen in een beleid op lange termijn. Verder zal dit plan eveneens maatregelen bevatten die verband houden met het zich aanpassen aan de klimaatsveranderingen.

Het **BWLKE** werd door de Brusselse regering goedgekeurd in december 2012 en heeft tot doel om:

- ▶ een eenvormig juridisch kader te ontwikkelen dat de reglementaire lucht-klimaat-energiemaatregelen bevat die nodig zijn om de doelstellingen te bereiken die het Gewest zich ter zake heeft vooropgesteld;
- ▶ de wetgeving op het vlak van luchtkwaliteit, uitstoot, energie en klimaat te vereenvoudigen door deze te integreren en ter zake verschillende Europese richtlijnen om te zetten.

Voor het overige zal het BWLKE ook de vereiste juridische grondslag vormen voor de maatregelen van het geïntegreerde Lucht-Klimaat-Energieplan.

3.3 HET GELUIDSPLAN

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een dynamisch en aantrekkelijk stadsgewest met een heleboel economische activiteiten, een zich uitbreidend aanbod van ontspanningsmogelijkheden en tal van communicatie- en vervoersmiddelen. Deze eigenschappen, die van Brussel een aantrekkelijke stad maken, gaan onvermijdelijk gepaard met het nodige lawaai. Als dit lawaai buitensporige vormen aanneemt en storend wordt, spreken we van geluidshinder. Die kan een impact hebben op de levenskwaliteit en zelfs op de gezondheid van de inwoners van de stad. De grote uitdaging bestaat bijgevolg in het verzoenen van de behoeften aan levenskwaliteit van de inwoners van Brussel met de economische en sociale activiteiten en de mobiliteitsbehoeften die inherent zijn aan een grootstad.

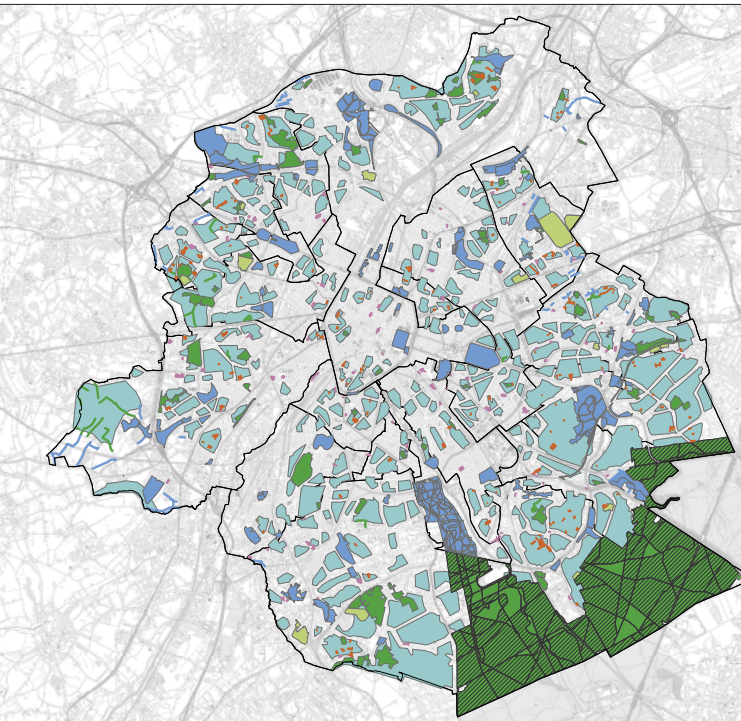
De doorvoering van het Geluidsplan 2008-2013

De tussentijdse balans van het Geluidsplan 2008-2013 werd opgemaakt en verspreid voor advies onder de interne (Leefmilieu Brussel) en externe partners (Brussel Mobiliteit, BROH, MIVB, NMBS, enz.). Verder wordt op dit ogenblik gewerkt aan drie ontwerpen van besluit in verband met geluidshinder en trillingen veroorzaakt door werven, versterkte muziek die in openbare gebouwen wordt verspreid en de voorwaarden voor het meten van trillingen.

De opstelling van de geluidskadasters

Leefmilieu Brussel beheert meerdere cartografiemodellen. Die maken het mogelijk een analyse te maken van de geluidshinder veroorzaakt door transportmiddelen.

STILLE ZONE EN COMFORTZONES IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Stille zone	Potentiële comfortzones
Stille zone	Potentiële zones
Comfortzones in de rustige woonwijken	Potentiële veldwegen
Comfortzones in de rustige woonwijken	Potentiële verbindingzones
Comfortzones in de openbare ruimten	Gemeente- en Gewestgrenzen
Groene ruimten	
Veldwegen	
Kerkhoven	
Verbindingzones	

In overeenstemming met Richtlijn 002/49/EG en de geluidsordonnantie werd het geluidskadaster van vliegtuigen geactualiseerd dankzij een nieuwe software voor modellering. Gelijktijdig werd ook de cartografie van geluid veroorzaakt door de industrie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verder uitgewerkt en dat in eerste instantie voor de IPPC's. Gezien de niet-significante evolutie van het wegvervoer sinds het kadaster van 2006, werd er beslist om geen nieuwe cartografie op te maken van de geluidshinder veroorzaakt door het wegverkeer.

Voorts werd er een strategische nota opgemaakt in verband met de creatie, de verbetering en de bescherming van "comfortzones", die bedoeld is als gespreksbasis voor de uitwerking van het GPDO, terwijl het Zoniënwoud verkozen werd tot "geluidsarme zone" in het kader van de Europese aanbevelingen.

Strijd tegen de geluidshinder veroorzaakt door het vervoer over land

De opvolging van de milieuovereenkomsten die met de NMBS en de MIVB werden gesloten, gebeurde via jaarlijkse begeleidingscomités, opvolging van de klachten, uitwisseling van gegevens.

De continue acties, meer bepaald de contacten met Brussel Mobiliteit en het BROH in het kader van concrete projecten voor de aanleg van wegen, de opvolging van de begeleidingscomités, de doelgerichte adviezen in het kader van effectenstudies, overlegcomités (20 specifieke adviezen uitgebracht in 2012),

studie van gewestplannen, vaststellingen vóór en na werken, werden verzekerd.

Dankzij deze acties kon een concreet antwoord worden geboden op de problemen die door de bevolking werden aangekaart en kon er ook voor worden gezorgd dat er rekening werd gehouden met geluidshinder in de lopende projecten.

In 2012 werden er **acht meetcampagnes vóór en na de aanleg van wegen** verricht, als volgt onderverdeeld:

- ▶ 2 tijdens een omleidingstest van het De Lijn-verkeer ter hoogte van de Vooruitgangstraat in samenwerking met Brussel Mobiliteit;
  - ▶ 2 in het kader van de behandeling van klachten met betrekking tot de Barastraat en de Malibransstraat (na werken);
  - ▶ 4 in het kader van de behandeling van "artikel 10"-verzoeken ter hoogte van de Bréartstraat en de Lombardijestraat in Sint-Gillis en de Rogierlaan in Schaarbeek.
- Er werden drie "artikel 10"-verzoeken gevalideerd en er werden veertien klachten over geluidshinder door bovengrondse vervoersmiddelen behandeld, waarbij keer op keer blijkt dat de trillingen die de 2000-trams van de MIVB genereren, problematisch zijn.

De meetcampagne m.b.t. het geluid van bussen heeft geleid tot een methodologie van specifieke metingen, die voorgesteld werd op de jaarlijkse opleidingsdag voor professionals ter valorisatie van het vademecum voor wegverkeerslawaai in de stad, gewijd aan het thema "impact van geluid en trillingen van het openbaar vervoer in Brussel".

Ten slotte werden er nog een analyse-instrument en een praktische gids voor de evaluatie van het milieuvermogen van wegen uitgewerkt, die interessante resultaten opleveren, in het bijzonder voor de thema's lucht en geluid.

De slaap van de Brusselaars vrijwaren!

In samenwerking met de Dienst voor Brandbestrijding en Dringende Medische Hulp (DBDMH) werden er meetcampagnes naar het geluid van reddingsvoertuigen verricht met de bedoeling om eventuele specifieke indicatoren te bepalen voor dit type van geluidsbron en dat met name 's nachts. Verder werd er ook een vergadering belegd met een vertegenwoordiger van de FOD Mobiliteit en Vervoer teneinde de mogelijkheden na te gaan om tussen te komen in deze problematiek via het Verkeersreglement.

Wat de geluidsisolatie van gebouwen betreft, wordt de code van goede praktijken voor het geluidsgedeelte van de premie voor woningrenovatie op dit ogenblik

volop geactualiseerd in samenwerking met het Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting.

Daarnaast wordt er eveneens volop werk gemaakt van een **portalsite Info Geluid**. Deze website heeft als doel om de burgers te informeren en hen te helpen de verschillende geluidsactoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beter te identificeren, en vat de stappen samen die ondernomen dienen te worden mocht er zich een probleem voordoen.

Tot slot werd er ook nog een denkoefening over de horecawijken gelanceerd in de vorm van een proefproject voor participatieve bemiddeling met het oog op het verzekeren van een harmonieus samenleven tussen bewoners en gebruikers van de gemengde en drukkeren wijken van de hoofdstad.

Geluidsoverlast van recreatie

Leefmilieu Brussel ontvangt steeds vaker klachten in verband met uitzonderlijke evenementen in de open lucht (feesten, concerten, diverse animaties, enz.) die onze stad in de zomer tevens aangenaam maken.

Deze problematiek strekt zich ook uit tot de evenementen die in de openbare parken worden georganiseerd en betreft zowel de hinder die deze evenementen veroorzaken voor de omwonenden (buurtlawaaï), als het aantal evenementen dat er per site georganiseerd wordt, het tijdstip waarop dat gebeurt (zomer, weekend, overdag, 's avonds, 's nachts), de versterkte muziek die er dan te horen is, de gezondheid van de

personen die eraan deelnemen, de vrijwaring van de biologische kwaliteit van de groene ruimte, enz.

Hoewel dit type van activiteiten tot voor enkele jaren niet bijzonder aanleiding gaf tot klachten, kunnen we vandaag niet anders dan vaststellen dat er sprake is van een mentaliteitswijziging (sterkere bewustwording van de verschillende vormen van hinder), andere stedelijke praktijken (gebruik en gezelligheid van de openbare ruimte) en verschillend vrijetijdsgedrag (in het bijzonder in verband met muziek "die almaar luider moet weerklinken").

Bovendien moeten we, rekening houdend met het vooruitzicht van een demografische groei die op dit ogenblik door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestudeerd wordt, beducht zijn voor een versnelling van dit fenomeen.

Teneinde deze problematiek zo goed mogelijk aan te pakken, is er op dit ogenblik binnen de verschillende betrokken departementen van Leefmilieu Brussel een denkoefening aan de gang.

3.4 EEN GEWESTELIJKE STRATEGIE “LEEFMILIEU – GEZONDHEID”

Ons hele leven lang worden we blootgesteld aan uiteenlopende elementen die onze gezondheid beïnvloeden: lucht, lawaai, onze verplaatsingen, de producten die we gebruiken, onze voeding, enz. Samengevat: ons leefmilieu beïnvloedt onze gezondheid! Leefmilieu Brussel vergaart informatie over de impact van het milieu op onze gezondheid, doet vaststellingen en voert interventies uit om de gevolgen voor onze gezondheid van binnenhuisvervuiling te verminderen, ondersteunt eerste lijnsprofessionals en de ontwikkeling van instrumenten opdat zij bij de uitvoering van hun job meer aandacht zouden hechten aan de milieuparameters.

Sinds 2000 geeft de expertisepool “gezondheid – leefmilieu” concreet gestalte aan meerdere projecten die zowel gewestelijke als plaatselijke actoren mobiliseren. Die projecten dragen bij tot het verwerven van kennis, tot de ontwikkeling van instrumenten om reflexen bij professionals aan te kweken en tot de integratie van doelstellingen aangaande de volksgezondheid in acties die het Instituut rond leefmilieu en energie organiseert:

- ▶ **identificeren en onderzoeken van volksgezondheidsgegevens:** oriëntering in de thematische plannen, evaluatie van de gezondheidsrisico's door blootstelling aan luchtverontreiniging en opvolging van de impact van de blootstelling aan formaldehyde, koolstofmonoxide, lood en fijne deeltjes (PM₁, PM_{2,5} en PM₁₀) ter ondersteuning van de beslissingsprocessen van de deelnemende steden aan meer bepaald het APHEKOM-project (hart- en

vaatproblemen door ultrafijne deeltjes en meer bepaald de impact op de gezondheid door de nabijheid van het verkeer) www.aphekom.org;

- ▶ **identificeren van problemen van binnenhuisvervuiling die gevolgen hebben voor de gezondheid in woningen en andere leefruimtes:** tussenkomst in Brusselse woningen, crèches en kleuterscholen, ondersteuning van professionals uit de sociale en gezondheidssector bij het informeren van de bewoners;
- ▶ **ontwikkelen en exploiteren van modelleringsinstrumenten met het oog op een verbetering van de evaluatie van de blootstelling (binnen en buiten) aan verontreinigende stoffen – ExpAIR-project;**
- ▶ **instrumenten voor het sensibiliseren en opleiden van professionals uit de gezondheids- en sociale zorg op gebied van wonen:** valoriseren

van goede praktijken aangetoond tijdens een onderzoeksactie naar advies voor bewoners, opstellen van themafiches rond milieugebonden aandoeningen, situaties van blootstelling en verontreinigende stoffen die een probleem vormen voor de gezondheid;

- ▶ **deelname aan partnerschappen en stadsnetwerken i.v.m. gezondheid:** opvolging van ervaringen van bewonersgroepen die werken rond de verbetering van de gezondheid in de stad, financiële steun aan de vereniging “Brussel, Gezond Stadsgewest” op initiatief van de Wereldgezondheidsorganisatie. In het kader van de doorvoering van het Nationaal Actieplan Milieu en Gezondheid (NEHAP) ondersteunde Leefmilieu Brussel de integratie van de Brusselse prioriteiten in de lopende acties door actief deel te nemen aan de nationale coördinatiecel “Leefmilieu en Gezondheid”.

In 2012 werd de opdracht van de Regionale Cel voor Interventie bij Binnenhuisvervuiling (RCIB) uitgebreid tot het bestuderen van de **binnenhuisvervuiling in de kleuterklassen** van de Brusselse scholen. Daarbij werd een protocol voor het nemen van monsters en het verrichten van analyses op punt gesteld en in verschillende kleuterklassen van 2 Brusselse scholen uitgetest.

3.5 BEHEER EN SANERING VAN VERONTREINIGDE BODEMS

Voor het beheer en de sanering van verontreinigde bodems hanteert Brussel een combinatie van instrumenten die een grotere rechtszekerheid nastreven, het principe “de vervuiler betaalt” versterkt, de economische realiteit integreert, de technische procedures verduidelijkt en de informatie toegankelijker maakt.

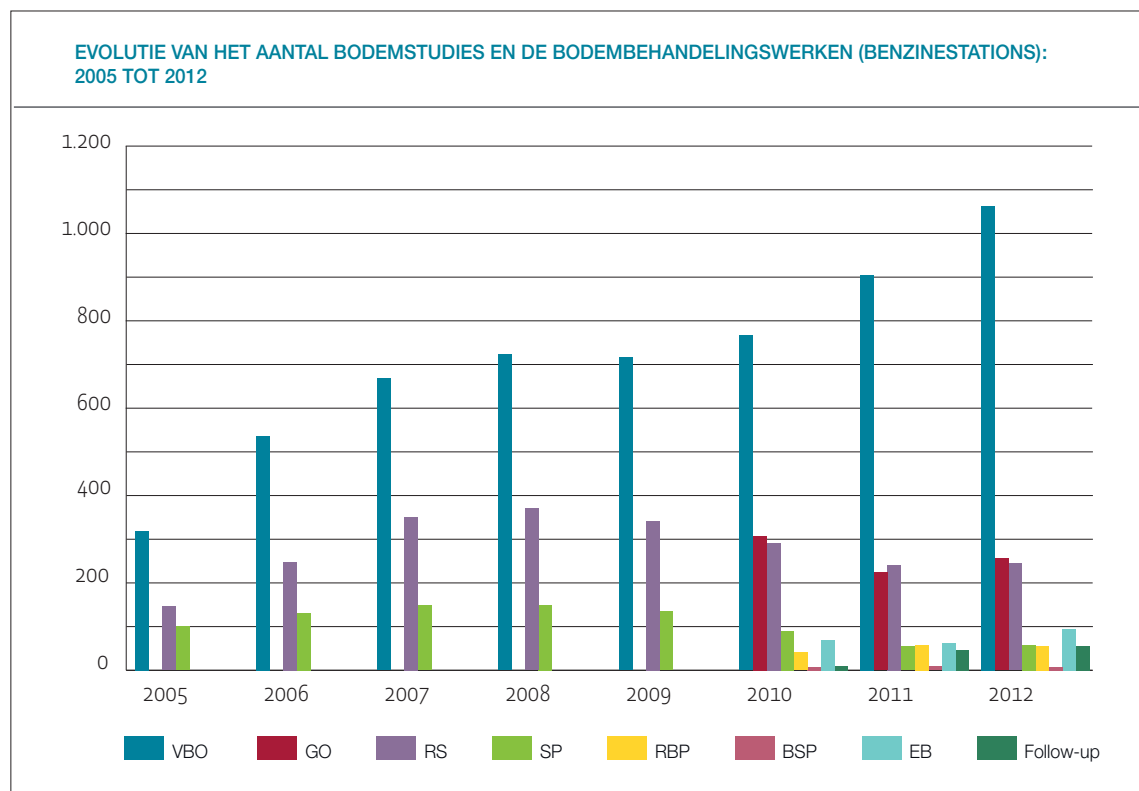
Speciaal daarvoor nam Leefmilieu Brussel deel aan de gesprekken over de uitwerking van verschillende ontwerpen van toepassingsbesluiten van de Bodemordonnantie van 2009 (bodempremies, akten van familiale aard die een vrijstelling rechtvaardigen van de verplichting om een verkennend bodemonderzoek te verrichten...) en over een nieuwe ministeriële omzendbrief (verwezenlijking van een verkennend bodemonderzoek vóór uitreiking van een stedenbouwkundige of milieuvergunning). Er werden heel wat informatica-toepassingen ontwikkeld om de werkprocedures te optimaliseren en te dematerialiseren (scannen van bodemdossiers, nieuwe elektronische toepassing voor bodemattestaantvragen van notarissen en automatisering van de vrijstellingen, elektronische toepassing voor bodemattestaantvragen van het grote publiek via Irisbox en aanpassing van de gedigitaliseerde kadastrale legger...).

Identificatie en behandeling van verontreinigde bodems

De risicoactiviteiten (uitgezonderd tankstations)

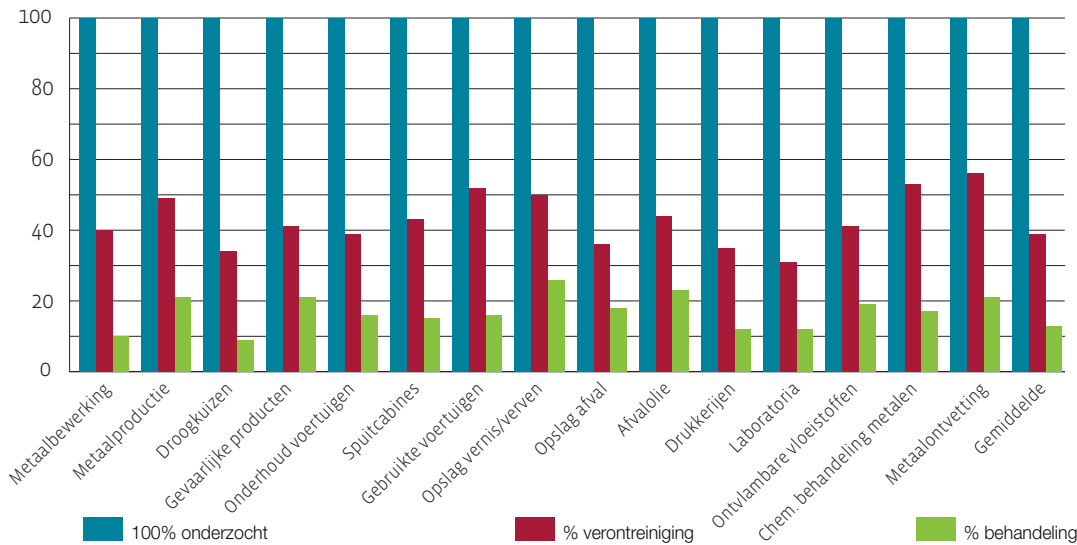
Leefmilieu Brussel behandelde in 2012 **1.063 verkennende bodemonderzoeken en aanvullingen daarop; 256 daarvan brachten een bodemverontreiniging** (gedetailleerde onderzoeken) **aan het licht**, 244 maakten het voorwerp uit van een risico-onderzoek en in **113 gevallen werd er met een verontreinigingsbehandeling gestart** (sanering/risicobeheer).

Op 7 terreinen werd er onverwacht verontreiniging ontdekt, waarna deze beperkt gesaneerd werden. In totaal werden er 94 sanerings-/risicobeheerwerven onderworpen aan een eindevaluatie en werden er voor 55 opvolgingsmaatregelen na behandeling getroffen. Het merendeel van deze onderzoeken en werkzaamheden gebeurde in het kader van de verkoop van terreinen (72% van de dossiers). Met 4.539 geanalyseerde documenten werd het resultaat van 2010 met 32% overtroffen.

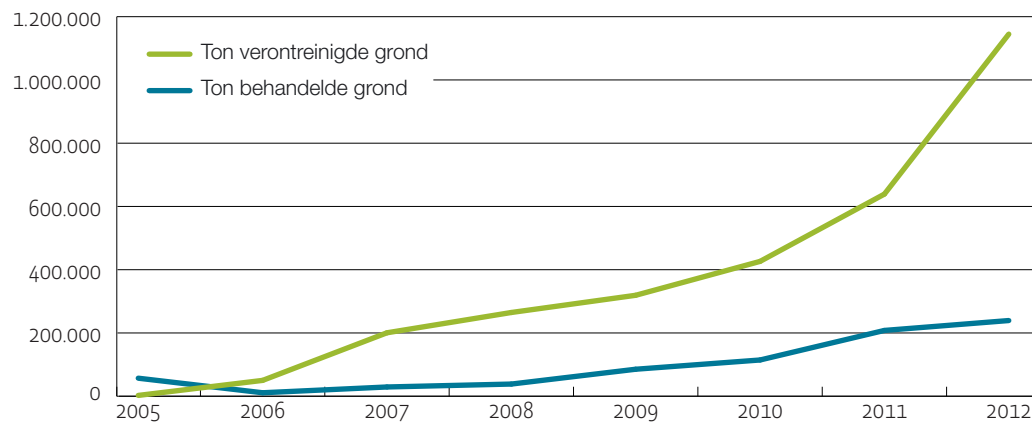
PERCENTAGE VAN DE VERONTREINIGING EN BEHANDELING IN FUNCTIE VAN DE RISICOACTIVITEITEN

De verkennende bodemonderzoeken richtten zich op meerdere activiteitensectoren waaronder opslagplaatsen voor ontvlambare vloeistoffen (goed voor 38% van de onderzochte sites), werkplaatsen voor het onderhoud van voertuigen (19%), spuitcabines (9%), drukkerijen (5%), opslagplaatsen voor afvalolie (5%), opslagplaatsen voor gevaarlijke producten (5%) en metaalproductie (3%).

De meest verontreinigende risicoactiviteiten zijn metaalontvetting (56% van de onderzochte sites), chemische behandeling van metaal (53% van de onderzochte sites), opslagplaatsen voor afgedankte voertuigen (52% van de onderzochte sites), opslagplaatsen voor vernissen en verven (50% van de onderzochte sites), metaalproductie (49% van de onderzochte sites), opslagplaatsen voor afvalolie (44% van de onderzochte sites), spuitcabines (43% van de onderzochte sites).

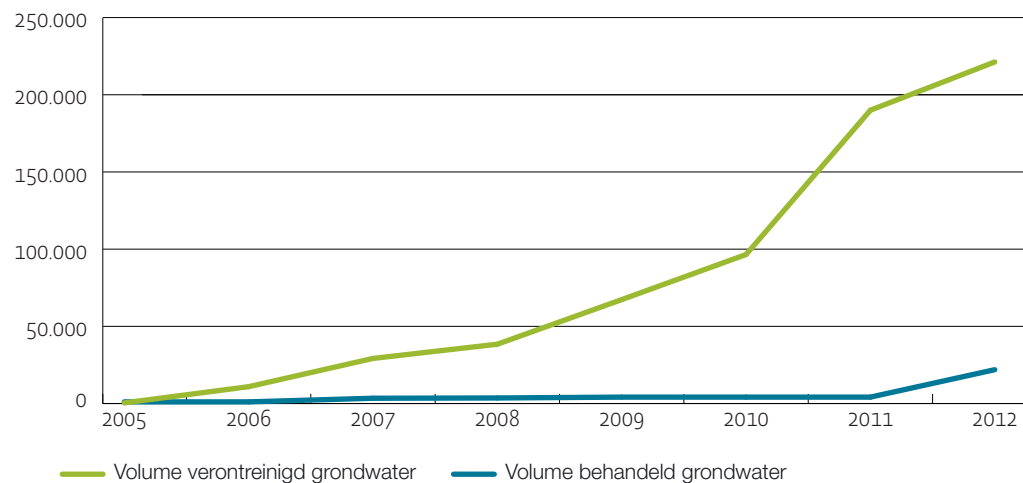
EVOLUTIE VAN DE GECUMULEERDE TONNAGE VAN VERONTREINIGDE EN BEHANDELDE GROND: 2005-2012

Binnen de categorie van de verontreinigende stoffen blijven de koolwaterstoffen (minerale oliën, polycyclische aromatische koolwaterstoffen-PAK's en de monocyclische aromatische koolwaterstoffen-BTEX) de meest voorkomende boosdoeners (tussen 78% en 81%).

Hierbij dient opgemerkt dat het door de studies in 2012 geactualiseerde aantal ton verontreinigde grond even omvangrijk is als het totaal van de voorgaande jaren. Van de ca. 115.000 ton vervuilde grond, werd 21% behandeld (via sanering of risicobeheer). Wat het grondwater betreft, is de situatie moeilijker te evalue-

EVOLUTIE VAN HET GECUMULEERDE VOLUME VAN VERONTREINIGD EN BEHANDELD GRONDWATER

ren, omdat de behandeling van de grond tot een aanzienlijk onderschatte verbetering van het grondwater leidt.

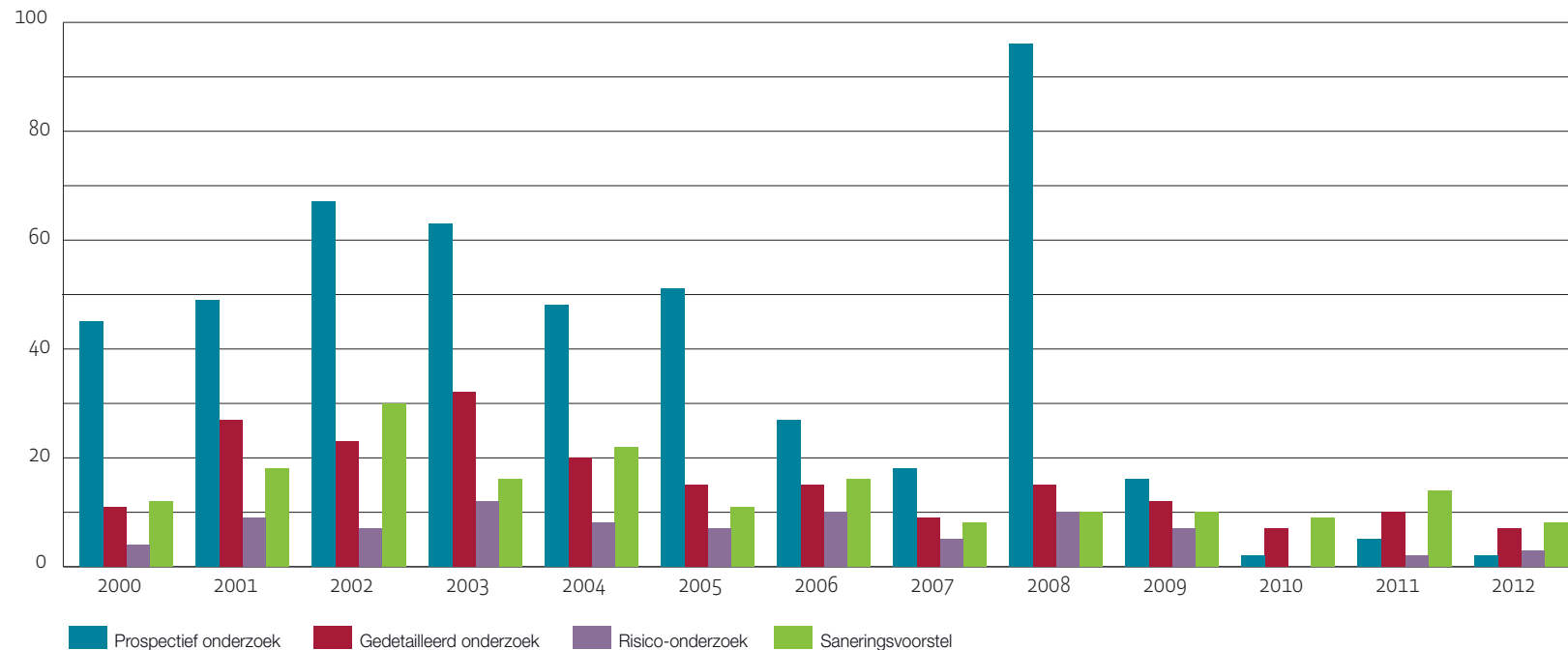
Tankstations

Leefmilieu Brussel ontving in 2012 2 prospectieve studies, 7 gedetailleerde onderzoeken, 3 risico-onderzoeken en 8 saneringsonderzoeken.

Van de 109 uitgebate tankstations voldoen er 62 volledig aan de bepalingen van het besluit van 21 januari 1999 tot vaststelling van de uitbatingsvoorwaarden voor benzinstations en zijn er 47 gedeeltelijk conform.

EVOLUTIE VAN HET AANTAL BODEMSTUDIES EN DE BODEMBEHANDELINGSWERKEN (BENZINESTATIONS): 2005-2012

De inventaris van de bodemtoestand

Bodemattesten en vrijstellingen

In toepassing van de wetgeving is de overdrager van een terrein of van een onderneming die risicoactiviteiten uitoefent, verplicht om de overnemer een bodemattest over te maken vóór de totstandkoming van de overeenkomst betreffende de vervreemding.

In 2012 leverde Leefmilieu Brussel **25.066 bodemattesten** af en waren de hieraan gerelateerde inkomsten

goed voor een totaalbedrag van **763.000€** (ten belope van 30€/attest; 33€ sinds 01/11/2012 ten gevolge van de indexering van de prijzen). Er werden 3.468 vrijstellingen van de verplichting om een verkennend bodemonderzoek te verrichten, toegekend, goed voor een stijging van 67% ten opzichte van 2010.

De validering van de inventaris

De inventaris van de bodemtoestand is bedoeld om alle eigenaars en uitbaters van percelen waarvoor

het vermoeden van verontreiniging bestaat (ongeveer 35.000 personen), de informatie te verstrekken over oppervlakte, kadastrale referenties, bestemming, huidige of vroegere risicoactiviteiten en hun uitbaters, eigenaars, bodemtoestandscategorie, eventueel uitgevoerde onderzoeken en werkzaamheden, enz., waarover Leefmilieu Brussel beschikt. De betreffende personen worden verzocht te reageren en de gegevens van Leefmilieu Brussel in voorkomend geval te betwisten vóór hun terreinen in de inventaris van de bodem-

toestand worden ingeschreven. Zo tracht deze informatiecampagne de burgers te sensibiliseren voor de problematiek van bodemvervuiling en te voorkomen dat eigenaars en uitbaters bij de verkoop van de terreinen of bij het opstarten van nieuwe activiteiten met onaangename verrassingen worden geconfronteerd.

In 2012 werden er 4.885 eigenaars en uitbaters op de hoogte gebracht van de bodemtoestand van 2.864 terreinen. Voor 2.270 terreinen besliste Leefmilieu Brussel om de eigenaars en uitbaters niet te informeren, omdat na grondige analyse van de beschikbare gegevens bleek dat er geen sprake was van een toereikend vermoeden van verontreiniging om ze op te nemen in de inventaris. Verder maakten 50 terreinen ook het voorwerp uit van rechtzettingen in het kader van de aflevering van bodemattesten. In totaal werden er 5.184 terreinen gevalideerd.

Toegang tot de bodemverontreinigingsonderzoeken

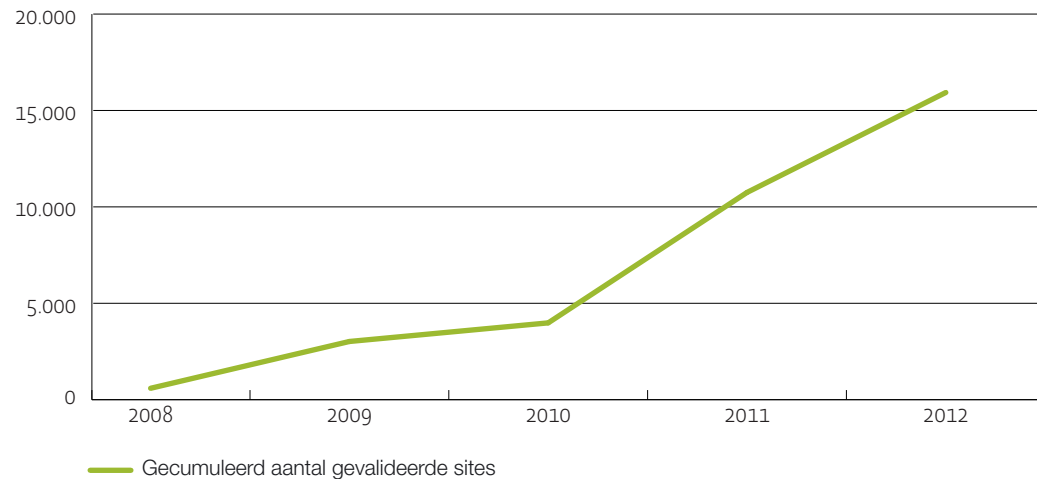
In 2012 ontvingen en verwerkten we 130 verzoeken om kopieën van bodemonderzoeken. Dat is een stijging van 288% ten opzichte van 2010.

De financiële middelen

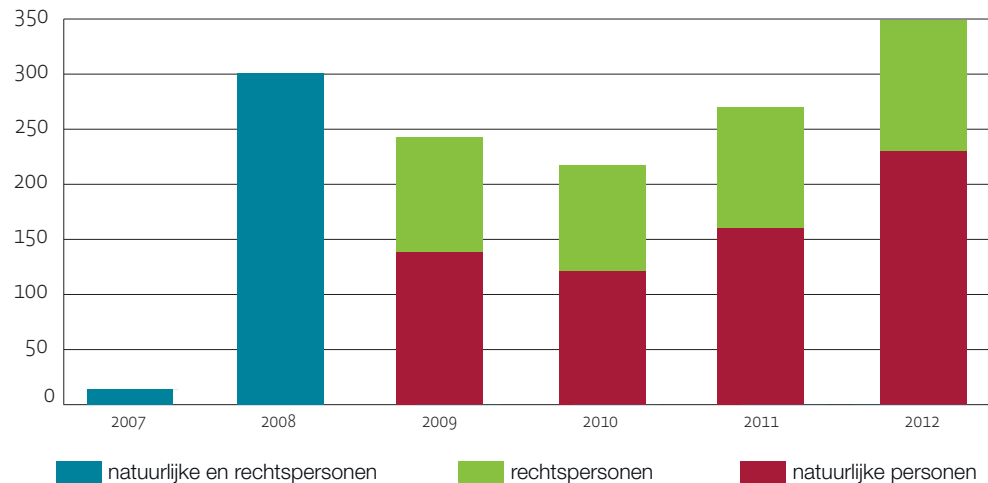
Premies voor onderzoek

Het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 20 juli 2007 machtigt Leefmilieu Brussel premies toe te kennen voor het verrichten van onderzoek naar bodemverontreiniging. In 2012 werden er **349 premies** toegekend – wat neerkomt op een stijging met

EVOLUTIE VAN HET AANTAL GEVALIDEERDE SITES / 20.000 INITIEEL POTENTIEEL VERONTREINIGDE SITES

EVOLUTIE VAN HET AANTAL BODEMPREMIES

61% ten opzichte van 2010 – voor een totaalbedrag van **637.940€**.

Steun bij de sanering van tankstations: Bofas

De vzw Bofas is belast met het beheer van de saneringsfondsen voor tankstations. Eigenaars en uitbaters van tankstations in heel België die als verkooppunten voor het publiek worden uitgebaat, konden tot maart 2008 een beroep doen op deze vzw. De vzw wordt gecontroleerd en staat onder het toezicht van de Interregionale Bodemsaneringscommissie (IBC) waaraan het werkprogramma, de rekeningen en de jaarverslagen worden voorgelegd. De drie gewesten en de federale staat zijn hierin vertegenwoordigd. Leefmilieu Brussel vertegenwoordigt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest binnen de IBC.

In 2012 vatte Bofas de sanering aan van 25 tankstations, goed voor een totaal bedrag van 1.267.316€.

STEUN BIJ DE BEHANDELING VAN WEESVERONTREINIGING: BRUSSELS GREENFIELDS

Dit programma kadert binnen het operationeel programma EFRO 2007-2013 van het Gewest. Dat beoogt het gewestelijk concurrentievermogen en de tewerkstelling te verbeteren door de ontwikkeling en de creatie van economische activiteiten te ondersteunen. In een periode van 5 jaar zal 15 miljoen euro worden uitgetrokken voor de sanering van 120.000 m² braakliggende verontreinigde terreinen; bedoeling is dat op die plaats een zestigtal bedrijven verschijnt die werkgelegenheid zullen scheppen en een voorbeeld zullen stellen op het vlak van energieprestatie.

In 2012 werd er bij Leefmilieu Brussel geen enkele kandidatuur ingediend, ondanks de talrijke inspanningen die er geleverd werden ten overstaan van tal van potentiële dossiers. De begeleiding van de bestaande 8 weerhouden projecten werd op de gewone manier voortgezet en er werden subsidies uitgekeerd voor saneringswerken die door Leefmilieu Brussel al werden goedgekeurd.

De financiële waarborgen

In 2012 werd voor meer dan 11,6 miljoen euro aan waarborgen ten gunste van Leefmilieu Brussel aangelegd in het kader van de verkoop van verontreinigde terreinen. Bij deze waarborgen gaat het ofwel om ge-

storte gelden op rubriekrekeningen van notarissen, ofwel om bankwaarborgen aangelegd bij financiële instellingen. Die waarborgen kunnen op eerste verzoek worden vrijgegeven en hiermee kan Leefmilieu Brussel de vereiste onderzoeken en werkzaamheden in geval

van tekortkoming van de partijen verrichten. In 2012 zag Leefmilieu Brussel zich niet genooddakt om een beroep te doen op deze waarborgen.

Het Premaz-Fonds

Leefmilieu Brussel nam deel aan de werkgroep tot oprichting van een fonds voor de sanering van verontreiniging door stookolietanks (Premaz) waar de drie gewesten en de federale staat in zetelen, met het oog op het voeren van gesprekken met de petroleumsector.

Het Permanent fonds voor de sanering van weesverontreiniging

Het Brussels Greenfields-programma (zie [hoger](#)) werd gelanceerd om in zekere zin te dienen als “proefproject” voor de oprichting van een echt Permanent fonds voor de sanering van verontreinigde bodems in het Brussels Gewest. Om na te gaan in welke vorm dit fonds opgericht zou kunnen worden, werd er in 2012 een haalbaarheidsstudie verricht.

Partnerschap en communicatie

Om praktische problemen op te lossen, die verband houden met het dossierbeheer en de doorvoering van de uitvoeringsbesluiten van de Bodemordonnantie, werden regelmatig ontmoetingen georganiseerd met de federaties van bodemverontreinigingsdeskundigen, bodemsaneringsaannemers en notarissen. De informatiecampagne voor ondernemingen kende eveneens een vervolg en dat niet alleen met artikelen in “**Leefmilieu Brussel News**”, maar ook door de publicatie van teksten en andere praktische informatie op

de website van Leefmilieu Brussel of op de websites van de verschillende actoren die actief zijn op het vlak van het beheer van verontreinigde bodems.

Sinds 2001 komen de administraties van de drie gewesten van het land (OVAM voor Vlaanderen, la Direction de la Protection des Sols voor Wallonië en Leefmilieu Brussel voor Brussel) regelmatig samen om de balans op te maken van de evolutie op het vlak van wet- en regelgeving in de drie gewesten, om onderzoek uit te wisselen dat in een van de gewesten werd gevoerd en om binnen technische groepen thema’s te bespreken die de gewestgrenzen ruimschoots overschrijden (risicobeoordeling, keuze voor saneringstechnieken, financieringsmechanismen, enz.).

Ook op Europees niveau wordt er samengewerkt. Zo nam Leefmilieu Brussel deel aan het netwerk voor de uitwisseling van informatie over het beheer van verontreinigde bodems (Common Forum) waaraan tal van Europese landen meewerken.

In 2012 ten slotte bracht een delegatie uit Quebec een bezoek van 4 dagen aan Leefmilieu Brussel in het kader van het samenwerkingsakkoord dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (buitenlandse betrekkingen) met de provincie Quebec heeft afgesloten inzake het beheer van verontreinigde bodems. De uitwisselingen die plaatsvonden gingen voornamelijk over financieringsmechanismen voor de behandeling van verontreinigde bodems, risicobeoordelingen, het beheer van afgegraven aarde, tankstations...

3.6 DUURZAAM WATERBEHEER

Zelfs in onze contreien, waar het toch overvloedig aanwezig lijkt te zijn, staat water zwaar onder druk. Want niet alleen intensieve landbouw, maar ook steden, de industrie en de gezinnen zijn verantwoordelijk voor de verontreiniging ervan, zodat het eerst gezuiverd moet worden, vooraleer het opnieuw in de natuur kan terecht komen, en dit proces kost de gemeenschap handenvol geld! Waterlopen, waterpartijen en vochtige gebieden vormen rijke en gevarieerde ecosystemen die omwille van biodiversiteit en landschappelijke en recreatieve waarde absoluut behouden moeten worden. Anderzijds is waterbeheer ook belangrijk om overstromingen te voorkomen.

De doorvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water: goedkeuring van het “Waterbeheerplan”

Het “**Waterbeheerplan**” (WBP) werd op 12 juli 2012 goedgekeurd door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering.

Dit plan, dat op tal van studies gebaseerd is en na een effectenstudie aan een openbaar onderzoek werd onderworpen, zal een onmisbaar hulpmiddel zijn voor alle waterbeheerders in Brussel.

Het Waterbeheerplan betreft namelijk niet alleen Leefmilieu Brussel, maar ook andere gewestelijke organisaties, de Brusselse Intercommunale voor Waterdistributie en Sanering (BIWS), de Brusselse Maatschappij voor Waterbeheer (BMWB), Vivaqua en de Haven van Brussel.

Het “Waterbeheerplan” berust op 8 pijlers:

1. **ingrijpen op de pollutanten** teneinde de kwaliteitsdoelstellingen te bereiken voor het oppervlakte- en grondwater en voor de beschermde zones (*opgelegd door de Europese Unie*);
2. het **hydrografisch netwerk kwantitatief herstellen**;
3. het **terugwinningsprincipe** toepassen **voor de kosten voor de dienstverlening i.v.m. water** (*opgelegd door de Europese Unie*);
4. het **duurzame gebruik van water promoten**;
5. een actief **preventiebeleid** voeren **om overstromingen door regenval te voorkomen** (*opgelegd door de Europese Unie*);
6. **water opnieuw integreren in het levenskader van de inwoners**;
7. **energieproductie op basis van water bevorderen en tegelijk deze natuurlijke grondstof beschermen**;
8. **bijdragen tot het opstellen en uitvoeren van een Europees en internationaal waterbeleid** (*opgelegd door de Europese Unie*).

Voor elk van deze pijlers werden in het ontwerpplan strategische doelstellingen geïdentificeerd die concrete acties impliceren die in het Maatregelenprogramma werden uitgewerkt tot prioritaire acties. Het komt er nu op aan om deze uit te voeren.

[Klik hier](#) voor meer informatie.

De strijd tegen overstromingen

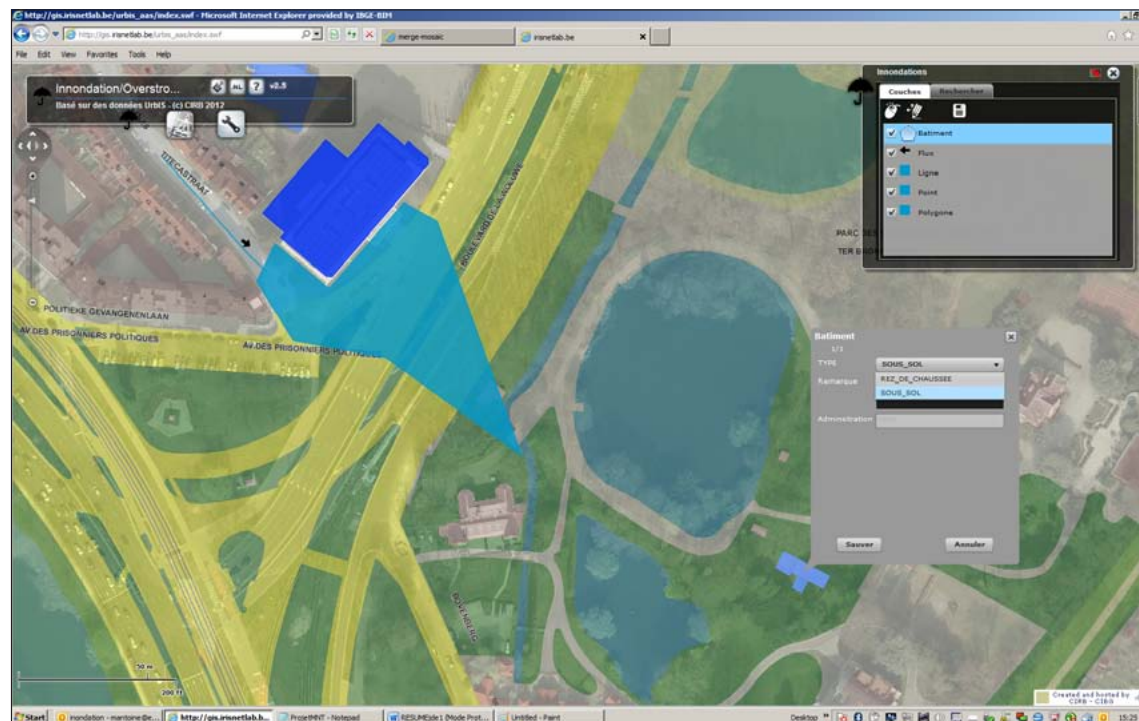
In toepassing van het “**Gewestelijk Plan voor Overstromingsbestrijding – het Regenplan**” werd er een werkgroep “overstromingen” opgericht om de bestaande gegevens te verzamelen en een methodologie op te stellen om tegemoet te komen aan de eisen van Richtlijn 2007/60/EG.

Op basis van **georeferencing van de overstromingswaarnemingen** afkomstig van de tussenkomsten van de DBDMH en het Rampenfonds, werd er een methode uitgewerkt om het overstromingsrisico in kaart te brengen. De resultaten worden op dit ogen-

blik gevalideerd door de terreinactoren (gemeenten, Vivaqua en de BMWB).

Deze kaart van het overstromingsrisico is een eerste stap met het oog op de realisatie van de overstromingsrisicokaarten en het bijhorende risicobeheerplan.

Tegelijkertijd werd er in samenwerking met het CIBG een voor de gemeenten bestemd systeem ontwikkeld om overstromingen in kaart te brengen, zodat er op een meer systematische manier informatie over overstromde gebieden verzameld zal kunnen worden met het oog op een aanpassing van de huidige risicokaart.

Leefmilieu Brussel heeft verder ook deelgenomen aan het PLURISK-project voor de preventie van overstromingen alsook aan de overstromingscrisisoefening die door de Internationale Scheldecommissie georganiseerd werd.

Cartografie en modellering van het oppervlaktewater

Een precieze kennis van het hydrografisch netwerk en zijn administratieve en wettelijke kenmerken, vormt een eerste onontbeerlijk element om een duurzaam beleid voor het beheer van het oppervlaktewater uit te bouwen.

De Atlas van de Brusselse Waterlopen van 1959-1964 wordt sinds 2008 geactualiseerd en geïnformatiseerd op basis van op het terrein verrichte metingen die per vallei worden georganiseerd. Vervolgens worden er simulaties ontwikkeld, die de afvloeiingen bij verschillende weersomstandigheden (droog weer, regen, storm) schetsen. Dit model is onmisbaar voor het bepalen van de afmetingen van specifieke inrichtingen en de eventuele herprofilering van bepaalde waterlopen.

Monitoring van de waterkwaliteit

De bewaking door Leefmilieu Brussel betreft het grondwater, het oppervlaktewater en de lozingen van afvalwater. Daarnaast controleert het Instituut ook de naleving van de procedure voor de analyse van het voor menselijke consumptie bestemde water.

- Leefmilieu Brussel volgde verschillende studieovereenkomsten op met betrekking tot de **bewaking**

van de (fysisch-chemische en biologische) kwaliteit van het oppervlaktewater. Het Instituut voert verschillende periodieke metingen uit en toetst de resultaten aan de normen.

- Leefmilieu Brussel staat ook in voor de **kwantitatieve en kwalitatieve monitoring van het grondwater**: opvolging van het meetnet, gegevensverwerking, onderhoud van de apparatuur, scheikundige analyses, enz., en voor de **monitoring van de pluviometrie**: opvolging van het pluviometernetwerk (13 meetstations), onderhoud van de apparatuur, verwerking en validatie van de gegevens, enz.
- Daarnaast moet Leefmilieu Brussel ook toezien op de **kwaliteit van het voor menselijke consumptie bestemde water**; dit gebeurt in samenwerking met de Brusselse Intercommunale voor Waterdistributie (HYDROBRU).

Het Blauwe Netwerk

Het Blauwe Netwerk laat de natuurlijke hydrografische netwerken (opnieuw) tot hun recht komen en doet dat met drie doelstellingen voor ogen: het verzekeren van de ontwikkeling van de biodiversiteit die verbonden is aan de aquatische milieus, het gebruik van de waterlopen als natuurlijke afvoerwegen voor regenwater en het verbeteren van de sociale functies (wandelen, visvangst, kanoën...).

Leefmilieu Brussel staat in voor de heraanleg en het onderhoud van waterlopen van de eerste (Zenne en

Woluwe gedeeltelijk) en van de tweede categorie, en van een veertigtal vijvers.

Afgezien van de gewone onderhoudswerkzaamheden werd in 2012 de klemtoon gelegd op volgende interventies: het **herstel in hun oorspronkelijke staat van de waterlopen en de vijver in fase 1 van het Koning Boudewijnpark** in Jette, de **dringende schoonmaak van de vijver van de Leybeek** in Watermaal-Bosvoorde ten gevolge van de woekering van algen- en blauwwier, **het herstel van het eiland in de Grote Pedevijver**.

In 2012 werd er overlegd met verschillende lokale partners over de verwerving van de benodigde terreinen voor het **ecologische herstel van de Molenbeek**.

Door het opnieuw bovengronds brengen van zuivere waterlopen wordt tegemoetgekomen aan de doelstellingen van het Blauwe Netwerk-project, nl. het geleidelijke herstel in oorspronkelijke staat van de Brusselse rivieren. De vijvers van het Koninklijk Domein van Laken zullen eveneens profiteren van de doortocht van dit zuiver water.

Het eerste deel van de werken voor het herstel in oorspronkelijke staat van de vochtige weilanden van het moeras van Ganshoren, werd in 2011 uitgevoerd. De waterloop de Molenbeek werd opnieuw bovengronds gebracht onderaan de Pontbeeklaan, werd wat het traject betreft aangepast ter hoogte van de samenvloeiing met de Laarbeek en de N. Martinstraat en werd over de hele lengte van het moeras uitgebaggerd. De zo goed als dode populieren naast het moeras werden geveld en de wilgenstruiken in het moeras werden uitgedund.

In 2011 bedroeg het conformiteitspercentage (gelijk aan het aantal conforme analyses in verhouding tot het totale aantal analyses dat voor alle parameters samen werd uitgevoerd) 99,8%. Wat betreft keukenkranen werden er slechts 29 overschrijdingen vastgesteld. Van deze overschrijdingen werden er 22 opnieuw onderzocht via een nieuwe monsterneming. 5 overschrijdingen werden daarop bevestigd en de oorzaak werd toegeschreven aan de waterinstallaties in de woningen. In 2012 werd het driejaarlijkse rapport voor de jaren 2008-2009 en 2010 opgesteld. Dit rapport heeft tot doel om de bevolking te informeren over de kwaliteit van het drinkwater. Verder werd ook een eerste stap gezet voor het aanpassen van de bijlagen van de “drinkwater”-richtlijn van november 1998 en in verband met het monitoringsprogramma en de specificaties voor de analyse van de parameters. In 2013 zullen de werken met betrekking tot de wijziging van beide bijlagen worden voortgezet.

De tweede fase van de werken is in november 2012 van start gegaan en zal tot in april 2013 lopen. Langs de waterloop zal er een sloot worden gegraven en er zal een moerassige zone worden gecreëerd.

4 DE ONTWIKKELING, HET BEHOUD EN HET BEHEER VAN GROENE RUIMTEN EN BIODIVERSITEIT *

* Met uitzondering van punt 4.4 (Het woud) is dit een hereming van het jaarverslag 2011.

4.1 BEHEER VAN DE GROENE RUIMTEN

De groene ruimten – parken, bossen, het Zoniënwood, de particuliere tuinen, begraafplaatsen, sportvelden – nemen zowat de helft van de oppervlakte van het Gewest in. Ze dragen bij tot onze levenskwaliteit, tot onze gezondheid en tot de ontwikkeling van een grote biodiversiteit. Die ruimten moeten echter doorlopend worden beschermd, heraangelegd, toegankelijker en aantrekkelijker worden gemaakt voor de inwoners van Brussel en dit overal in de stad. Het gedifferentieerde beheer van de groene ruimten zorgt ervoor dat de verschillende functies – sociale, recreatieve, educatieve, landschappelijke en ecologische – op harmonieuze wijze naast elkaar kunnen bestaan.

Tuiniers en wachters als basis van onze beheeractiviteiten!

De aanwezigheid en de dagelijkse tussenkomsten van tuiniers, wachters en gespecialiseerde teams (snoei-ers, netheid...) zijn van essentieel belang voor de kwaliteit van onze groene ruimten en dus voor het imago van Brussel. Zij helpen zorgen voor een gevoel van veiligheid en tevredenheid bij de gebruikers van onze groene ruimten en dragen bij tot hun milieueducatie.

Het onderhoud door medewerkers van Leefmilieu Brussel en door aangenomen bedrijven gebeurt volgens hoge kwaliteitsdoelen. Die omvatten principes van ecobeheer (geen pesticiden, brandstoffen die weinig verontreiniging veroorzaken, composteren...) en prestatienormen. Een treffend voorbeeld daarvan is

het vernieuwen van de Leopoldmasten en -lantaarns van het “Bonneviepark” en hun vervanging door masten met ledspots voor de hoogteverlichting van het speelplein.

Het toezicht en het beheer van de parken omvat niet alleen traditionele controle-, netheids-, bijstands- en informatietaken, maar ook een specifieke lokale en participatieve aanpak die elke site zijn eigen identiteit en originaliteit bezorgt.

In 2011 nam het aantal evenementen dat in de parken georganiseerd werd en waarvoor toelatingen en begeleiding door ons personeel nodig was, toe. Verder vergden meerdere stormen tijdens de vakantieperiode of het weekend dringende tussenkomsten.

Beheer van de gemeenschappelijke moestuinen

Leefmilieu Brussel beheert 8 moestuinsites in parken. De oppervlakte ingenomen door moestuinen vertegenwoordigt slechts 0,6% van het Brusselse grondgebied en neemt nog verder af. Slechts 0,9% van de door het Gewest beheerde groene ruimten wordt door moestuinen ingenomen. Door hun ligging binnen openbare groene ruimten bieden de moestuinen bovendien het voordeel van een min of meer stabiele bestemming.

De moestuinen die bewerkt worden, zijn verspreid over 6 gemeenten:

- ▶ Rood Klooster (Oudergem),
- ▶ Reigersbos, Tournay-Solvay (Bosvoorde),
- ▶ de Woluwe (Sint-Lambrechts-Woluwe),

- ▶ Zavelenberg, Oude Perenboom (Sint-Agatha-Berchem),
- ▶ Keyenbempt (Ukkel),
- ▶ Tillensblok (Vorst).

De voornaamste acties in 2011: organisatie van een projectoproep “gemeenschappelijke moestuinen”, uitbreiding van de moestuinsite van de Keyenbempt in Ukkel, activiteiten in het kader van de netwerking van de gemeenschappelijke en gezinsmoestuinen in Brussel, voorstelling van het netwerkproject, uitwisseling van ervaring en bezoek van een moestuin, opentuidagen van de gemeenschappelijke en gezinsmoestuinen op Autoloze zondag, 10 deelnemende moestuinen, georganiseerde bezoeken, zaadbeurs en workshops waar tips kunnen worden uitgewisseld...

Moestuinen zijn een “duurzame” vorm van bodemgebruik in de stad; ze bieden het publiek ruimte voor gezinsactiviteiten, vrijetijdsbesteding, solidariteit, voedselproductie en een leerrijke omgeving vanuit maatschappelijk, economisch en ecologisch oogpunt. De (individuele of gemeenschappelijke) voedselproductie kan ook zonder grond gebeuren, een belangrijke optie die binnen een dicht stadsweefsel moet worden ontwikkeld.

4.2 DE AANLEGWERKEN

De aanleg van groene ruimten is zowel wat betreft de voorbereiding van de diverse projecten, als de omvang van de noodzakelijke investeringen, een bijzonder ambitieus programma.

De Groene Wandeling

De Groene Wandeling is een lusvormig parcours van 63 kilometer dat de stadsparken, halfnatuurlijke sites, natuurresevaten en bossen van de tweede kroon van het Brussels Gewest met elkaar verbindt. Ze biedt heel wat plaatsen voor ontspanning en recreatie en diverse mogelijkheden voor functionele verplaatsingen (zachte mobiliteit). Bovendien garandeert ze de duurzaamheid van de betrokken groene ruimten.

Sociale begeleiding van de aanlegprojecten

Voor de aanleg van parken op mensenmaat in dichtbevolkte wijken hanteert Leefmilieu Brussel bepaalde technieken zoals analyse, dialoog en aanmoediging tot participatie, om de wijkactoren bij het project te betrekken. Socio-stedenbouwkundige studie is een van de middelen die worden gebruikt om de relaties tussen alle wijkactoren te begrijpen en hun verwachtingen te definiëren.

Het speelpleinnetwerk

Met het oog op de herschikking van de investeringen over de komende jaren in het kader van een gewestelijk "speelpleinnetwerk" voltooide Leefmilieu Brussel een inventaris van de speelpleinen, die het profiel van de gebruikers geeft, per site een diagnose stelt van de prioriteiten en een gewestelijk plan formuleert dat beantwoordt aan de verwachte bevolkingsaan groei.

DE VERDERE AANLEG VAN DE GROENE WANDELING IN 2011

Jeugdparc in Jette, weg en bruggen van de groene wandeling in het Koning Boudewijnpark III te Jette, verlenging en toegang van de NMBS-wandeling in Oudergem, inhuldiging van het Horzelplein te Ukkel...

Binnen dit kader werd de Bonnevispeeltuin in 2011 volledig vernieuwd en in mei 2011 ingehuldigd.

De andere aanlegwerken

Leefmilieu Brussel investeert ook in grote projecten om de onthaalcapaciteit te verbeteren. De restauratie van de Priorij van het Rood Klooster loopt stilaan ten einde. Er worden projecten uitgewerkt voor het Walckierspark (Schaarbeek), voor Thurn & Taxis, voor de restauratie van het Dudenpark (Vorst) en het park van Laken.

4.3 DE BESCHERMING VAN DE NATUUR EN VAN DE BIODIVERSITEIT

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest herbergt een biologisch erfgoed met een grote diversiteit. De openbare en private groene ruimten spelen een doorslaggevende rol in het behoud van deze biodiversiteit. De toenemende verstedelijking van de laatste braakliggende terreinen, het gebrek aan beheer bij de natuurlijke ruimten in privébezit, de aantasting van de natuurlijke habitats ten gevolge van de toenemende vraag naar recreatiemogelijkheden en de aanwezigheid van invasieve exotische soorten, brengen bepaalde soorten Brusselse fauna en flora in gevaar. De grootste uitdaging voor Leefmilieu Brussel bestaat er dan ook in om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen, gezien de aanzienlijke ecologische, sociale en economische gevolgen hiervan.

De herziening van de “Natuurwetgeving”

Sinds 2005 werkt Leefmilieu Brussel aan een grondige herziening van het wetgevend kader inzake natuurbehoud. Eind 2011 werd er een ontwerp van “kaderordonnantie” Natuur (samenvoeging van de ordonnanties van 1991 en 1995) in de 3de lezing door de Brusselse Regering goedgekeurd en aan het Parlement voorgelegd.

Het doel van deze “kaderordonnantie” is:

- ▶ de leesbaarheid, coherentie en toepasbaarheid van de Natuurwetgeving te verbeteren;
- ▶ een stevige juridische basis geven aan de uitvoering van de Europese wetgeving in verband met het Na-

tura 2000-netwerk, de bescherming van de fauna en flora en de invoering van een echt beleid op het vlak van natuurbehoud door de uitwerking van een strategisch plan.

Opstelling van een verslag en een strategisch plan “Natuur/biodiversiteit”

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is sinds 2009 betrokken bij een uitwisselings- en partnerschapsprogramma met verschillende steden wereldwijd, dat

plaatselijke acties ten gunste van de natuur op het getouw zet. Het betreft het “Local Action for Biodiversity” (LAB)-programma van het ICLEI-netwerk (International Council for Local Environmental Initiatives).

Met de steun van het permanente LAB-team heeft Leefmilieu Brussel:

- ▶ een rapport over de staat van de natuur opgesteld bedoeld om het Brusselse beleid ter zake te sturen;

- ▶ de basis gelegd van een langetermijnstrategie voor de lokale biodiversiteit en voor een actieplan;
- ▶ een participatief proces met de andere sleutelactoren van Brussel opgestart (gemeenten, verenigingen, lokale overheden, enz.) voor het opstellen van het verslag over de staat van de natuur en het strategische plan “Natuur/biodiversiteit”;
- ▶ een schema voor het Brusselse ecologisch netwerk opgesteld; dit voorziet enerzijds de ontwikkeling van een instrument om de strategische keuzen cartografisch voor te stellen en anderzijds bevat het aanbevelingen voor het behoud en de herstructurering van een coherent en functioneel ecologisch netwerk.

Doorvoering van het Natura 2000-netwerk

In 2011 werd de realisatie van het Natura 2000-netwerk voortgezet door:

- ▶ de voltooiing van de specifieke beheerplannen voor de 48 sites van de 3 “Speciale Beschermingszones” (SBZ);
- ▶ de indiening van tal van adviezen in het kader van de “specifieke” evaluaties van de effecten van de plannen en projecten die gevolgen kunnen hebben voor deze sites (bv.: waterwinning / de ADEPS-site, constructie van gebouwen / Paul Hymanslaan, bouw van parkings / Cliniques universitaires St-Luc, renovatie en uitbreiding van het NIOOO, sanering van het vroegere Shell-tankstation / Vorserijsite, lozen van overtollig rioleringswater / Buysdellebos...);
- ▶ de opvolging van de staat van de soorten en de habitats in de Natura 2000-sites.

DE EVOLUTIE VAN BRAAKLIKKEND LAND, EEN BOEIEND VOORBEELD VAN DE STUDIE ROND HET ECOLOGISCH NETWERK

Terreinen die er na de afbraak van gebouwen of de stopzetting van landbouw- of industriële activiteiten verlaten blijven; braakliggend land is een verlaten terrein waar zich spontaan vegetatie van opmerkelijk grote biologische waarde ontwikkelt. Op heel wat plaatsen vervullen deze terreinen een informele recreatieve functie. Slechts 12,7% van het braakliggend land binnen het Brussels Gewest geniet de status van natuurbescherming.

De toenemende verstedelijking van de laatste stukken braakliggend land in de stad is een van de hoofdoorzaken van het verlies van natuurwaarde en biodiversiteit: tussen 1998 en 2008 ging 20 tot 25% van het bestaande braakliggend land teloor. De uitvoering van de urbanisatieplannen (Engeland, Avijlplateau, Thurn & Taxis) zal de komende jaren wellicht de laatste grote stukken braakliggend land doen verdwijnen.

De monitoring en het beheer van de fauna en flora

Naast het Natura 2000-netwerk *sensu stricto* voert Leefmilieu Brussel ook belangrijke inhoudelijke acties voor de opvolging (monitoring) en het beheer van fauna en flora.

Dit werk omvat studies en monitoring maar ook interventies op het terrein om de ontwikkeling van de habitats en de biodiversiteit te bevorderen, zoals dringende interventies naar aanleiding van klachten, de controle van dode dieren en van invasieve soorten, en fyto-sanitair toezicht. Dit monitoringwerk wordt uitgevoerd in samenwerking met wetenschappelijke instellingen, natuurverenigingen en andere vrijwilligers.

Enkele voorbeelden van monitorings in 2011: de levendbarende hagedis en de hazelworm; de Atlas van korstmossen en schimmels (macrofungi), bepaalde groepen zoogdieren (vleermuizen), watervogels die in het Woluwedal en in het Zoniënwoud overwinteren.

Leefmilieu Brussel zorgt voor een strikte opvolging en formuleert voorstellen tot aanpassing van de juridische aspecten die de natuur en specifiek de bescherming van fauna en flora betreffen (zie hoger). Ook de samenwerking met de gemeenten werd verdergezet, onder meer via de toekenning van subsidies voor het steriliseren van zwervkatten. Intussen wordt ook een strategie uitgewerkt voor de strijd tegen invasieve exotische soorten (parkieten en wilde watervogels).

Het beheer van de natuurlijke sites en de natuurreservaten

Het verdere beheer van de natuurlijke sites en natuurreservaten spitste zich toe op het behoud en het herstel van de biodiversiteit, met name in het kader van de Habitatrichtlijn 92/43/EEG. De aandacht ging specifiek uit naar het behoud van holle bomen, het herstel van vochtige en open gebieden (zoals het Rood Klooster, het moeras van Ganshoren en de Vuylbeek).

De samenwerkingsbanden met de vzw CBN Vogelzang voor het beheer van het erkende natuurreservaat Vogelzang (maaien, diverse adviezen), met de vzw Milieucommissie Brussel en Omgeving (MOB) voor de site Hof ter Musschen (beheer van houtgewassen

en hagen) en met de Ornithologische Commissie van Watermaal-Bosvoorde (OCWB, Vuursteendomein) werden behouden.

Er werden werken ondernomen voor het ecologische herstel van bepaalde sites, zoals een deel van het Engelandplateau in Ukkel, waar het herstel in de oorspronkelijke staat van de halfopen omgevingen bescherming van de biodiversiteit en toegankelijkheid voor de bevolking combineert.

Vochtige gebieden en waterpartijen

Ook werd het schoonmaken van waterlopen en hun omgeving verdergezet. Dit voorkomt overstromingen,

zorgt voor een beter beheer van de vegetatie en verhoogt de ecologische en landschappelijke aantrekkingskracht van deze sites.

Ecologisch parkbeheer

Als volwaardig onderdeel van het geïntegreerd beheer van de gewestelijke groene ruimten, wil het ecologisch beheer de biodiversiteit in de parken verder ontwikkelen, zonder afbreuk te doen aan de overige functies van deze ruimten. Dit meer natuurlijke, minder vervuilende en energievriendelijker beheer bestaat er overwegend in bepaalde percelen manueel te maaien i.p.v. ze herhaaldelijk met de grasmaaier af te rijden, de ecologische aspecten ervan in stand te houden, en holle

bomen en dood hout in de mate van het mogelijke te behouden. Die aanpak vindt meer en meer ingang in de beroepscultuur van de verantwoordelijken voor het beheer van de gewestelijke parken.

Het beheer van de biodiversiteit op terreinen die niet door Leefmilieu Brussel beheerd worden

De opvolging van het ecologische beheer van terreinen die aan Defensie toebehoren, werd voortgezet (Neder-Over-Heembeek) met nieuwe percelen aan de kazerne – Koningin Elisabethwijk in Evere.

Verder werd ook gestart met een omvangrijk programma voor de bermen van bepaalde gewestwegen.

Deze plannen dienen ter verbetering en versterking van het ecologische netwerk.

4.4 HET WOOD

Het beheer

Leefmilieu Brussel neemt de meeste aspecten van bos- en woudbeheer voor zijn rekening en handelt daarbij overeenkomstig de beheerplannen: beveiligen van bosranden, aanplanten, bijplanten, onderhouden en opruimen van aanplantingen, hameren en vellen van gevaarlijke of specifieke bomen, snoeien, enz.

Het hakken en uitdunnen voor de verkoop per opbod van percelen staand hout gebeurt door de privésector.

In 2012:

- ▶ werd ongeveer 200 ha bos gehamerd voor uitdunning en beveiliging en werd 15 ha oud beukenbos gehamerd voor regeneratie;

CONTROLE EN MONITORING WERPEN HUN VRUCHTEN AF!

In 2012 stelden de bosopzichters en boswachters belast met het toezicht op de bossen en wouden 40 waarschuwingen en 56 processen-verbaal op, goed voor een constante daling ten opzichte van de jaren voordien.

- ▶ de bomen die tijdens het jaar werden gehamerd werden in oktober verkocht (verkoop met prijsafslag); in totaal gingen 13 loten beuk, eik, lork, den en diverse loofbomen van de hand (3.409 bomen – totaal volume van 4.960 m³) voor een bedrag van 356.895 €;
- ▶ er vond een tussentijdse audit van de opvolging van het FSC-certificaat plaats;
- ▶ de Veertiendaagse van het Zoniënwood – een bewustmakings-/informatierally om het woud te beschermen, bracht 3.613 leerlingen van de 5de en 6de klas uit 67 basisscholen op de been. In het kader van de “Zoniënwood”-campagne werd een aantal grootse acties op het getouw gezet (zie verder);
- ▶ in het Zoniënwood werden 97 sportevenementen georganiseerd (veldlopen, joggings, oriëntatielopen, mountainbikewedstrijden...); in de andere Brusselse bossen waren dat er 7. Er namen ca. 35.885 personen aan deel.

De studies

De diverse studies die de voorgaande jaren werden gestart, werden voortgezet, zoals o.a. de gewestelijke bosinventaris. Een proefstudie naar het recreatieve bezoek van het Zoniënwood, een historische studie en een landschapsstudie werden afgerond. Jaarlijks wordt de gezondheidstoestand van de bomen (beuk en eik) onderzocht en wordt de reeënpopulatie gemonitord.

Momenteel ligt een nieuw beheerplan voor het Zoniënwoud ter bespreking voor. Het is de bedoeling om het volgende hierin te verwerken:

- ▶ de resultaten van de laatste studies en dan vooral deze over de impact van de klimaatverandering op het woud;
- ▶ het Natura 2000-statuut;
- ▶ de nieuwe structuurvisie.

In het kader van de uitvoering van de structuurvisie Zoniënwoud ondertekenden de Ministers van de drie gewesten op 30 april 2012 een akkoord voor de ontwikkeling van een intergewestelijke overlegstructuur.

Het Zoniënwoud.

5 DUURZAAM BEHEER VAN ENERGIE EN GEBOUWEN

Wat betreft de projecten voor het jaar 2012, kunnen we o.a. het volgende vermelden:

- ▶ het verder uitbouwen van steunmaatregelen voor de verbruikers, met name door de **overname van het beheer van de Energiepremies door Leefmilieu Brussel** en de **creatie van lokale structuren (5 van de 6) van het Energiehuis** na lange maanden voorbereiding; verder dient hier ook gewezen op de geleidelijke vordering van de dossiers in verband met financiële investeringen op het vlak van duurzaam bouwen: evolutie van de Brusselse groene lening, denkoefening over de invoering van een openbare bank en voltooiing van de studie naar de gebruikskost;
- ▶ een jaargang met een erg hoge kwaliteit van laureaten voor de editie 2012 van de **projectoproep “Voorbeeldgebouwen”** met dossiers die blijk geven van een positieve evolutie op vlak van duurzaamheid en een opmerkelijke opkomst van grote

vastgoedprojecten ingediend door de projectontwikkelaars; een actie die sinds 2007 gevoerd wordt en die een almaar grotere internationale bekendheid geniet, prachtig geïllustreerd door een nieuw boek;

- ▶ het herdenken van een strategie ten aanzien van professionele verbruikers, waarvan de impact ten volle duidelijk zal worden in 2013 via een **hervorming van de Facilitatordienst**, de uitwerking van een promotiestrategie en de voorbereiding van de toekomstige PLAGE-reglementering;
- ▶ de uitvoering van de reglementering in verband met de energieprestatie van gebouwen werd voortgezet, ondanks de talrijke moeilijkheden waarmee men zich geconfronteerd zag, maar die één na één opgelost werden. Daarbij werd steeds gestreefd naar verbetering (technische definities, intergewestelijke onderhandelingen, informaticaontwikkelingen, informatieverstrekking aan de verbruikers en begeleiding van de sector...). De vooruitzichten zijn nog steeds goed, ondanks het feit dat het wat langer duurt dan voorzien;
- ▶ het afronden van de onderhandelingen met de beroepsfederaties over de invoering van de passief-

AI het werk dat door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd verricht op energiebeleidsvlak, werd bekroond met de **European Energy Award 2012 – Category Living**, als erkenning van de ambitie van het Gewest om de passiefnorm vanaf 2015 op te leggen. De prijs werd uitgereikt door de Europese Commissaris voor Energie, Günther Oettinger, in aanwezigheid van Minister-President Charles Picqué, tijdens een officiële plechtigheid op 19 juni 2012 in Brussel.

eisen die vanaf 1 januari 2015 van kracht zullen worden voor nieuwbouw en zeer grondige renovatieprojecten;

- ▶ de uitbreiding van het aanbod van opleidingen en seminars rond duurzaam bouwen voor professionals, dat voortaan alle domeinen van duurzaam bouwen zal bestrijken;
- ▶ het verder uitwerken van de gids voor duurzaam bouwen – een technisch referentiedocument – en de ontwikkeling van een meer aantrekkelijke en doeltreffende webinterface ter ondersteuning van de sector bij het realiseren van ambitieuze duurzaamheids- en energiedoelstellingen.

5.1 DE ONTWIKKELING VAN EEN TECHNISCHE EXPERTISE INZAKE DUURZAAM BOUWEN

Een van de opdrachten van Leefmilieu Brussel is “de referentie” inzake milieu- en energiebewust bouwen te ontwikkelen, te promoten en te coördineren. Het Instituut ontwikkelt technische expertise en zorgt ervoor dat die via gewestelijke opleidingen en seminars en een reeks doelgerichte instrumenten wordt verspreid.

We vermelden onder meer:

- ▶ de actualisering van de technische praktische handleiding bedoeld als ontwerphulpmiddel bij duurzaam bouwen en renoveren;
- ▶ de opname van duurzaamheidsclausules in de typebestekken bestemd voor opdrachten voor aan-

neming van werken, leveringen en diensten in verband met de renovatie, de bouw en het beheer van gebouwen;

- ▶ de geleidelijke ontwikkeling van een technische expertise met het oog op “Passief 2015”;
- ▶ het verwerven van een beter begrip van de impact van bouwmaterialen op leefmilieu en gezondheid;
- ▶ de erkenning van opleidingen die georganiseerd worden door bepaalde operatoren voor toekomstige erkende professionals;

- ▶ de ontwikkeling van technische informatie dankzij de feedback van de ervaringen met de projectoproep “Voorbeeldgebouwen”;
- ▶ het opstellen van een referentiekader voor labeling en certificering van duurzame gebouwen (kwantificeren van de duurzaamheid van gebouwen in de vorm van themagebonden scores waarmee een algemene score voor het gebouw kan worden berekend).

5.2 DE ENERGIEPRESTATIE VAN GEBOUWEN (EPB)

In Brussel zijn gebouwen (huisvesting en tertiaire sector) verantwoordelijk voor ongeveer 70% van het totale energieverbruik van het Gewest. Vandaag bestaan er echter betrouwbare ontwerpen en technologieën die ons energieverbruik op een efficiënte manier kunnen verminderen. De Energieprestatie van Gebouwen – of EPB – heeft tot doel het primaire energieverbruik, en dus ook de CO₂-uitstoot, van gebouwen te verminderen en tegelijkertijd het binnenklimaat te verbeteren.

Leefmilieu Brussel zette zijn acties op het vlak van EPB voort:

► EPB-eisen:

- organisatie van opleidingen voor EPB-adviseurs en opleidingen “energieontwerp”;
- informatieverstrekking aan architecten en andere professionals uit de bouwsector, alsook een EPB-helpdesk;

► verbetering van de software voor de berekening van de energieprestatie, bestemd voor de EPB-adviseurs;

► EPB-certificatie:

- erkenning en kwaliteitscontrole van de prestaties van de EPB-certificateurs;
- verbetering van de certificatiesoftware voor woningen, kantoren en openbare gebouwen;
- begeleiding van en informatieverstrekking aan professionals;

► verwarmingsketel en airconditioning:

- erkenning en kwaliteitscontrole van de erkende professionals;
- lancering van een “EPB-verwarmingsketel”-helpdesk voor de CV-installateurs die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest actief zijn;
- ontwikkeling van een hulpmiddel voor het beheer van de attesten van periodieke controle;
- samenwerking met de andere gewesten rond de aspecten die verband houden met de opleiding van professionals;
- enz.

Voor supermarkten met commerciële koelinstallaties gelden er **nieuwe regels voor rationeel energiebeheer**. De aldus gestelde voorwaarden beogen voornamelijk een daling van het energieverbruik van dergelijke installaties (koeltogen, diepvriezers, koelkamers). De aanvrager mag zelf de door te voeren besparingsmaatregelen kiezen en kan een alternatieve maatregel voorstellen met eenzelfde energiebesparingspotentieel.

De **EPB-verwarmingsreglementering** verplicht de eigenaar van een verwarmingsketel van meer dan 20 kW (of de houder van de milieuvergunning, als het om een ingedeelde inrichting gaat) om deze regelmatig te laten controleren door een erkende professional. Verder legt de reglementering ook de oplevering van het verwarmingsstelsel op bij de plaatsing van een nieuw systeem of in sommige gevallen van renovatie (vervanging/verplaatsing van een verwarmingsketel, vervanging van de brander of het ketellichaam).

Voormelde controles (periodieke controle en oplevering) leveren attesten op, waarvan sommige door de erkende professional belast met de controle, naar het Instituut moeten worden opgestuurd. Sinds de inwerkingtreding van de EPB-verwarmingsreglementering werden er bijna 600 opleveringsattesten en 150 attesten van periodieke controle ontvangen.

Deze cijfers kunnen verklaard worden door het feit dat de oplevering van een verwarmingsstelsel verplicht is om een energiepemie te kunnen krijgen voor de plaatsing van een condensatieketel, alsook door het feit dat alleen de attesten van periodieke controle die betrekking hebben op niet-conforme verwarmingsketels, naar het Instituut worden opgestuurd.

Over het algemeen, en zelfs als dit enkele herinneringsbrieven vereist, stellen we vast dat bij een periodieke controle waaruit de niet-conformiteit van een verwarmingsketel blijkt, de eigenaar van de ketel in kwestie de nodige maatregelen treft om ervoor te zorgen dat de ketel wel conform wordt. Soms leidt dit tot de vervanging van de ketel.

5.3 DE BEVORDERING VAN ENERGIE-EFFICIËNTIE EN VAN DUURZAAM BOUWEN

Leefmilieu Brussel heeft zich ertoe verbonden om goede praktijken op het vlak van energieverbruik en de ontwikkeling van duurzaam bouwen te bevorderen, onder andere via een netwerk van gewestelijke facilitatoren, deelname aan beurzen, opvolging van het Brusselse systeem van energieprijzen en de Plannen voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie (PLAGE).

Begeleiding van particulieren

In samenwerking met het Energiehuis (MEH) organiseerde het Instituut meerdere acties, evenementen en projecten om particulieren aan te zetten tot duurzaam bouwen (zie "[Communicatie](#)").

Ook kunnen de burgers via een lening met een intrestpercentage van 0% ("Brusselse groene lening") financiële steun krijgen voor de verwezenlijking van energiebesparende werkzaamheden in hun woning.

Begeleiding van professionals

Leefmilieu Brussel biedt professionals een brede waaier van diensten en efficiënte instrumenten ter verbetering van de energiesituatie en de duurzaamheid van gebouwen en trekt aanzienlijke bedragen uit als steun aan voorbeeldacties. Voor 2012 vermelden we graag:

- ▶ de gecentraliseerde organisatie van promotieacties met het oog op het verstrekken van informatie: beurzen, lancering van een online uitwisselingsplat-

DE ENERGIEAUDIT BIJ GROOTVERBRUIKERS

De vermindering van het energieverbruik van gebouwen blijft een aanzienlijke uitdaging. Naast de normen die van toepassing zijn op nieuwe gebouwen, werden er ook nieuwe normen opgesteld voor bestaande gebouwen die veel energie verbruiken. Zo moeten grote tertiaire gebouwen en industriële sites die veel energie verbruiken, sinds 2012 een audit laten verrichten bij een vernieuwing of verlenging van een milieuvergunning 1B. Dat betekent dat bestaande technische installaties en gebouwen (behalve woningen) onderworpen zullen worden aan energie-efficiëntieregels in verhouding tot hun potentieel. Deze nieuwe maatregel werd uitvoerig gecommuniceerd naar de vergunninghouders, de bedrijfswereld en de energiespecialisten toe.

Doel van het **Energiehuis (MEH)** is de Brusselse gezinnen:

- ▶ **permanent informatie en advies te verstrekken** inzake rationeel energiegebruik (REG), ecoconstructie (ecologisch materiaal, groendaken...), hernieuwbare energie, reglementering en werkzaamheden ter verbetering van de energie en milieuprestatie van de woningen;
- ▶ **proactief te begeleiden via huisbezoeken** rond dagelijkse gewoontes en beheer van de installaties, de identificatie van eenvoudig uit te voeren energierenovatiewerkzaamheden, door kleine rechtstreekse interventies, en desgevallend controle op de correcte uitvoering van de werkzaamheden en hun impact op het verbruik;
- ▶ zowel **technisch, administratief als financieel te begeleiden**.

Het Huis bestaat uit een overkoepelend orgaan (Leefmilieu Brussel) en plaatselijke structuren die afzonderlijk en autonoom voor hun beheer instaan; ze hebben de juridische vorm van een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). In 2012 kregen 5 van de 6 voorziene lokale structuren financiële ondersteuning voor de organisatie van hun diensten en activiteiten.

form voor de energieverantwoordelijken van de verschillende PLAGE's...;

- ▶ de voortzetting van de **Plannen voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie (PLAGE)** door de beheerders van de vastgoedparken in 6 sociale-huisvestingsmaatschappijen (goed voor 23.000 woningen met een totale oppervlakte van om en bij de 1,8 miljoen m²), de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) en instellingen uit de 6 netwerken van het verplicht onderwijs;
- ▶ de verplichte invoering van een PLAGE voor openbare gebouwen van meer dan 50.000m² en voor private gebouwen van meer dan 100.000m²;
- ▶ de verderzetting van de **“Dienst Facilitator duurzame gebouwen”** opgebouwd uit een eerste lijn

van algemene adviseurs, die kunnen rekenen op de steun van specialisten om meer gerichte vragen met betrekking tot verschillende sectoren/domeinen te beantwoorden (EPB, tertiaire sector, collectieve huisvesting, warmtekrachtkoppeling, hernieuwbare energie, eco- en passiefbouw);

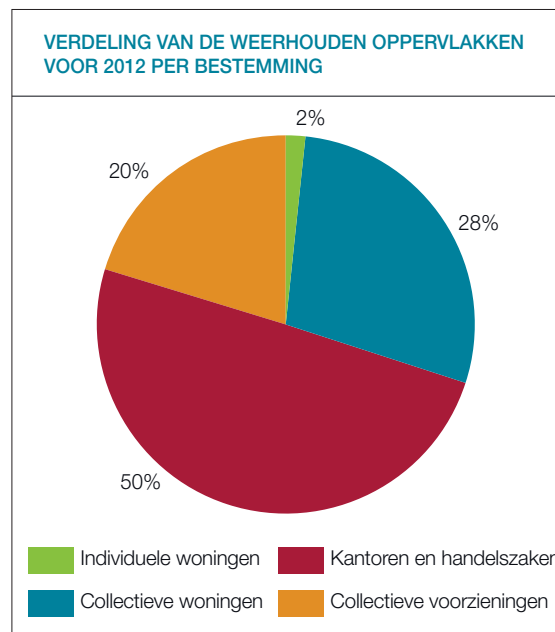
- ▶ de lancering van de 5de projectoproep voor het ontwerp en de bouw van voorbeeldgebouwen, goed voor een oppervlakte van 148.000 m² verspreid over 37 weerhouden projecten.

Inzake hernieuwbare energie en warmtekrachtkoppeling:

- ▶ het systeem van groenestroomcertificaten werd herzien om het nog aantrekkelijker te maken voor de bevolking. Met ditzelfde doel werd er voor be-

gin 2013 ook een campagne rond zonne-energie voorbereid;

- ▶ er werd een studie verricht naar de uitstoot van traditionele en nieuwe verwarmingssystemen, zoals pelletketels en warmtekrachtkoppelingssystemen op koolzaadolie;
- ▶ verschillende grote zonne-energie- en geothermiesystemen worden kwalitatief geanalyseerd en gemonitord. De resultaten worden verwacht in september 2013;
- ▶ wat windenergie betreft, werden er gegevens verzameld, werden er windmetingen verricht en werden projectontwikkelaars met interesse voor windenergie in de specifieke context van de verstedelijkte omgeving van Brussel ondersteund. In 2012 kon de windenergie-“verkenner” in dit opzicht bij 35 projecten tussenkomen, waarvan er 15 geconcretiseerd werden in een voorafgaande haalbaarheidsstudie om het ware potentieel te bestuderen van een kleine windkrachtcentrale op een specifieke site;
- ▶ in het kader van de Europese richtlijn rond hernieuwbare energie (2009/28/EG, artikel 14, bijlage IV) neemt Leefmilieu Brussel actief deel aan de coördinatie en is het Instituut volop bezig met het op punt stellen van een mechanisme van certificatie/erkenning op individueel niveau voor de installateurs van kleinschalige hernieuwbare-energieinstallaties. Verder werd er ook begonnen met de identieke uitwerking in de drie gewesten van pedagogische hulpmiddelen en onderzoeksreferenties evenals de opstelling van een bijzonder bestek voor de creatie van een Belgische centrale certificatiestructuur.

Er wordt ook volop gewerkt aan de verschillende gewestelijke besluiten die nodig zijn voor de omzetting van de richtlijn om te komen tot een maximale eenvormigheid van deze certificatie op Belgisch niveau.

Voorts verleent Leefmilieu Brussel financiële steun aan verschillende vzw's en studie bureaus om nog beter de voordelen te kunnen begrijpen die de hernieuwbare energiebronnen ons te bieden hebben.

Er werden ook contacten gelegd met de verschillende instellingen, organisaties en federaties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest teneinde Leefmilieu Brussel te positioneren als actieve partner in tal van energie- en duurzaamheidsprojecten. Met ditzelfde doel voor ogen werd er een overeenkomst gesloten met de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) om tegemoet te komen aan hun verzoek voor begeleiding en hen te helpen met de problemen bij het voldoen aan de ambitieuze doelstellingen van het streefdoel van Brussel om in 2015 de passiefnorm in te voeren.

Tot slot werden er nog andere, meer specifieke projecten gelanceerd met de Association Belge des Syndics et Administrateurs de biens (ABSA), de Federatie van de Sociale Verhuurkantoren van het Brussels Gewest (FEDSVK), UNIZO en Sibelga.

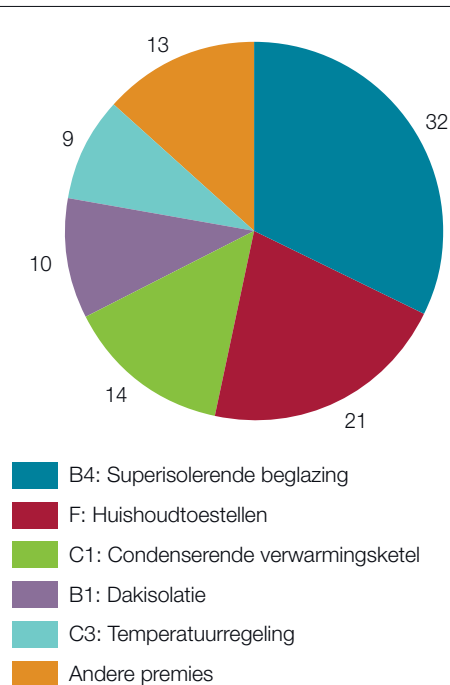
De premies

Via de budgetten voor "energiepremies" werden eco-efficiënte investeringen ook in 2012 verder gesteund.

DE ENERGIEPREMIES 2012 IN CIJFERS

Aantal ontvangen aanvragen	18.193
Aantal behandelde aanvragen	16.177
Waarvoor een betaling werd verricht	13.788
Goed voor een totaalbedrag van	12.204.639€
Aantal geweigerde aanvragen	1.728
Aantal onvolledige of in behandeling zijnde aanvragen	2.016
Aantal klachten	334

DE 5 MEEST AANGEVRAAGDE PREMIES

Na de onverwachte aankondiging van de stopzetting van de fiscale aftrekmogelijkheden voor energiebesparende investeringen door de federale overheid eind 2011, heeft Leefmilieu Brussel geijverd voor de goedkeuring op 19 juli 2012 door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van een nieuwe premiereregeling. Met deze regeling werd het bedrag van 5 energiepremies die getroffen werden door de stopzetting van de fiscale aftrekmogelijkheden, aanzienlijk verhoogd (en in sommige gevallen zelfs verdubbeld).

Dit werk werd vergemakkelijkt door de uitvoering van een studie ter evaluatie van de technisch-economische relevantie van de energiepremies. De resultaten van deze studie hielpen eveneens bij de opstelling van het uitvoeringsprogramma van de premies voor 2013 dat op 8 november 2012 door de Brusselse regering werd goedgekeurd. Uiteindelijk zorgde de integratie van dit uitvoeringsprogramma voor een aanzienlijke vereenvoudiging en actualisering van de premieaan-

vraagformulieren, en kon het merendeel van de formulieren voor de premies van 2013 vanaf 15 december 2012 online gezet worden.

5.4 VRIJGEMAAKTE ELEKTRICITEITS- EN GASMARKTEN

Sinds 1 januari 2007 kunnen alle residentiële klanten hun elektriciteits- en aardgasleverancier zelf kiezen. Op diezelfde datum trad de nieuwe ordonnantie tot organisatie van de gas- en elektriciteitsmarkten in werking. Een onafhankelijk controleorganisme ziet toe op de naleving van de wettelijke normen en kwaliteitsvereisten (BRUGEL). Het vastleggen en de algemene coördinatie van het beleid met betrekking tot de gas- en elektriciteitsmarkt blijft evenwel een opdracht van Leefmilieu Brussel.

In die context trokken verschillende acties in 2012 de aandacht:

- ▶ secretariaat van en deelname aan de Raad van Gebruikers van Elektriciteit en Gas, die verschillende actoren groepeerd actief op de gas- en elektriciteitsmarkten: vertegenwoordigers van de verbruikers, vertegenwoordigers van de gewestelijke raden, vertegenwoordigers van de professionele gas- en elektriciteitsactoren, enz.;
- ▶ samenwerking met verschillende actoren van de energiemarkt buiten de Raad van Gebruikers;
- ▶ samenwerking met BRUGEL, de distributienetbeheerder (SIBELGA) en de gewestelijke transmissienetbeheerder (ELIA);
- ▶ vertegenwoordiging binnen de Algemene Raad van de CREG (de federale regulator) en deelname aan verschillende werkgroepen;
- ▶ bekleden van het voorzitterschap, binnen de Energie Overleggroep Staat-Gewesten (ENOVER), van de werkgroep gewijd aan de slimme meters en opstelling van een gezamenlijk Belgisch rapport, op basis van de kosten-batenanalyses die in de 3 gewesten werden verricht, bestemd voor de Europese Commissie;
- ▶ opstellen van wetteksten (besluiten inzake toekenning, handhaving of schrapping van leveringsvergunningen, enz.);
- ▶ subsidie aan de OCMW's voor het verstrekken van openbare diensten betreffende sociale begeleiding inzake energie;
- ▶ verdere organisatie van opleidingen-debatten rond de thema's vrijmaking van de markten, sociale energiebegeleiding, rationeel energiegebruik en gezondheid voor maatschappelijk werkers;
- ▶ omkadering en doorvoering van Sociale Begeleiding inzake Energie (SBE) door maatschappelijk werkers.

6 COMMUNICATIE

6.1 DE PROFESSIONALISERING

Het voornaamste doel van de communicatieacties van Leefmilieu Brussel blijft te komen tot een gedragswijziging en engagement van de burger, de mogelijkheid voor eenieder om te streven naar een betere omgeving en een betere levenskwaliteit. Dat alles door middel van een interactieve, ludieke, positieve en niet-moraliserende communicatie.

Sinds enkele jaren kan Leefmilieu Brussel rekenen op de diensten van communicatiespecialisten (communicatieconsultant, agentschap voor het aankopen van mediaruimte, creatief bureau) voor het ontwerp en de uitvoering van de communicatiecampagnes voor het grote publiek. Door deze formule konden we al onze acties een grotere samenhang en een eenvormige stijl meegeven.

6.2 TOEGANG TOT INFORMATIE

Net als de voorgaande jaren zorgde Leefmilieu Brussel voor een permanente toegang tot milieu-informatie.

De dienst Info-Leefmilieu

Deze dienst zette zijn rol als eerstelijnsinformatiedienst van het Gewest inzake leefmilieu en energie voort. Via het nr. 02 775 75 75 en het adres info@leefmilieu.irisnet.be liepen er meer dan 43.000 informatieaanvragen binnen. Het thema waar het meest vraag naar is, is en blijft energie met meer dan 20.000 aanvragen (informatie over isolatie, verwarming en premies).

De website

Afgezien van het dagelijkse beheer van de website van Leefmilieu Brussel, lanceerden we in 2012 een **nieuwe versie bestemd voor het professionele publiek**. Dankzij een nieuwe opbouw en een nieuwe manier van navigeren is de inhoud van de website sneller toegankelijk in vergelijking met de vorige versie. Verder vond er in 2012 ook een algemene denkoefening plaats met het oog op een volledige aanpassing van de site in 2013 (beheerprogramma, design...).

De website fungeerde tevens als basis voor het elektronisch verspreiden van informatie d.m.v.:

- ▶ het versturen van een maandelijks nieuwsbrief voor particulieren;
- ▶ het maandelijks versturen van een nieuwsbrief voor professionals;
- ▶ het bijwerken van de **Facebook-** en **Twitter-accounts**;
- ▶ de verzending van specifieke mailings (meer bepaald ter promotie van opleidingen en seminars).

De in 2011 gelanceerde website "duurzamestad.be" kende nieuwe ontwikkelingen, met name voor de promotie van het project "Parckdesign" dat de braakliggende terreinen van het stadscentrum wilde opwaarderen aan de hand van kunstinstallaties. Daarnaast doet de site ook dienst als communicatiemiddel van het Gewest voor zijn kandidatuur als "Groene Hoofdstad van Europa 2015".

Verder ontwikkelde Leefmilieu Brussel ook de website www.ecoiris.be/nl, een site gekoppeld aan de actie van het Gewest voor de ontwikkeling van een complementaire munt in Brussel.

De smartphoneapplicatie voor seizoensfruit en -groenten

Deze eerste "mobiele internetapplicatie" die in 2011 werd ontwikkeld voor de hoofdcampagne "voeding" (zie verder), biedt eigenaars van smartphones een overzicht van seizoensvruchten en -groenten en verstrekt bij ieder product gezondheidsinformatie en recepten. Doel: de consumptie van plaatselijke en seizoensproducten bevorderen door ze via smartphone gemakkelijk aan te duiden.

Deze applicatie bestaat voor iPhone, Android en kan ook op een iPad worden geraadpleegd.

In 2012 werden er extra recepten toegevoegd en werd er gestart met de ontwikkeling van de internetversie.

De publicaties

In 2012 verschenen heel wat publicaties voor het sensibiliseren of ondersteunen van evenementen van het Instituut:

- ▶ meer dan 18.300 abonnees ontvingen het tijdschrift "Mijn stad onze planeet"; alle Brusselse gezinnen kregen een speciaal nummer "energie" in hun bus;
- ▶ heel wat folders, brochures, boekjes, technische fiches, enz. ter ondersteuning van de acties en evenementen die plaatsvonden in 2012, werden

gepubliceerd of geactualiseerd, zoals de publicatie van een nieuwe folder over de Massartuin, een synthese van het Brussels natuurrapport, "Recept voor een duurzame voeding" en een brochure over de Alliantie Werkgelegenheid-Leefmilieu, de jaarkalender 2013, de driemaandelijks infofiches Voeding & leefmilieu en infofiches over de aanleg van een stadsmoestuin, de volledige actualisering van de brochure met 100 tips om zich beter te verplaatsen, enz.

Die publicaties worden proactief of op vraag verspreid.

Verder werden meer dan 58.000 brochures, folders en/of informatiebladen onder de bevolking verspreid via 25 presentatierekken in gemeenten en op andere strategische plaatsen.

Ook in 2012 konden de ondernemingen blijven rekenen op hun driemaandelijkse tijdschrift **“Leefmilieu Brussel News voor professionals”**. Leefmilieu Brussel bracht ook 2 publicaties uit in verband met duurzaam bouwen.

6.3 DE CAMPAGNES, ACTIES EN EVENEMENTEN

Sinds 2006 organiseert Leefmilieu Brussel zijn communicatie rond grote jaarlijkse zogenaamde “hoofdcampagnes”, en maakt daarvoor gebruik van massamedia (tv, radio, affiches, evenementen, enz.). Bedoeling is telkens de bevolking aan te spreken en bewust te maken rond een prioriteit van het milieubeleid.

Grote jaarlijkse campagnes

De campagne “Afvalvermindering”

Deze campagne die werd georganiseerd in het kader van de **“Europese Week van de Afvalvermindering” (EWAV)** beoogde het grote publiek te sensibiliseren voor het verminderen van het huishoudelijk afval. De kernboodschap: “Zet je vuilniszak op dieet. Hoe kunnen we reeds bij het boodschappen doen onze afvalproductie terugschroeven? Door ons in de winkelrekken de juiste vragen te stellen... en hier een gewoonte van te maken”.

Op de grote nationale kanalen werd een tv-spot van 35 seconden uitgezonden.

De campagne “Voeding”

De campagne “Voeding” die in 2010 liep en betrekking had op plaatselijke seizoensgroenten en -fruit werd verlengd in 2011 (het jaar waarin de campagne de Pampa-wedstrijd en de Belgische Energie- en Milieuprijs won) en 2012. De communicatie werd op twee niveaus gevoerd:

- ▶ aanspreken van het grote publiek via eenvoudige, duidelijke en concrete boodschappen (“Nu zijn de peren rijp!”) met 2 m² affiches (type “bushokje”), inlassingen in de pers, filmpjes op het internet, distributie van 40x60 cm-affiches via onze verschillende contacten (duurzame grootkeukens, RABAD-*netwerk, gemeenten, culturele centra, enz.);
- ▶ doorverwijzen naar instrumenten die uitleggen hoe men concreet kan handelen en die meer en grondiger informatie verstrekken.

In 2012 werd het thema voeding aangevuld met **boodschappen om voedselverspilling te vermijden** (“Verspilling, da’s om te janken.”).

In 2012 werd ook het concept aangehouden van Brussel als “Duurzame Stad”, dat in 2011 in alle communicatie geïntegreerd werd, meer bepaald in de vorm van een logo naast het logo van Leefmilieu Brussel en een slogan die in alle radiospots was te horen, of nog, via specifieke instrumenten van de projecten die rechtstreeks verband hielden met de duurzame stad: “Samen maken we van Brussel een duurzame stad!”.

Overige campagnes

In 2012 werden er verschillende informatie- en bewustmakingscampagnes gevoerd rond drie hoofdthema's.

“Groene stad, stad vol natuur”

Er werden verschillende acties uitgewerkt om Brussel te promoten als “groene stad, stad vol natuur”, zoals:

- ▶ de verspreiding van 5.000 moestuinkits die verschillende, gemakkelijk te kweken zaden bevatten en een brochure met uitleg over hoe thuis een moestuin aan te leggen, zelfs in kleine ruimten;

- ▶ de promotie van de activiteit ParckDesign 2012, een tweejaarlijks evenement gewijd aan de inrichting van openbare ruimten. In 2012 lag het accent van het evenement – dat van juni tot oktober 2012 liep – op een doorgedreven denkoefening over de problematiek van braakliggende en verlaten terreinen;
- ▶ het aanbrengen van QR-codes in de parken. Dankzij deze codes kan elke wandelaar die over een smartphone beschikt, de codes scannen en heel wat informatie raadplegen over onze groene ruimten.

“Duurzame gebouwen”

Leefmilieu Brussel lanceerde een hele rits acties die de inwoners van Brussel niet alleen informeerden over alle hulp- en steunmaatregelen die hen ter beschikking worden gesteld (campagne over de **energiepremies**, promotie van de projectoproep “**Voorbeeldgebouwen**” en de **Brusselse groene lening**), maar ook over hun plichten (informatie over de wetgeving in verband met de **energieprestatie van gebouwen (EPB)**).

“Duurzame ontwikkeling en consumptie”

Afgezien van de twee grote jaarlijkse campagnes “Voeding” en “Afvalvermindering” (zie eerder) konden dankzij de 4de uitgave van de “Europese Week van de Afvalvermindering” (EWAV) 109 projectpromotoren (overheden, ondernemingen, scholen, ngo's en andere) acties op het getouw zetten om afval te verminderen (bv.: strijd tegen gadgets en andere nutteloze voorwerpen). Hierbij dient opgemerkt dat 5 representatieve Brusselse projecten genomineerd werden voor een prijsuitreiking in 2013.

Kookworkshop tijdens het Groot Milieufest.

2012 was ook het jaar waarin de **eco-iris** gelanceerd werd in twee proefwijken van Brussel (in Vorst en Schaarbeek), een complementaire munt die men kan verkrijgen door milieuvriendelijk te handelen en die in de winkels van de respectieve wijken gebruikt kan worden.

Diverse acties

Heel wat acties waren erop gericht gedragswijzigingen op tal van vlakken uit te lokken.

Zo werden inzake **luchtvervuiling** een preventieve campagne en een waarschuwingcampagne in geval van **verontreinigingspieken** gestart (systeem met waarschuwingen via sms en e-mail, site www.pollutiepiek.be, e-mailing naar professionals, persartikelen, berichten voor de wisselborden (Variable Message Signs – VMS) van de Mobiris-tunnels, radio-geleide aankondigingen...).

Wat **energie en duurzaam bouwen** aanbelangt, stonden in 2012 volgende acties in de kijker:

- ▶ financiële steun voor meerdere verenigingen die zich toeleggen op het informeren en sensibiliseren van gezinnen voor rationeel energiegebruik en voor duurzaam bouwen;
- ▶ ondersteuning van proefprojecten op tal van vlakken: begeleiding van de buurtbewoners bij het project L'Espoir in Molenbeek, bevordering van hernieuwbare energie via de technische zonnetworkshops...;

- ▶ steun aan diensten die gezinnen informeren en begeleiden: de Stadswinkel (voor advies en begeleiding, conferenties, audits, opleiding van energieconsultants...), de “Energie-uitdaging” (6de editie);
- ▶ deelname aan de Energiesalons en Batibouw 2012.

Wat de **bevordering van de biodiversiteit en de bescherming van de natuur** betreft, zette Leefmilieu Brussel zijn sensibiliseringsacties bij het grote publiek voort met onder meer de financiële ondersteuning van de vzw Natagora, voor de actie “Natuur in de tuin” (Week zonder Pesticiden, Wildeplantenbeurs...). We vermelden ook de Europese nacht van de Vleermuis die bij het publiek enorm in de smaak blijft vallen.

Er werden contacten gelegd met het Waals Gewest met het oog op een partnerschap voor een gemeenschappelijke communicatiecampagne voor de **“Week zonder Pesticiden”**; de instrumenten die in het Waals Gewest bestaan, worden aangepast voor gebruik in de 2 gewesten. Die samenwerking zal vanaf 2013 ingaan.

Om de acties concreter te maken en ze dichterbij het publiek te brengen, werden meer dan 10 evenementen georganiseerd. Zo was er het 14de **Groot Milieufest** dat zowat 10.000 bezoekers op de been bracht en gewijd was aan duurzame voeding. Leefmilieu Brussel nam ook deel aan een twintigtal activiteiten op lokaal, gewestelijk of internationaal niveau.

De Week zonder pesticiden

Ontdek de alternatieven voor pesticiden overal in Wallonië en Brussel

20 > 30 MAART 2012

ANTI-RUPS

BESTUIVER

HERBICIDE

ANTI-SLAK

ANTI-BLADLUIS

Op initiatief van: Adalia, natagora

Met de steun van: Wallonie, BRUSSEL-CAPITALE, BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In samenwerking met: VivaCité, Leefmilieu Brussel

RANDANIMATIE • DEBATTEN • DEMONSTRATIES • CONFERENTIES

Nieuws en programma
www.weekzonderpesticiden.be
N° 02 775 75 75

6.4 MILIEU- EN ENERGIE-EDUCATIE

Het milieu- en energie-educatieprogramma dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voorstaat, is opgebouwd rond twee prioriteiten: kinderen sensibiliseren voor de grote milieuproblemen en de impact van educatieve activiteiten op het leefmilieu beperken.

Sinds 2010 verenigt “Rond de tafel voor NME” de verschillende actoren uit de sector, om te komen tot een beter gecoördineerde aanpak die sterker wordt veran-

kerd in het onderwijs: werkgroepen die hulpmiddelen ontwikkelen, opleidingen...

Milieu-educatieprogramma en acties in partnerschap

Het milieueducatieprogramma functioneert o.a. via financiële steun aan de verenigingen actief binnen het domein milieueducatie. We vermelden: de vzw Tournesol-Zonnebloem, de Kinderboerderij van Jette, Apis Bruoc Sella, de vzw Paard en Bos, de vzw “Le début des Haricots”...

INTERGEWESTELIJKE SAMENWERKING

De samenwerkingsovereenkomst betreffende milieueducatie die de Franse Gemeenschap, het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bindt en die op 10 november 2011 door de drie ministers-presidenten ondertekend werd, werd op 12 april door de verschillende regeringen goedgekeurd. Intussen wordt verdergewerkt aan de officialisering van de integratie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het Nederlandstalige proces (begin 2013).

Leefmilieu Brussel kent overigens ook weerkerende subsidies toe aan de acties van “Réseau Idée” en “Green Belgium” om:

- ▶ projecten en pedagogische instrumenten, opleidingen en milieueducatiecentra te ontwikkelen;
- ▶ banden tussen alle actoren van milieueducatie te creëren (leerkrachten van alle niveaus, animatoren, opleiders, ouders, ecoconsulenten).

Sinds 2011 biedt een door Leefmilieu Brussel erkend expertisecentrum (vzw Coren) de besturen en de verantwoordelijken van de aankoopdiensten van de scholen opleidingen milieubeheer aan, ontwikkelt het beheerinstrumenten en begeleidt hen op verzoek.

Composteerproject in de school Arc-en-ciel (Vorst).

Pedagogische en beheerinstrumenten

Leefmilieu Brussel ontwikkelt en herwerkt elk jaar pedagogische instrumenten toegespitst op specifieke milieudoelstellingen: afvalvermindering, biodiversiteit,

rationeel energiegebruik, enz. voor leerkrachten die deze thema's samen met hun leerlingen wensen te verkennen.

Sensibiliseringscampagnes

De campagne “Jongeren keren het klimaat” wordt sinds 2008 in de Brusselse basis- en secundaire scholen aangeboden en kan onveranderd rekenen op een groot succes. Die campagne bereikte in 2012 meer dan 23.000 leerlingen.

In 2012 kwam er een heruitgave van de campagne “**De goede gebaren voor mijn planeet**” voor alle kleuterklassen en de leerlingen van het eerste leerjaar. De campagne liep in **163 scholen en 21.703 leerlingen** kwamen ermee in contact.

53 scholen namen deel aan de “Europese Week van de Afvalvermindering” (EWAV).

Workshops en begeleidingen

In 2012 werd de 1ste editie gelanceerd van een nieuwe oproep voor scholen: de **projectoproep “het leefmilieu in mijn school 2012/2013”**: scholen stellen hun eigen project rond 4 thema's (energie, geluid, afval en voeding) voor en worden zowel wat betreft methodologie als financieel ondersteund. 37 (van de 44 ingediende) projecten werden weerhouden, waarbij 19.545 leerlingen waren betrokken. Verder werden er nog workshops over dezelfde thema's georganiseerd (schooljaar 2011/2012 – 78 klassen, 1.168 leerlingen; schooljaar 2012/2013: 153 klassen).

Vorming van scholen

Leefmilieu Brussel zette haar doelgerichte vormingen voor scholen voort: 6 vormingen voor 123 deelnemers en 4 scholen.

7 DE INTER- EN BOVENGEWESTELIJKE BETREKKINGEN

7.1 DE INTERGEWESTELIJKE BETREKKINGEN

Milieuvragen belangen alle grote activiteitensectoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan. Daarom onderhoudt Leefmilieu Brussel partnerschappen met de gemeentelijke en gewestelijke actoren en operatoren.

Zo is er regelmatig contact met het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting, Brussel Mobiliteit, Directie Externe Betrekkingen...) en met andere overheidsinstellingen (Brussels Agentschap voor de Onderneming, Haven van Brussel, de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij Brussel, de Gewestelijke Investeringsmaatschappij voor Brussel, de Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel, het Centrum voor Informatica voor het Brussels Gewest, Gewestelijk Agentschap voor Netheid, de Brusselse Huisvestingsmaatschappij, de Brusselse Hoofdstedelijke Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp, Instituut ter Bevordering van het Wetenschappelijk Onderzoek en de Innovatie van Brussel, enz.).

Ook met de gemeenten werden verschillende samenwerkingsverbanden gesloten: ecoadvies, controle van de ondernemingen, overlegcommissies en acties ten gunste van duurzame ontwikkeling. Zowel met de beroepsverenigingen als met verschillende ngo's werd een partnerschap gesloten.

7.2 BOVENGEWESTELIJKE BETREKKINGEN

Wat de opvolging van de internationale en Europese politiek betreft, ging Leefmilieu Brussel in 2012 verder met het vertegenwoordigen, beschermen en behartigen van de belangen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op die plaatsen waar de Europese en internationale beslissingen op het vlak van milieu en klimaat worden voorbereid, met name in structuren zoals het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) of het Directorate-General for the Environment (DGE), enz.

Wat de internationale en Europese actualiteit op milieuvlak in 2012 betreft:

- ▶ Leefmilieu Brussel maakte deel uit van de Belgische delegatie op **Rio+20 in Brazilië** om de gesprekken over de stedelijke dimensie te volgen. Op Rio+20 werd er een akkoord bereikt over de lancering van verschillende processen: processen voor de hervorming van de organisaties van de Verenigde Naties die zich bezighouden met duurzame ontwikkeling (de Raad voor Duurzame ontwikkeling) en milieu (het VN-Milieuprogramma). Het belangrijkste resultaat van het akkoord was echter de overeenstemming die bereikt kon worden over de formulering van Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen op wereldniveau (parallel aan de Millenniumdoelstellingen die aflopen in 2015);
- ▶ op Europees niveau coördineerde het Brussels Gewest – dat verantwoordelijk is voor de sturing van

de gesprekken over het 7de Milieuactieprogramma – de deelname van België aan de gesprekken die onder het Deense voorzitterschap tot conclusies van de Milieuraad leidden, die in juni 2012 werden goedgekeurd. Vervolgens lanceerde de Europese Commissie haar voorstel van 7de **Milieuactieprogramma** in november 2012. De gesprekken met de

lidstaten en de andere Europese instellingen worden voortgezet in 2013 en dat voor België nog altijd onder leiding van het Brussels Gewest;

- ▶ op klimaatvlak stond het jaar 2012 in het teken van de voorbereiding van de Internationale Conferentie in Doha van 26 november tot 8 december 2012. Leefmilieu Brussel nam deel aan de voorbereidende

Leefmilieu Brussel zette in 2012 verschillende acties op het getouw in het kader van de indiening van de **kandidatuur van Brussel-Hoofdstad voor de prijs van Europese Groene Hoofdstad**. Deze prijs, die voor het eerst in 2010 werd toegekend, wordt ieder jaar door de Europese Commissie toegewezen aan een Europese stad die verwezenlijkingen van belangrijke milieudoelstellingen op haar naam heeft staan en die zich ertoe verbindt in de toekomst naar een beter leefmilieu en duurzame ontwikkeling te streven. De Europese groene hoofdstad moet ook een toonbeeld zijn voor andere steden en goede praktijken bij de andere Europese steden in de hand werken.

In 2011 stelde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich kandidaat voor de prijs van Europese Groene Hoofdstad 2014. Het betrof een technisch dossier dat een antwoord bood op de vragen van de Europese Commissie binnen 12 strikt afgebakende thema's. Een internationaal gereputeerde groep van deskundigen beoordeelde de informatie die door de 18 kandidaat-steden werd voorgelegd en stelde voor elk van de 12 thema's een prestatieklassement op. Op basis van het totaal van de thematische klassementen werd vervolgens een algemeen klassement opgesteld. **Brussel behaalde de 5de plaats** binnen het algemeen klassement van de editie 2014.

Gesterkt door de opgedane ervaring en de goede resultaten die het bij deze eerste deelname behaalde, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een nieuw kandidatuur dossier ingediend voor de prijs in 2015. Dit dossier werd aangevuld met een drietalige website gewijd aan de Brusselse kandidatuur die deze toelicht aan de hand van een groot aantal concrete verwezenlijkingen.

werkzaamheden en aan de **Conferentie van Doha** zelf. In Doha werd er een akkoord bereikt over de tweede verbintenisperiode onder het Verdrag van Kyoto. Daarbij was het zaak om het enige dwingende akkoord waarover de internationale gemeenschap beschikt, te handhaven en te verlengen. 37 industrielanden (met inbegrip van de Europese Unie) gingen nieuwe verbintenissen aan voor een vermindering van hun uitstoot voor de periode van 1 januari 2013 tot 31 december 2020.

België – en dus ook het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – moet een aantal verplichtingen respecteren in verband met de financiering van internationale verdragen op milieu- en energievlak, zoals het OSPAR-verdrag voor de bescherming van het mariene milieu. De Brusselse bijdrage hieraan wordt beheerd door Leefmilieu Brussel en bedraagt ca. 70.000€ per jaar.

Inzake klimaat draagt het Gewest ook financieel bij aan het CDCF (Community Development Carbon Fund)

van de Wereldbank, waardoor het broeikasgasuitstootrechten kan vergaren bovenop de inspanningen die het Gewest op eigen grondgebied levert, die maken dat het zijn verplichtingen op het vlak van CO₂-uitstoot kan nakomen.

Voor het overige voorziet het 'Fast Start'-mechanisme – dat opgenomen is in het Akkoord van Kopenhagen en bevestigd werd in het kader van de afspraken van Cancún van december 2012 – dat de industrielanden ca. 30 miljard \$ vrijmaken voor de ontwikkelingslanden van 2010 tot 2012. Tijdens de Europese Raad van 2009 heeft België zich ertoe verbonden om een bijdrage te leveren van 150 miljoen euro over de periode 2010-12. De Brusselse regering heeft er principieel mee ingestemd dat het Gewest ten belope van 6,8 miljoen€ zou bijdragen aan Fast Start en dat via het Aanpassingsfonds, op voorwaarde dat deze bijdrage evenredig is met de bijdrage van alle gewesten samen, op basis van een verdeelsleutel van 9,05% voor Brussel. Verder stemde de regering er principieel mee in om een eerste bijdrage van 1,2 miljoen€ aan het Aanpassingsfonds te storten.

7.3 DE INTERNATIONALE PARTNERSCHAPPEN

Leefmilieu Brussel ging verder met het sluiten van verschillende internationale partnerschappen binnen meerdere Europese netwerken die zich actief toelagen op duurzame ontwikkeling.

Het Instituut is actief binnen internationale netwerken van steden en/of regio's die bijzonder interessant zijn voor het Brussels Gewest, zoals Eurocities, de Vereniging van Steden en Regio's voor Recyclage en duurzaam grondstoffengebruik (ACR+), ICLEI (Local Governments for Sustainability), Energie-cités, IMPEL ("European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law"), het netwerk van gezonde steden (WGO)...

Voor het overige kunnen we voor 2012 met name de volgende zaken vermelden:

- ▶ de organisatie door Leefmilieu Brussel van het **onthaal van het Milieuforum van Eurocities in Brussel**: de vergadering vond plaats bij het Comité van de Regio's. Daarbij werden er twee leden van het Europees Parlement en verslaggevers van belangrijke dossiers voor Eurocities (de LIFE+-regeling en het 7de Milieuactieprogramma) op de vergaderingen uitgenodigd. Op die manier konden zij direct in dialoog treden met de vertegenwoordigers van de steden;
- ▶ in samenwerking met ACR+, de **organisatie van de slotconferentie van het GODEM-project** (zie

hierna) die plaatsvond op 13 en 14 november 2012 in Mahdia (Tunesië). Bij deze gelegenheid werd het nieuwe netwerk ACR+MED (groepering van lokale en regionale overheden voor een geïntegreerd en duurzaam beheer van afval en grondstoffen in het Middellandse Zeegebied) officieel gelanceerd. Bin-

nen dit netwerk zal Brussel voortaan coördinator zijn van de werkgroep "beheer van de prioritaire afvalstromen";

- ▶ de benoeming van de Minister van Leefmilieu tot lid van het uitvoerend comité van ICLEI Europa.

European Waste & Resource Days, Brussel

7.4 DOOR EUROPA GEFINANCIERDE PROJECTEN

Leefmilieu Brussel zette zijn gedecentraliseerde samenwerking voort, enerzijds met de bilaterale buitenlandse partners van het Gewest, en anderzijds met zijn partners van het zuidelijke deel van het Middellandse Zeegebied.

In die context werd het **GODEM-project**, gefinancierd in het kader van het CIUDAD-programma (beter afvalbeheer in het Middellandse Zeegebied) afgerond.

Belangrijkste doelstellingen:

- ▶ het ontwerp, de planning en de uitvoering van vier kleinschalige, concrete en in het lokale afvalbeheer geïntegreerde projecten, zoals het ontwerp en de installatie van een inzamelcentrum voor bepaalde afvalstoffen in Sousse, een composteereenheid in Al Fayhaa, de organisatie van de informele sector in Rabat en het milieubeheer in de hotelsector in Djerba en Mahdia;
- ▶ de ontwikkeling van een Europees-mediterraan netwerk over het geïntegreerd en duurzaam beheer van afval en grondstoffen, genaamd ACR+MED, met als doelpubliek de lokale en regionale overheden alsook andere actoren.

In 2012 werd het voorstel tot voortzetting van het Europese project “Week van de Afvalvermindering” verworpen door de commissie. In september 2012 werd er een nieuw voorstel ingediend (resultaten juni 2013). In af-

wachting verleent Leefmilieu Brussel rechtstreeks steun aan ACR+ voor de Europese coördinatie van de Week.

Verder neemt Leefmilieu Brussel ook deel aan het **ScaldWIN-project** dat in het kader van een projectoproep van INTERREG IVB-ENO werd geselecteerd. Dit project beoogt de verbetering van het oppervlakte- en grondwater van het internationale stroomgebiedsdistrict van de Schelde. Het moet onder meer de ontwikkeling en doorvoering van een reeks acties mogelijk maken, die een betere biodiversiteit binnen het ecosysteem van de rivieren, een beter beheer van de sedimenten en een versterking van het duurzaam beheer van de grondwatervoorraden nastreven. Dit project loopt over een periode van 4 jaar en heeft een budget van 8,6 miljoen; het brengt 8 partners uit 3 landen van het Scheldebekken samen.

In 2012 nam Leefmilieu Brussel voorts deel aan twee Europese projecten (financiering INTERREG IVC of IVB-ENO):

- ▶ het **“Pre-Waste”-project** beoogt het uitwisselen van ervaring inzake afvalpreventie tussen de lokale en regionale overheden, het op punt stellen van indicatoren voor de opvolging en evaluatie van de efficiëntie van dit soort plannen of acties;
- ▶ het **“Green Cook”-project** wil een halt toeroepen aan voedselverspilling.

Tot slot neemt Leefmilieu Brussel, samen met 28 Europese partners, ook nog deel aan het **TURAS-project** (Transitioning towards Urban Resilience And Sustaina-

bility – www.turas-cities.org) dat door het 7de Kaderprogramma van de Europese Commissie gefinancierd wordt. De doelstelling van het TURAS-project is de uitwerking van overgangsstrategieën opdat de Europese steden veerkrachtiger en duurzamer zouden kunnen worden.

Wat deze strategieën betreft, staat Leefmilieu Brussel in voor het in goede banen leiden van WP6: korte economische circuits. Hier is het zaak om de beste manier te zoeken om dergelijke circuits te ontwikkelen en om instrumenten/acties op punt te stellen die de stedelijke economie in de richting van een groter gebruik van lokaal geproduceerde goederen en diensten kunnen sturen.

De PSS-benadering (Product Service Systems) is één van de overwogen oplossingen om de ontwikkeling van korte economische circuits te bevorderen. Deze aanpak stimuleert namelijk een commercieel model van diensten die per definitie als “lokaal” gelden, evenals een denkoefening over de creatie van een circulaire economie door de fabrikanten de eigendomsrechten op de producten te laten behouden.

Een ander belangrijk aspect is het verrichten van onderzoek naar een betere ondersteuning van propere technologieën en eco-ontwerp; zo zal de eerste workshop over ecodesign de organisatoren van tijdelijke culturele evenementen samenbrengen om de grote diversiteit van materialen te bespreken die hiervoor gebruikt worden.

8 GEGEVENSVERGARING EN -ANALYSE

8.1 DE LABORATORIA

De bewaking van de luchtkwaliteit en van de geluidsniveaus in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gebeurt door twee uitstekende laboratoria die deel uitmaken van Leefmilieu Brussel.

Het Luchtlabo

Het Luchtlabo controleert de luchtkwaliteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met behulp van een netwerk van meetstations die de concentraties van verschillende verontreinigende stoffen permanent meten.

Dit netwerk bestaat uit 13 meetpunten en omvat verschillende analysatoren die gecontroleerd, onderhouden en geijkt moeten worden. De analy-

De analyse en interpretatie van de in 2012 verrichte **Black Carbon**-metingen in de verschillende types van stedelijke omgevingen, bevestigen de relevantie van deze verontreinigende stof als tracer van de verontreiniging uitgestoten door de transportsector. In die zin vormen de Black Carbon-metingen een instrument om na te gaan in hoeverre de uitstoot door het verkeer daalt; bovendien zijn ze een belangrijke parameter om de impact van stedelijke verontreiniging op de gezondheid te evalueren.

Monsterneming van huishoudelijk stof voor chemische analyse.

satoren meten verschillende parameters die in de “Immissies”-database worden ingevoerd. Zij dragen bij tot de opstelling van het verslag van de staat van het leefmilieu, alsook van verschillende wetenschappelijke rapporten en de dagelijkse luchtvervuilingsindex.

Het Luchtlabo voert verder ook chemische analyses uit. Door het invoeren van de methode voor monsternemingen en analyses van vlamvertragers in huishoudelijk stof (matras, zetel, knuffeldieren...) in 2012, kunnen deze stoffen voortaan, indien nodig, eveneens gekwantificeerd worden.

IRCEL-LUCHT heeft zijn rol als interface vervuld tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de EU alsook met het Europees Milieuagentschap. Het laboratorium heeft de Brusselse metingen van de luchtkwaliteit verricht, geanalyseerd en doorgezonden op basis van de criteria en termijnen zoals vastgelegd in de verschillende richtlijnen.

Het Geluidslabo

Leefmilieu Brussel staat in voor het beheer en het onderhoud van het geluidsmetnetwerk dat 17 meetpunten omvat; met name voor de specifieke verwer-

RAPPORTERINGS- VERPLICHTINGEN

In het kader van de rapporteringsverplichtingen opgelegd door de Europese richtlijnen of door andere regelgevingstukken, ging Leefmilieu Brussel meer bepaald over tot:

- ▶ het bijwerken van de gemeentelijke afval-indicatoren op vraag van EUROSTAT;
- ▶ de overdracht van gegevens over de luchtkwaliteit aan het EMA en aan de EU, meer bepaald via de Intergewestelijke Cel voor het Leefmilieu (IRCEL);
- ▶ het beantwoorden van de Europese vragenlijsten betreffende afval (afgedankte auto's, verpakkingsafval, afval van de ontginningsindustrie...);
- ▶ enz.

king van de gegevens van de 9 stations die door het lawaai van vliegtuigen beïnvloed worden (codering, correlatie, identificatie van de vliegtuigen in overtreding ten aanzien van het besluit van 27 mei 1999, terbeschikkingstelling van de overtredingslistings aan de Milieupolitie).

8.2 DE MILIEUGEGEVENS

Een van de taken van Leefmilieu Brussel bestaat erin milieugegevens over te maken aan verschillende doelgroepen. Daarnaast moet het Instituut ook voldoen aan de rapporteringsverplichtingen op Europees niveau.

Om te voldoen aan de doelstelling inzake transparantie van de milieu-informatie en de toegankelijkheid ervan voor verschillende doelgroepen (beleidsmakers, geïnteresseerden, groot publiek, technici), wordt regelmatig allerhande informatie ter beschikking gesteld op de website van Leefmilieu Brussel:

- ▶ sommige documentatiefiches werden bijgewerkt; nieuwe fiches werden opgesteld, met name ter ondersteuning van het RSL 2007-2010;
- ▶ de subsite die aan de [gegevens over de Staat van het Leefmilieu](#) is gewijd en die het verrichte onderzoek structureert in het kader van het documentatiecentrum, werd aangevuld;
- ▶ in het kader van de doorvoering van de INSPIRE-richtlijn werd de organisatie van de geografische gegevens over leefmilieu verbeterd; de bedoeling was om beter tegemoet te komen aan de doelstellingen inzake catalogisering, informatieverstrekking, verspreiding en registratie van gegevens.

Leefmilieu Brussel heeft ook heel actief bijgedragen aan het voorgestelde Milieueffectenrapport (MER) over het toekomstige Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling en heeft met het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) samengewerkt met het oog op de uitwerking van een scorebord van contextuele indicatoren voor het GPDO.

Het **Rapport over de Staat van het Leefmilieu 2007-2010 (RSL)** werd in drie talen opgesteld. Vervolgens werd het ter inzage ter beschikking gesteld.

Deze nieuwe volledige versie van het rapport werd gestructureerd in functie van een rechtstreekse elektronische verspreiding, in de vorm van webpagina's die geïntegreerd werden in de website van Leefmilieu Brussel. Het rapport bestaat uit analytische "indicator-" of "focus-"fiches die tal van tabellen, figuren en kaarten bevatten en die in 10 thema's zijn ingedeeld. Deze fiches worden aangevuld met diverse documenten (methodologische fiches die verband houden met de indicatoren, documentatiefiches, onderzoeksverslagen...). Verder werd ook voor een specifieke toegang "Indicatoren" en "Atlas" gezorgd.

9 DE INTERNE ADMINISTRATIE

9.1 HET PERSONEELSBEHEER

Eind december 2012 telde Leefmilieu Brussel 354,5 statutaire en 488,6 contractuele werknemers. Deze cijfers houden geen rekening met de contractuele werknemers die werden aangeworven met een startbaanovereenkomst (Rosetta-plan), de contractuele werknemers die werken op (tijdelijke) vervangingscontracten, de seizoensparkwachters, de beheerpartnerschappen (mede-eigendom) en de contracten die verband houden met de eigen middelen.

Voor ieder personeelslid dient er een persoonlijk dossier te worden bijgehouden: beheer van de verlofdagen (+16,3% ten opzichte van 2011), de ziektes (lichte daling in vergelijking met 2011) en de arbeidsongevallen (-15,6%), organisatie van geplande en niet geplande opleidingen (goed voor 182 opleidingsonderwerpen, 4.582 deelnames en 515 opleidingssessies)...

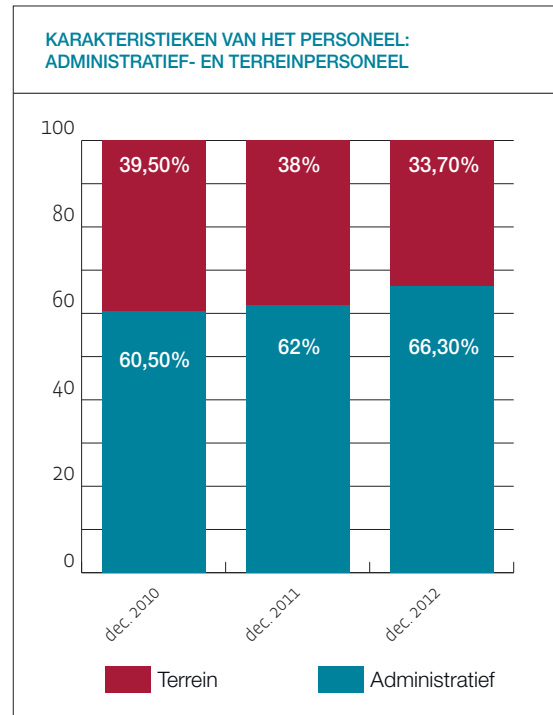
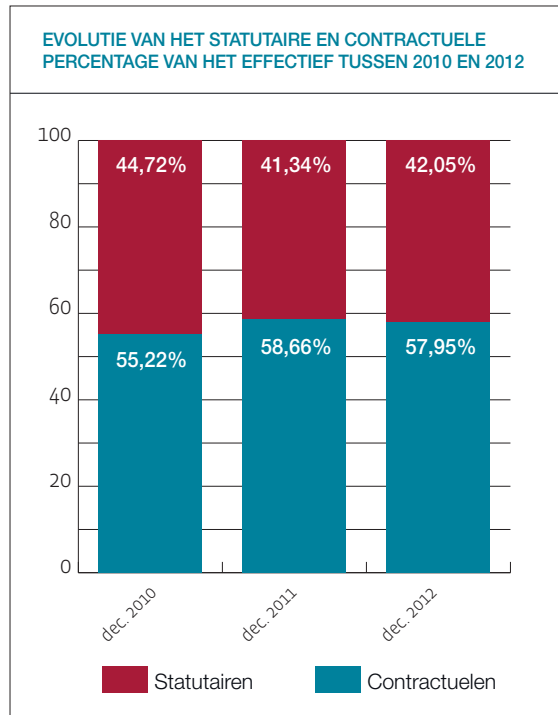
Verder werden er 5.210 kandidaturen ontvangen en verwerkt, 23 aanvullende aanwervingsproeven georganiseerd, voornamelijk met het oog op de definitieve aanstelling van parkwachters en tuinmannen...

Daarnaast werd ook het in 2011 gelanceerde **proefproject rond telewerk** waaraan 54 personeelsleden deelnamen, om de twee maanden geëvalueerd en dat zowel vanuit het standpunt van de telewerkers als vanuit het standpunt van de hiërarchie. Rekening hou-

Opleiding georganiseerd door Leefmilieu Brussel.

dend met deze verschillende gegevens alsook met het streven naar vooruitgang, de nood aan dienstverlening en de technische middelen, werd in april 2012 de beslissing genomen om het telewerkproject uit te brei-

den, waarmee geanticipeerd werd op het Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 3 mei 2012 betreffende telewerk. In 2012 werd het telewerkproject voortgezet met bijna 90 bijkomende telewerkers.

In 2012 werkte Leefmilieu Brussel zijn eerste Actieplan diversiteit uit. Het bestaat uit een kwantitatieve analyse, een kwalitatieve analyse en een aantal geplande acties naar aanleiding van beide analyses, gericht op de groepen die betrokken zijn bij het Brusselse diversiteitsbeleid (vrouwen, personen van buitenlandse afkomst, laaggeschoolde jongeren, holebi's en mindervaliden) alsook op de managementpijlers (werving, selectie en indienstneming; personeelsbeheer; interne communicatie en externe positionering). De invoering ervan is voorzien voor 2013.

9.2 HET ECONOMAAT

Leefmilieu Brussel lanceerde voor de goede dagelijkse werking in 2012 een aantal grote overheidsopdrachten. Die opdrachten integreren talrijke milieuclausules. Enkele voorbeelden:

- ▶ leasing van voertuigen en aankoop van werfmachines in functie van hun milieuprestatie (ecoscore);
- ▶ aankoop van nieuw meubilair afkomstig van een hergebruikcircuit;
- ▶ aankoop van werkkleding voor het terreinpersoneel waarbij de voorkeur gegeven werd aan kledingstukken gemaakt van biologisch katoen;
- ▶ gebruik van alkylaatbenzine als brandstof voor de bosbouw-, de tuinbouw- en de werkplaatsmachines (kettingzagen, blazers, grasmaaiers...).

9.3 DE JURIDISCHE COÖRDINATIE

In 2012 omvatte de coördinatie van de juridische activiteiten meer bepaald het volgende:

- ▶ de zoektocht naar en de centralisering, de verspreiding en de archivering van belangrijke juridische informatie;
- ▶ het in goede banen leiden van de transversale dossiers, zoals de VI^{de} staatshervorming;
- ▶ toezicht op de omzetting/doorvoering van het internationaal recht en het recht van de Europese Unie (in het bijzonder de omzetting van de "strafrecht"-richtlijn en de kaderrichtlijn afval);

- ▶ het ontwikkelen en bijwerken van het interne netwerk van de juristen van het Instituut;
- ▶ het onder de aandacht brengen van onderwerpen uit de juridische actualiteit of van belangrijke juridische problemen waarmee men intern geconfronteerd werd;
- ▶ de opvolging van het “Better Regulation”-proces op Europees, nationaal en Brussels niveau;

Het “Better Regulation”-proces beoogt een verbetering van het wetgevend kader door middel van een aantal acties die bedoeld zijn om de **bestaande wetgeving** te versterken, te codificeren en te vereenvoudigen en om de kwaliteit van de **nieuwe wetgeving** te verbeteren door een betere evaluatie van haar eventuele economische, sociale en ecologische gevolgen.

- ▶ de lancering van een proefproject ter rationalisering van de openbare aanbestedingen inzake juridische dienstverlening.

9.4 INFORMATICA

Het beleid met betrekking tot de vernieuwing van hardware en apparatuur werd voortgezet: dankzij belangrijke materiaalaankopen kon het Instituut zijn computerpark verder moderniseren en almaar meer van zijn externe sites uitrusten. Doelstelling: het volledige pc-park van het Instituut vervangen tegen mei 2014.

Er werden nieuwe zaken toegevoegd aan de lijst van producten die bij de dagelijkse activiteiten worden

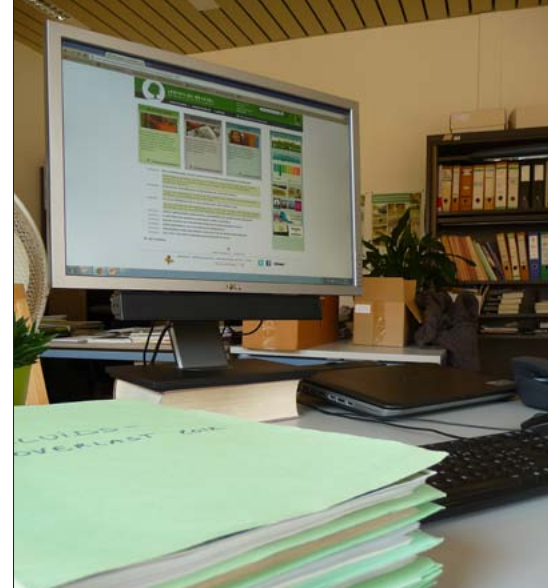
gebruikt: de online Van Dale voor een gemakkelijker zoekwerk en vertaling NL-FR en FR-NL, Sharefile voor het delen van grote bestanden met onze externe partners, enz.

Verder zijn er ook alle taken in verband met het onderhoud en de verdere ontwikkeling van de bestaande hulpmiddelen, zoals inventarisatiesystemen (databanken, online formulieren, cartografie...) of de erkenningsdatabanken en tal van andere. In dit kader dienen we ook de migratie van het e-mailsysteem naar het gewestelijke systeem (irisnet.be) te vermelden, waardoor niet alleen de veiligheid, maar ook de beschikbaarheid en de continuïteit van de dienstverlening verbeterd kon worden.

De helpdesk, ondersteuning op maat, helpsessies of opleidingen op maat die rond het gebruik van nieuwe instrumenten georganiseerd worden, blijven eveneens een belangrijke activiteit. In 2012 werden er 7.116 verzoeken behandeld door de informaticadienst, waarvan 72% door de eerste lijn, goed voor een toename met 46% ten opzichte van 2011.

Dankzij een nieuwe opslaginfrastructuur die in 2012 ingevoerd werd, konden de verschillende systemen ontlast worden en kon een erg hoog beschikbaarheidsniveau gehaald worden.

Ook de veiligheid van de systemen vergde heel wat werk. Telewerk, externe sites, mobiliteit van de werknemers, outsourcing van het e-mailsysteem, het zijn maar

enkele van de veiligheidsrisico's die op het netwerk in goede banen dienen te worden geleid. Daarbij kwam dan nog de invoering van een nieuwe versie van het anti-virusprogramma om er zeker van te kunnen zijn dat alles naar behoren verloopt met de updates, zelfs bij de werknemers die zich veel verplaatsen en de telewerkers. Andere aandachtspunten in 2012 waren de VPN-toegang, de creatie van een tweede DNS ter verzekering van extra capaciteit in de DMZ, het beheer van de firewalls, de vervanging van de switches in Laken, de migratie van de VMware-versie en het beheer van de FTP-site voor de uitwisseling van documenten met de gsm-operatoren, om maar enkele voorbeelden te noemen.

Het cartografisch comité zette ook diverse acties en samenwerkingsverbanden voort met bijvoorbeeld het gebruik, via externe portalen, van de gegevens die Leefmilieu Brussel aanmaakt.

Voorts werd er in 2012 aanzienlijke vooruitgang geboekt met betrekking tot het ECM-project of -program-

ma (Enterprise Content Management). Een werkgroep coördineert de projecten die verband houden met dit Programma, dat omgedoopt werd tot Agora. Er werd een informatica-instrument voorgesteld en weerhouden voor het beheer, de klassering en de levering van de functies die deze systemen moeten vervullen. We hebben het dan concreet over Alfresco. In één moeite door werd ook een POC (Proof of Concept) verricht om de oplossing te testen en de verschillende functies te beheren die van dit systeem verwacht worden. Deze POC bracht tal van technische moeilijkheden aan het licht, die opgelost dienden te worden om tot een stabiele, gecontroleerde en geïntegreerde oplossing te komen. Met de nodige inspanningen en het nodige doorzettingsvermogen werd deze POC tot een goed einde gebracht, waarbij tevens de optie opengelaten werd voor andere projecten op dit platform. Documenten opslaan, samen aan documenten werken, goedkeuringstrajecten, elektronische ondertekening en dat individueel of per batch, verzending via e-mail, het zijn maar enkele van de functies die op deze manier uitgevoerd kunnen worden en die erg goed van pas zullen komen bij de toekomstige projecten van het Instituut.

Tot slot werd ook de voorbereiding en de planning voor Thurn & Taxis versneld: er werden analyses gelanceerd om de migratie van onze infrastructuur naar een gewestelijk datacenter (GDC) te voorzien en zodoende de gevolgen van de installatie van een serverzaal in de lokalen op de T&T-site te beperken. Er werd een eerste fase gestart met de creatie van een aan Leefmilieu Brussel voorbehouden container in het

GDC. Deze eerste fase bracht een aantal vereiste acties aan het licht, die in 2013 verricht zullen worden teneinde deze migratie voor te bereiden en een kwalitatieve dienstverlening te verzekeren in het kader van deze nieuwe configuratie. Afgezien van de installatie van voormelde zaal, werd ook werk gemaakt van de voorbereiding van de bekabeling en de inventarisering van de in te voeren technische oplossingen om de toegang tot de systemen en programma's te garanderen voor elke gebruiker (VOIP, Wi-Fi, laptop en docking station, multimedia vergaderzaal...).

9.5 HET BEHEER VAN HET PATRIMONIUM

Het administratieve beheer van de gebouwen en bouwwerken

Leefmilieu Brussel hield de inventaris bij van de te beheren gebouwen (ongeveer 200 gebouwen), beheerde

de huurcontracten en de mede-eigendom van Guldelle 100 en zag toe op de naleving van de wettelijke bepalingen inzake veiligheid en hygiëne.

Het technische beheer

Leefmilieu Brussel verzekerde het dagelijkse beheer van de onderhoudscontracten, kleine renovatiewerken en dringende ingrepen, enkele investeringswerken, beveiligingswerken, het beheer van de technische werkplaatsen en het (rollend en niet-rollend) exploitatiematerieel, enz. Zoals steeds ging de meeste aandacht uit naar de werken die verband hielden met de werkomstandigheden van het personeel.

Verder voerde het Instituut renovatiewerken uit aan een aantal van zijn gebouwen, waarbij het de principes van ecoconstructie en ecorenovatie toepaste.

Redactie en coördinatie:

Isabelle Degraeve, Vera MombEEK

Herlezing: Isabelle Degraeve, Florence Didion,
Rik De Laet, Sylvie Clara

Lay-out: Wim Didelez

Fotokredieten:

Olivier Beck: p. 82

Xavier Claes: p. 1, 12, 15

Fanny Colot: p. 68, 69

Quentin Crespel: p. 70, 72

Noémie De Coninck: p. 28

Frédéric Demeuse: p. 48

Marc Detiffe: p. 1

Isabelle Degraeve: p. 3, 80

Florence Didion: p. 1, 63

Doni Dos Santos: p. 66

Ecores: p. 13

Yves Fonck: p. 27

Gemeente Etterbeek: p. 14

Yvan Glavie: p. 55, 56, 57

Leefmilieu Brussel: p. 36, 39, 45, 49, 50,
52, 53, 56, 73, 76

Pascal Mannaerts: p. 54

Mathieu Molitor: p. 47, 48

Isabelle Nizette - Manifold Activities: p. 9, 11

Herman Ricour: p. 1, 6, 7, 21, 22, 25,
31, 75, 78, 81

Simon Schmitt: p. 1

Stad Brussel: p. 16

Thinkstock: p. 20, 29, 30, 35, 42, 62

Magalie Tomas Millan: p. 51

INFO

02 775 75 75

www.leefmilieubrussel.be

Verantwoordelijk uitgever:

J.P. Hannequart • Gulledele 100 • 1200 Brussel